

พร. ๘๗ ๐๖๖๕

องค์พระอาจารย์ฉัน
เลิศธรรมล้ำวินัย

สถิตมั่นเป็นขวัญไทย
สมเกียรติ์อริยสงฆ์

เมตตาการุณยจิต
พุทธธรรมยังดำรง

แก้ชีวิตทุกเผ่าพงศ์
ตราบขีพล่วงบ่วงสังสาร

พระคุณพระอาจารย์
ศิษย์ยังระลึกมั่น

พิศาลสิ้นพันรำพัน
กตัญญูสู่ดวงมาลัย

บำเพ็ญศีลวัตร
สร้างสรรจรโร่งงาน

เคร่งครัดธรรม์ทุกวันวาร
สั่งสอนชนเป็นคนดี

นำชนพุทธศาสน์
เปรียบโคมทองส่องชีวิ

นิราศทุกขมีสุขศรี
ด้วยมีธรรมชักนำใจ

คาบนี้ท่านล่วงลับ
ทั่วหน้าประชาไทย

มาต่วนดับขีวาลัย
กำสรดไศกวิโยคแสน

วัดป่าอุดมสมพร จัดพิมพ์เป็นอนุสรณ์

ในงานพระราชทานเพลิงศพ

พระอาจารย์ฝั้น อาจาโร

ณ วัดป่าอุดมสมพร

อำเภอพรรณานิคม จังหวัดสกลนคร

วันที่ ๒๑ มกราคม พุทธศักราช ๒๕๒๑

นลินีพระเกียรติ

สมเด็จพระสังฆราชเสด็จเยี่ยม
พระอาจารย์ศน อจาโร ทดขาม

○ 4555

พระอาจารย์ฝั้น อาจาโร นามเดิม ฟองน้อย

ภิกษุรูปหนึ่ง, การทำพิธีสมณธรรมตลอดตัว
จนกระทั่งถึงมือใหญ่ ที่ทำมาด้วยมือเล็กแล้ว ล้วน
แล้วสมณธรรมดี มีอมราวสีอันดีของพระ
คัมภีร์ที่ดีงามด้วย ผู้มีใจไม่มั่นคงทุกประการ
ตามธรรม ๑ แล้วผู้ใดจะทำการปกครองด้วยมือ
ใหญ่อย่างตลอดทุกประการ.

ข้อที่ ๑ ของท่นอาจารย์ได้ด้นผลตามสภาวะ
ปรากฏชัดแล้ว แต่คุณธรรมที่ท่นปฏิบัติมา หา
ได้อันประจักษ์ตามซึ่งได้ทรงกล่าวไว้ หรือยังสงสัยอีก
ประการใดขอเรียนถามด้วยดี

การข่มขืนลูกสาวตามสามีประเพณี ก็ถือว่า
เป็นเหมือนสามีสมมุติ จึงผูกกรรมกับภริยาสามีแท้
สิ่งนี้อานิสงส์ดี เพราะห้ามข่มขืนภริยาสามีแท้
ประเพณีลูกสาวโดยชอบ และถือว่าเป็นการเสก
กตัญญูต่อาวตาร อย่างที่บัณฑิตพึงสรรเสริญโดยแท้

For the undersigned.

วัดราชบพิธสถิตมหาสีมาราม

ဝမ်ကဲ'ဇ်မဂ္ဂနိကဇမ ၆၆၆၀

ที่ รธ.๐๐๐๘/๑๓๘

สำนักการเลขาธิการ

๕ มกราคม ๒๕๖๑

เรื่อง โปรดเกล้า ฯ พระราชทานพระราชนิพนธ์โคลงคันวิวิธมาลี "อาจารย์รวิบาท"

เรียน นางดวงพร ชาริฉัตร

อ้างถึง หนังสือลงวันที่ ๒๒ ธันวาคม ๒๕๖๐

สิ่งที่ส่งมาด้วย พระราชนิพนธ์โคลงคันวิวิธมาลี "อาจารย์รวิบาท"

ตามที่ขอให้นำความกราบบังคมทูลพระกรุณา ขอพระราชทานลายพระราชนิพนธ์ของสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดา ฯ สยามบรมราชกุมารี เพื่ออัญเชิญลงพิมพ์ในหนังสืออนุสรณ์ในงานพระราชทานเพลิงศพ พระอาจารย์มั่น อจาโร ในวันที่ ๒๑ มกราคม ๒๕๖๑ ณ วัดป่าอุดมสมพร อำเภอพรหมนิคม จังหวัดสกลนคร ความแจ้งอยู่แล้ว นั้น

ความทราบฝ่าละอองพระบาทแล้ว โปรดเกล้า ฯ พระราชทานพระราชนิพนธ์โคลงคันวิวิธมาลี "อาจารย์รวิบาท" ซึ่งได้เชิญมาพร้อมนี้

(หม่อมหลวงทวีสันต์ ลดาวัลย์)

ราชการเลขาธิการ

กองราชเลขาธิการในพระองค์

สมเด็จพระบรมราชินีนาถ

โทร. ๒๔๑๑๒๐๒, ๒๔๑๓๘๔๓

สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดา

เจ้าฟ้ามหาดุริยางคมนตรี

รัฐมนตรีว่าการศึกษา

สยามบรมราชกุมารี

โปรดเกล้าฯ พระราชทาน

พระราชนิพนธ์โคลงฉันท์วิจิตรมาลี “อาจารย์รวิภา”

แด่

หนังสืออนุสรณ์ในงานพระราชทานเพลิงศพ

พระอาจารย์ผ่น อาจารย์โร

อาทราศรวาท

โคกงัดนิมิตมาก

๑ นบคณพระพทอเจ้า
ตุ้ไฉฉฉฉฉฉฉฉ
ชอดศาตดาอัน
พบนิพพานอพร้อม

อรหันต์
ปถกค
โครเปรียบ
เพียบเพียบ

๒ ขรรคตประทีปเกียรติ
สันตวิจิตรใหม่
อภากถกณ
ประณตไฉยรทเจ้า

ธ่องบุญ
แจ่มจ้า
ไยจัด
นบธรรม

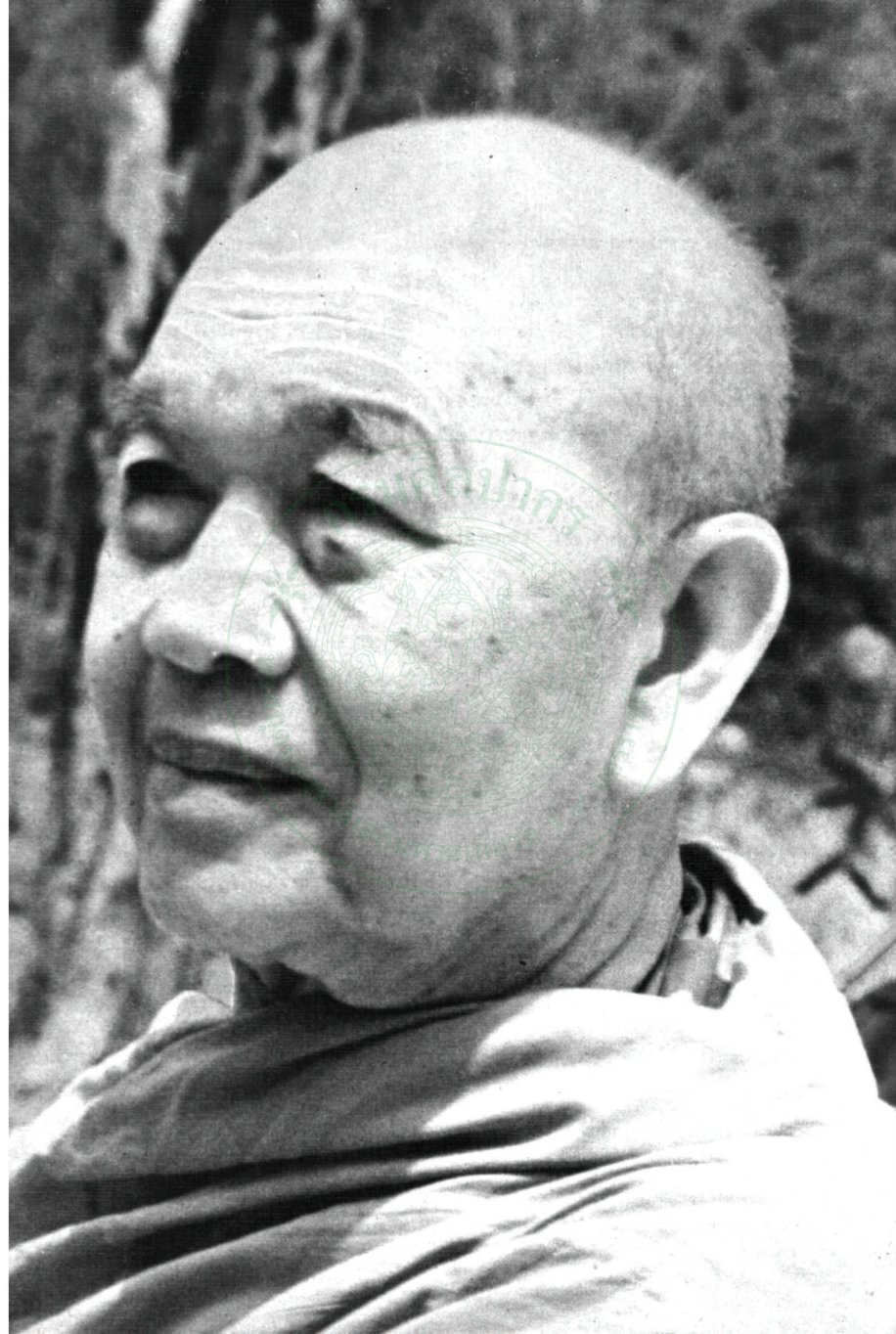
๓ สัมพุทธเจ้า
บุญไฉฉฉฉฉฉฉฉ
คอบกับศัพทคำสอน
นำมนุษย์แก่ตัวพัน

นิกร
ก่อแก้ว
พระศุคต
กิตติภัย

๑ ไตรเอยเตยทอบเทื้อ
 เหมะเรื่องประเทืองนุทัย
 เสาะเสอ้งสักริตานต์,
 "อาสาร" ทานเต็ม "ส้ม" ตั้ง
 เอาการ
 ทุกวัน
 คุรหัว
 ท่องนาม

๑ จราอาชวยเกรงกัน
 คุนไปดับใต้อมตาม
 อนุศาสน์ทั่วทุกกาย
 เคารพพระธรรมกัลลยด้วย
 สกนธกาย
 สักน้อบ
 ไปดกด
 สักจา

๑ มกัษกรของปรีดีแท้
 วิกปฏิบัติบูชา
 ยิงรทพระธรรมเสดง
 อัมเดชพระให้มื่อ
 สักเสอ้ง
 ช้อยเชื้อ
 สักทัก
 มั่งดี
 ตมหา

ข่าวในพระราชสำนัก

พระบรมมหาราชวัง

วันพฤหัสบดี ๖ มกราคม พุทธศักราช ๒๕๒๐

๑๑๑

อนึ่ง เมื่อวันพุธ ๕ มกราคม สกน เวลา ๑๒.๔๕ น. พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว และสมเด็จพระนางเจ้าฯ พระบรมราชินีนาถ เสด็จพระราชดำเนินโดยรถยนต์พระที่นั่ง จากพระตำหนัก จิตรลดารโหฐาน พระราชวังดุสิต ไปยังกองบัญชาการกองทัพอากาศ ดอนเมือง เพื่อประทับเครื่องบิน แอฟโรพระที่นั่ง เสด็จพระราชดำเนินไปทรงนมัสการและพระราชทานน้ำสรงศพ พระอาจารย์ฝั้น อาจาโร ฼ว้บวดีบ่อคุมสมพร อำเภอพรรณานิคม จังหวัดสกลนคร

เวลา ๑๔.๔๕ น. เสด็จพระราชดำเนินถึงสนามบินเซียงเกรอ ตำบลเซียงเกรอ อำเภอเมือง สกลนคร แล้วเสด็จพระราชดำเนินต่อไปโดยเฮลิคอปเตอร์พระที่นั่ง ไปยังสนามโรงเรียนพระมหาญาณาดารย ตำบลพรรณานิคม อำเภอพรรณานิคม จากนั้น ประทับรถยนต์พระที่นั่งเสด็จพระราชดำเนินไปยังวัดป่าอุดมสมพร

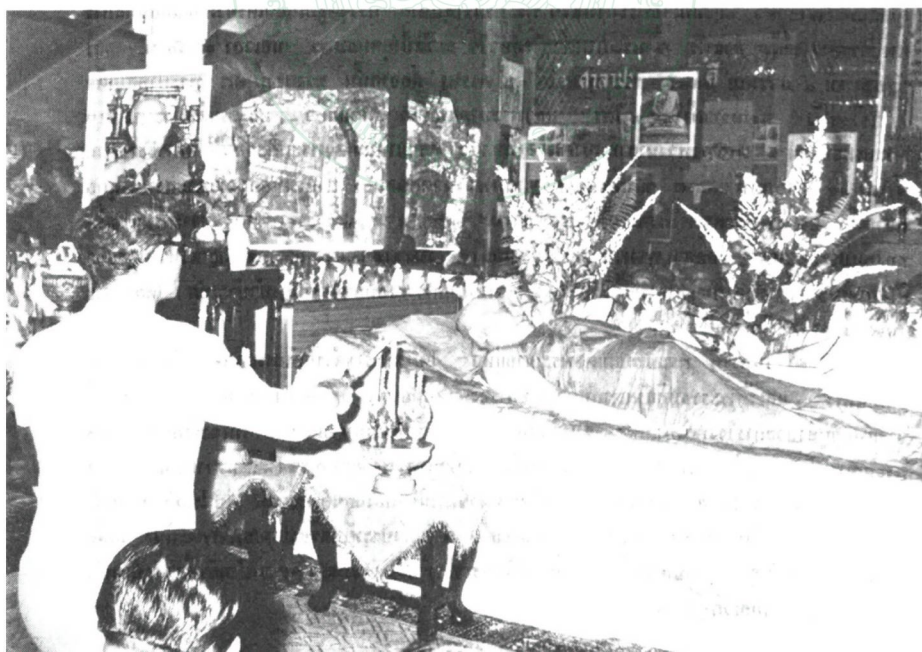
เมื่อเสด็จพระราชดำเนินถึงวัดป่าอุดมสมพรแล้ว เสด็จขึ้นศาลาประชาสมาคมัก พระบาท สมเด็จพระเจ้าอยู่หัว และสมเด็จพระนางเจ้าฯ พระบรมราชินีนาถ ทรงจุดธูปเทียนเครื่องทองน้อยนมัสการ ศพ พระอาจารย์ฝั้น อาจาโร ซึ่งมรณภาพด้วยโรคหัวใจ ฼ว้บวดีบ่อคุมสมพร เมื่อเวลา ๑๕.๕๐ น. ของ วันอังคารที่ ๔ มกราคม ๒๕๒๐ รวมพรรษาได้ ๗๖ พรรษา ต่อจากนั้น ทรงสรงน้ำศพ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ทรงถวายผ้าไตร ๑ ไตร แล้วพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว และสมเด็จพระนางเจ้าฯ พระบรมราชินีนาถ ทรงวางพวงมาลาหน้าศพ เสร็จแล้ว พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ได้พระราชทาน ผ้าไตร ๑๐ ไตร แก่นายสมพร กลิ่นพินา ผู้ว่าราชการจังหวัดสกลนคร สำหรับทอดถวายพระสงฆ์บังสกุล ที่ปากหับ และทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ มั่นเชิญพระราชกุศล ๑ วัน พระราชทานศพ พระราชทานหมั่น ทองที่ประกอบศพ ถอดคอนทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ พระราชทานพระบรมราชานุญาติให้ราษฎรและ ศิษยานุศิษย์ สรงน้ำศพพระอาจารย์ฝั้น อาจาโร ซึ่งเป็นกการพนมถ้อยของราษฎรทั่วประเทศ โดยเฉพาะ ในจังหวัดภาคตะวันออกเฉียงเหนือ

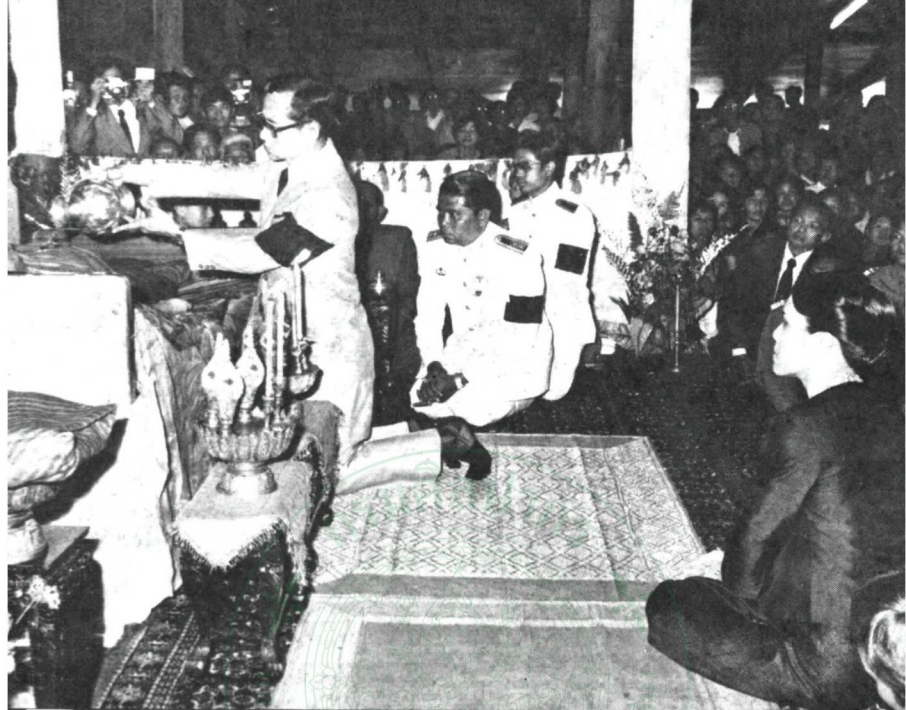
ในการนี้ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ได้มีพระราชดำรัสกับพระภิกษุอาวโสของวัดป่า อุดมสมพร และมีพระราชปฏิสันถารกับผู้ว่าราชการจังหวัดสกลนคร และนายแพทย์โอภาส บริสุทท์ นายแพทย์ผู้อำนวยการโรงพยาบาลประจำจังหวัดสกลนคร ซึ่งเป็นนายแพทย์ได้ทำการรักษาและดูแล พระอาจารย์ฝั้น อาจาโร มาโดยตลอด เสร็จแล้ว เสด็จลงทรงเยี่ยมราษฎรซึ่งได้เดินทางมานมัสการศพ พระอาจารย์ฝั้น อาจาโร สมควรแก่เวลา จึงเสด็จพระราชดำเนินโดยรถยนต์พระที่นั่ง ไปประทับเฮลิคอป-เตอร์พระที่นั่ง เสด็จพระราชดำเนินไปยังสนามบินเซียงเกรอ แล้วประทับเครื่องบินแอฟโรพระที่นั่ง เสด็จ พระราชดำเนินกลับสู่กรุงเทพมหานคร จากนั้น เสด็จพระราชดำเนินโดยรถยนต์พระที่นั่งกลับยังพระตำหนัก จิตรลดารโหฐาน เมื่อเวลา ๑๕.๕๐ น.

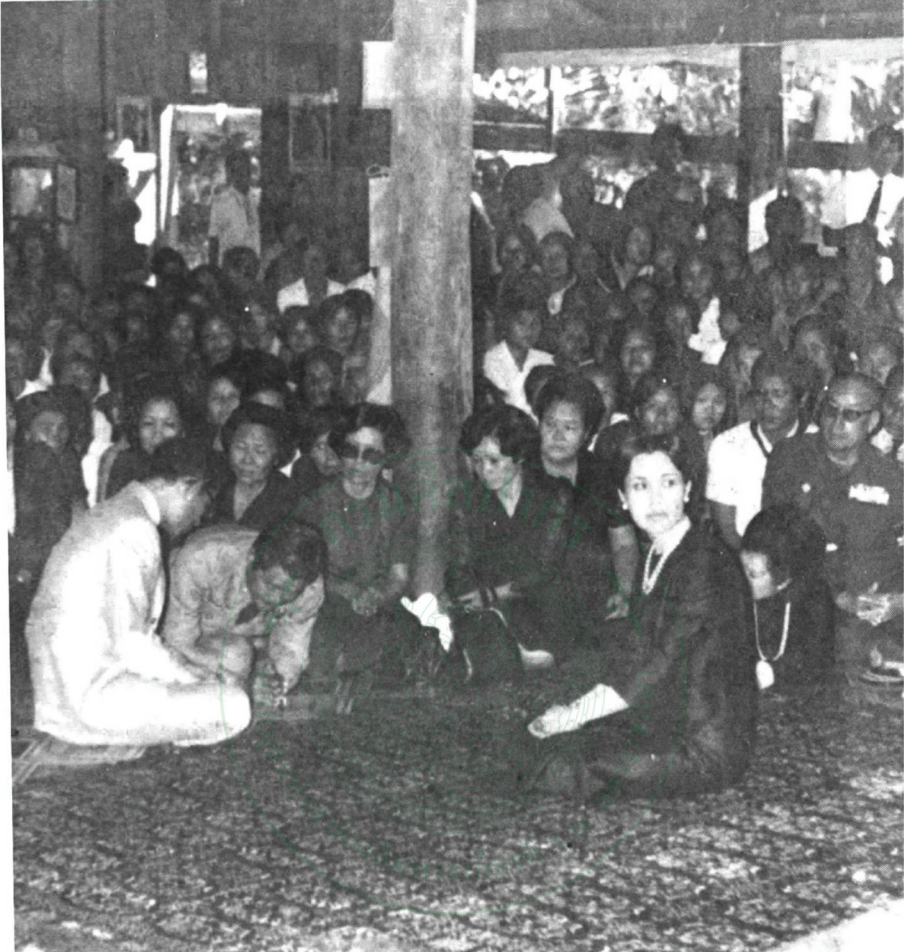
ภาพพระราชทาน

กำสรตโตปานเปรียบ รันทดเทียบองค์ราชา
บรรจงสรองธारा อริยสงฆ์ผู้ทรงธรรม
คุณงามความพิสุทธิ์ ประดุจแสงทิวาวัน
สถิตนิจนิรันดร์ มิ่งขวัญศาสน์ไม่คลาดคลา

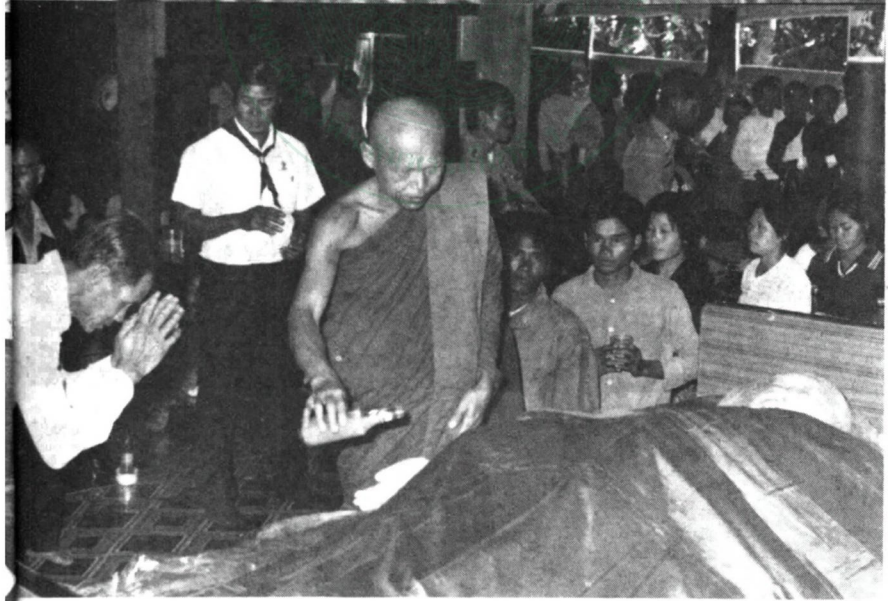
ในการสอนน้ำศพของพระอาจารย์ฝั้นครั้งนั้น เป็นครั้งแรกของเมืองไทย ไม่ว่าในกรณีศพ
ของบุคคลใดก็ตาม ถ้าพระมหากษัตริย์พระราชทานอาบน้ำศพแล้วจะไม่มีกรรณน้ำศพอีก

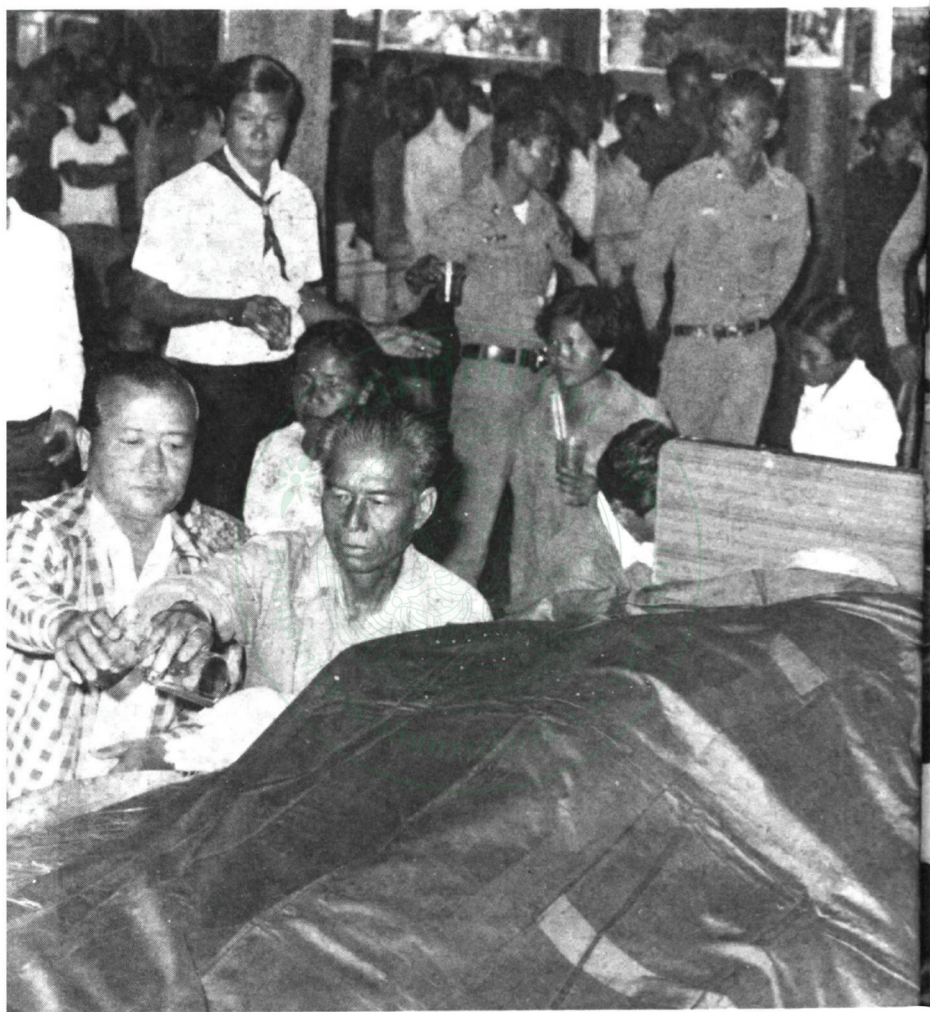
แต่กรณีศพของพระอาจารย์ฝั้น พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ทรงพระกรุณา
โปรดเกล้าฯ ถวายพระกระสายรับสั่งของพระองค์เองว่า

**“ขออย่าได้ห้ามประชาชนสรงน้ำศพท่านอาจารย์
จงให้เขาได้สรงน้ำกันต่อไปตามแต่ศรัทธา”**

(ในภาพ) พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ทรงรับสั่งกับผู้ว่าราชการจังหวัดสกลนคร

ขีวาทมฺนิราศร้าง
 ลับล่องแห่งสังขาร
 คุณธรรมเลิศเอาพาร
 เกียรติสถิตคู่แห่งหล้า

สมปรารถ
 สู่ฟ้า
 ฤๅสุด สิ้นนา
 ตราบฟ้าดินสูญ

(แบบ ข.)

หมายรับสั่งที่ ๒๑

สำนักพระราชวัง

๕ มกราคม ๒๕๖๐

พระอาจารย์ชั้น อาจาโร เจ้าอาวาสวัดป่าอุดมสมพร จังหวัดสกลนคร มรณภาพ
เมื่อวันอังคาร ที่ ๔ มกราคม ๒๕๖๐

วันที่ ๔ มกราคม ๒๕๖๐ เวลา ๑๖.๐๐ น. พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว
และสมเด็จพระนางเจ้า ฯ พระบรมราชินีนาถ เสด็จพระราชดำเนินไปพระราชทานน้ำสรงศพ
ณ ศาลาการเปรียญ วัดป่าอุดมสมพร จังหวัดสกลนคร

ทรงพระกรุณาโปรดเกล้า ฯ พระราชทานหีบทองหีบประกอบศพเป็นเกียรติยศพิเศษ
พระราชทาน พระราชทานผ้าไตรทำสุกัศพ แล้วทรงบำเพ็ญพระราชกุศลพระราชทานผ้าไตร ๑๐ ไตร
ถวายพระสงฆ์สังฆอุสสภ และพระราชทานพระบรมราชานุเคราะห์ มีสวดพระอภิธรรมกำหนด ๘ คืน.

๕ มกราคม ๒๕๖๐
มยุรี พิมพ์
อ. ๑๖๓๗ ๓๓๓

วัน	หน้าที่ พนักงานพระราชพิธี
	นำหมายนํสัการ เจ้าอาวาสวัดป่าอุดมสมพร ทราบ.

ทั้งนี้ให้จัดการตามหน้าที่และกำหนดวันตามรับสั่งอย่าให้ขาดเหลือ ถ้าสงสัยให้ถามผู้รับสั่งโดย

หน้าที่ราชการ

ผู้รับสั่ง

(แบบ ข.)

หมายรับสั่งที่ ๕๖

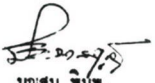
สำนักพระราชวัง

๓ มกราคม ๒๕๒๐

ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้บำเพ็ญพระราชกุศล ๓ วันพระราชนิพพาน
พระอาจารย์ชั้น อาจาโร ๗ ศาสดาจารย์เปรียญ วัดป่าอุดมสมพร จังหวัดสกลนคร

วันจันทร์ ที่ ๑๑ มกราคม ๒๕๒๐ เวลา ๑๖.๓๐ น. พระราชทานพวงมาลาของ
พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว และของสมเด็จพระนางเจ้าฯ พระบรมราชินีนาถ วางที่หน้าหีบศพ
พระสงฆ์ ๑๑ รูปสวดพระพุทธมนต์ จบ มีพระธรรมเทศนาถ้อยคำ ๑ พระ ๔ รูปสวดธรรมคาถา พระพิธีธรรม
สวดพระอภิธรรม

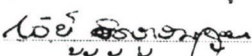
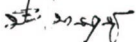
วันอังคาร ที่ ๑๑ มกราคม ๒๕๒๐ เวลา ๔.๐๐ น. พระสงฆ์ ๑๑ รูปที่สวดพระพุทธมนต์
แล้ววันก่อนถวายพระพร และรับพระราชทานเงิน พระสงฆ์อีก ๑๑ รูปบังสุกุล เป็นเสร็จการ
แต่งกายเครื่องแบบปกติขาว ทั่วทุก

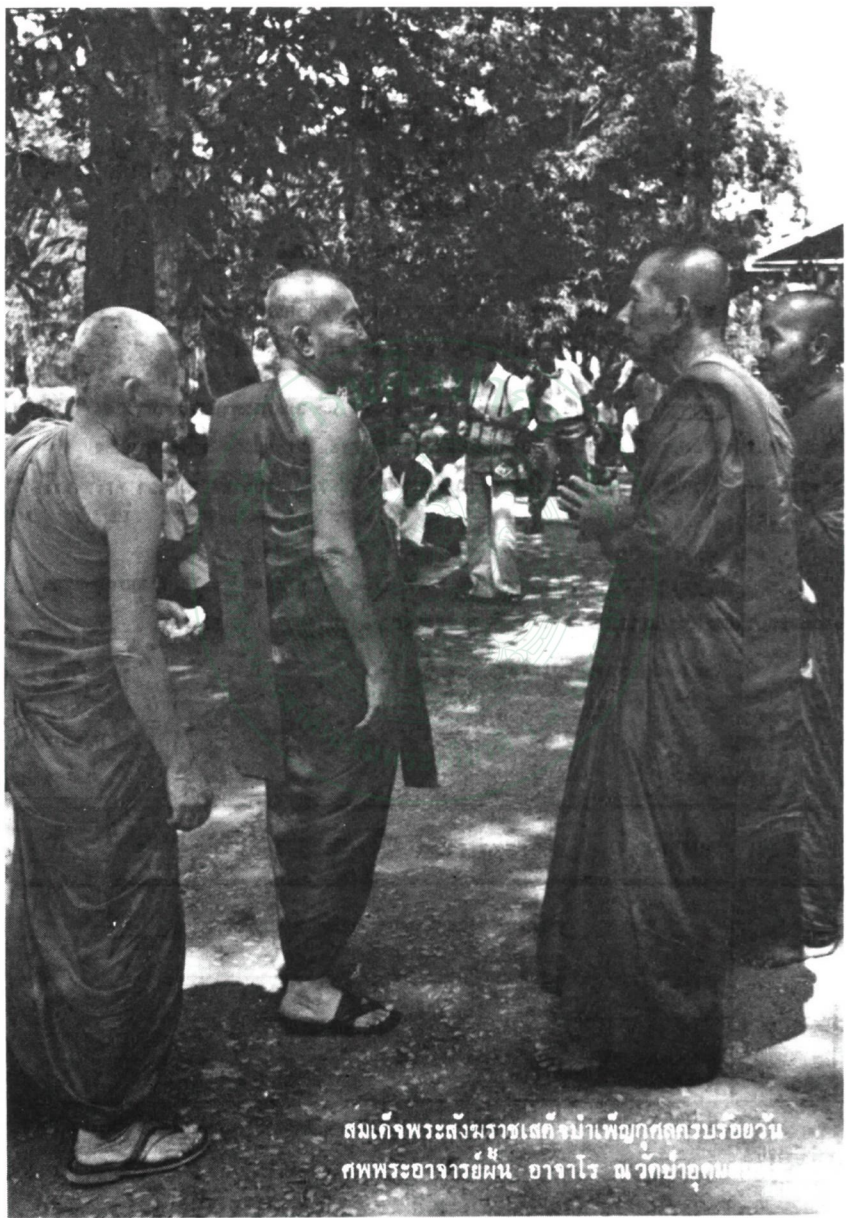

บุญสม พิมพ์
วิเศษ หาน

วัน	หน้าที่	พนักงานพระราชพิธี
	นำหมายรับสั่งการ เจ้าอาวาสวัดป่าอุดมสมพร ทราบ.	

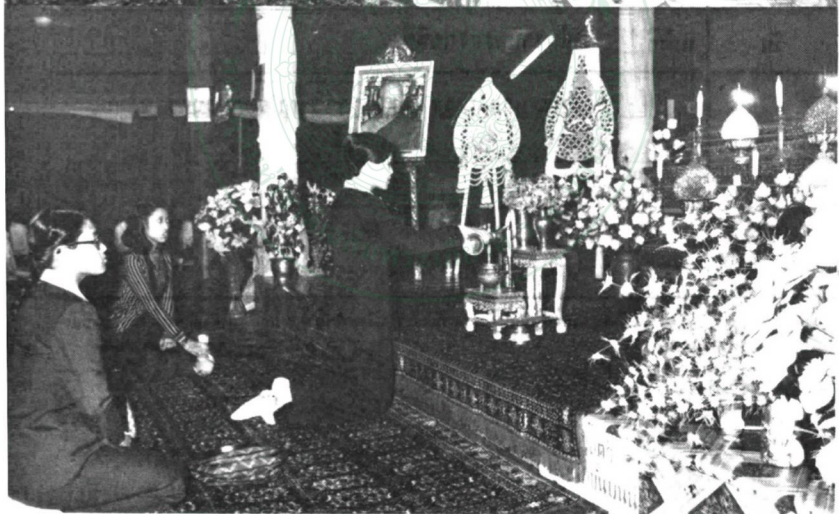
ทั้งนี้ให้จัดการตามหน้าที่และกำหนดวันตามรับสั่งอย่าให้ขาดเหลือ ถ้าสงสัยให้ถามผู้รับสั่งโดย

หน้าพระราชการ

๑๕๖
ผู้รับสั่ง

สมเด็จพระสังฆราชเสด็จมาเพื่อกวดสอบร้อยวัน
ศพพระอาจารย์ฝั้น อาจาโร ณ วัดบ้านดง...

(ภาพพระราชทาน) สมเด็จพระนางเจ้าฯ พระบรมราชินีนาถ พร้อมด้วยสมเด็จพระเจ้าลูกเธอทั้งสองพระองค์ เสด็จนมัสการศพพระอาจารย์ฝั้น อาจาโร เป็นการส่วนพระองค์ และทรงจกดอกไม้น้ำพอกถวายพระองค์เองที่วัดป่าอภัยสุโขทัย เมื่อวันที่ ๑๗ พ.ย. ๒๕๒๐

หมายรับสั่งที่ ๑๑๘๓๓

(แบบ ก.)
สำนักพระราชวัง

พ.ศ. ธันวาคม ๒๕๖๐

ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ พระราชทานพระบรมราชานุญาตในการ
พระราชทานเพลิงศพ พระอาจารย์ณ อาจาโร ณ เมรุวัดป่าอู่มสมพร จังหวัดสกลนคร
รายละเอียดมีแจ้งในคณหมายรับสั่งที่แนบมาพร้อมนี้.

สฤษดิ์ เกษ พมพ.
ร.ร. ทาน.

วัน	หน้าที่ พนักงานพระราชพิธี
	นำหมายนมัสการ เจ้าอาวาสวัดป่าอู่มสมพร ทราบ.

ทั้งนี้ ให้จัดการตามหน้าที่และกำหนดวันตามรับสั่งอย่าให้ขาดเหลือ ถ้าสงสัยให้ถามผู้รับรับสั่ง
โดยหน้าทราสาร

ผู้รับรับสั่ง

หมายรับสั่งที่.....

สำนักพระราชวัง

๒๙ ธันวาคม ๒๕๒๐

ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ พระราชทานพระบรมราชานุเคราะห์ในการ
พระราชทานเพลิงศพ พระอาจารย์ปิ่น อาจาโร ณ เมรุวัดป่าอุดมสมพร จังหวัดสกลนคร

วันศุกร์ ที่ ๒๐ มกราคม ๒๕๒๑ เวลา ๑๖.๓๐ น. บำเพ็ญพระราชกุศล
พระราชทานในการออกเมรุ ณ ศาลาการเปรียญ วัดป่าอุดมสมพร พระสงฆ์ ๑๐ รูป
สวดพระพุทธมนต์ จบ มีพระธรรมเทศนาถ้อยคำ ๑ พระ ๔ รูป สวดธรรมคาถา พระพิธีธรรม
สวดพระอภิธรรม

วันเสาร์ ที่ ๒๑ มกราคม ๒๕๒๑ เวลา ๘.๐๐ น. พระสงฆ์ ๑๐ รูป
สวดพระพุทธมนต์แด่ดวงวิญญาณพระศพ แล้วรับพระราชทานฉัน

เวลา ๑๐.๐๐ น. พระสงฆ์ ๑๐ รูปบังสุกุล เชื้อเพลิงศพเวียนเมรุ แล้วเชิญ
ขึ้นตั้งบนวิศิษฐาน

เวลา ๑๕.๐๐ น. พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว และสมเด็จพระนางเจ้าฯ
พระบรมราชินีนาถเสด็จพระราชดำเนินถึงวัดป่าอุดมสมพร ทรงทอดผ้า พระสงฆ์ ๑๐ รูป
บังสุกุลแล้วพระราชทานเพลิง สมควรแก่เวลาเสด็จพระราชดำเนินกลับ

วันอาทิตย์ ที่ ๒๒ มกราคม ๒๕๒๑ เวลา ๙.๐๐ น. พระราชทานผ้าไตร
และภัตตาหารสามบาท ในการเก็บอัฐิ.

กำหนดการ

เสด็จพระราชดำเนินไปพระราชทานเพลิงศพ พระอาจารย์คัน อาจาโร

ณ วัดป่าอุดมสมพร อำเภอพรรณานิคม จังหวัดสกลนคร

วันเสาร์ ที่ ๒๑ มกราคม ๒๕๒๐

- เวลา ๑๑.๐๐ น. - พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว และสมเด็จพระนางเจ้าฯ พระบรมราชินีนาถเสด็จพระราชดำเนินโดยรถยนต์พระที่นั่งจากพระตำหนักภูพิงคราชนิเวศน์ ไปยังท่าอากาศยานเชียงใหม่ จังหวัดเชียงใหม่
- เวลา ๑๑.๕๐ น. - ประทับเครื่องบินพระที่นั่งไปยังสนามบินบ้านค่าย จังหวัดสกลนคร
- เวลา ๑๓.๕๐ น. - เครื่องบินพระที่นั่งถึงสนามบินบ้านค่าย จังหวัดสกลนคร
- รองผู้ว่าราชการจังหวัดสกลนคร เฝ้าฯ รับเสด็จฯ
 - แม่ทัพกองทัพบกที่ ๒ กราบบังคมทูลรายงาน และขอพระราชทานเชิญเสด็จพระราชดำเนินทรงตรวจแถวกองเกียรติยศ
- เวลา ๑๔.๑๐ น. - ประทับรถยนต์พระที่นั่งไปยังวัดป่าอุดมสมพร อำเภอพรรณานิคม จังหวัดสกลนคร
- เวลา ๑๔.๔๐ น. - รถยนต์พระที่นั่งถึงวัดป่าอุดมสมพร
- ผู้ว่าราชการจังหวัดสกลนคร และข้าราชการชั้นผู้ใหญ่ของจังหวัดเฝ้าฯ รับเสด็จฯ
 - เสด็จพระราชดำเนินประทับ ณ พลับพลา
 - เสด็จพระราชดำเนินขึ้นเมรุ
 - พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ทรงทอดผ้าไตร ๕ ไตร
 - สมเด็จพระนางเจ้าฯ พระบรมราชินีนาถ ทรงทอดผ้าไตร ๕ ไตร
(พระสงฆ์ชั้นสูงสุดที่ละ ๕ รูป)
 - พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว และสมเด็จพระนางเจ้าฯ พระบรมราชินีนาถ ทรงหยิบกระเบื้องข้าวทอดทอดไม้จากเจ้าพนักงานพระราชพิธีทรงวางทับบนฐานหน้าทับศพ แล้วทรงหยิบรูปเทียน ดอกไม้จันทน์ จากเจ้าพนักงานพระราชพิธี ทรงจุดไฟที่ชนวนที่เจ้าพนักงานชูลวดยพระราชนิพนธ์
 - เสด็จพระราชดำเนินลงจากเมรุไปประทับ ณ พลับพลา
 - ข้าราชการ พ่อค้า และประชาชนขึ้นเมรุประชุมเพลิงตามลำดับ
- เวลา ๑๖.๓๐ น. - ประทับรถยนต์พระที่นั่งไปยังสนามบินบ้านค่าย จังหวัดสกลนคร
- เวลา ๑๗.๐๐ น. - รถยนต์พระที่นั่งถึงสนามบินบ้านค่าย จังหวัดสกลนคร
- ทรงมีพระราชปฏิสันถารกับข้าราชการที่มาเฝ้าฯ รับเสด็จฯ
- เวลา ๑๗.๓๐ น. - ประทับเครื่องบินพระที่นั่งไปยังท่าอากาศยานเชียงใหม่ จังหวัดเชียงใหม่
- เวลา ๑๙.๓๐ น. - เครื่องบินพระที่นั่งถึงท่าอากาศยานเชียงใหม่ เสด็จพระราชดำเนินประทับรถยนต์พระที่นั่งกลับพระตำหนักภูพิงคราชนิเวศน์ เสด็จพระราชดำเนินถึงเวลาประมาณ ๒๐.๐๐ น.

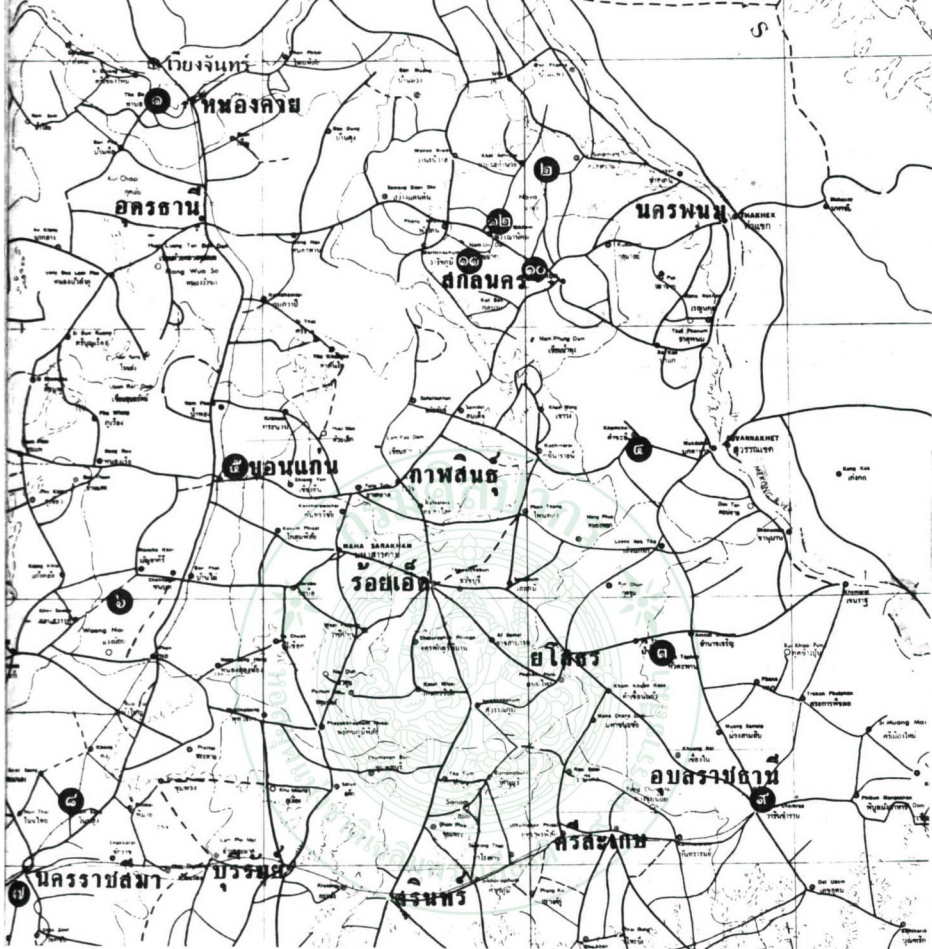
การแต่งกาย แต่งเครื่องแบบปกติขาว หรือปกติกาฬก็均可

ชีวประวัติ

พระอาจารย์ต้น อจาโร

๑. พ.ศ. ๒๔๖๘ วัดอรัญวาสี ตำบล หอนงคาย ๗. พ.ศ. ๒๔๗๕, ๒๔๗๘-๘๖ วัดกัศักรารวม นครราชสีมา
๒. พ.ศ. ๒๔๖๘ บ้านคอนแกลงกอกช้าง นาหว้า ๘. พ.ศ. ๒๔๗๖-๗๗ บ้านมะรุบ โนนสูง นครราชสีมา
๓. พ.ศ. ๒๔๗๐ บ้านบ่อชะเนง หัวตะพาน อุบลฯ ๙. พ.ศ. ๒๔๘๗ วัดบูรพา อุบลราชธานี
๔. พ.ศ. ๒๔๗๑ บ้านห้วยทราย คำชะอี ๑๐. พ.ศ. ๒๔๘๘-๔๖, ๔๙ และ ๖๖ วัดป่าภูธรพิทักษ์ สกลนคร
๕. พ.ศ. ๒๔๗๒-๗๓ บ้านผือ ขอนแก่น ๑๑. พ.ศ. ๒๔๘๗-๘๘, ๒๕๐๐-๐๕ วัดถ้ำขาม สกลนคร
๖. พ.ศ. ๒๔๗๔ ภูระงำ ชนบท ขอนแก่น ๑๒. พ.ศ. ๒๕๐๗-๑๙ วัดป่าอุดมสมพร สกลนคร

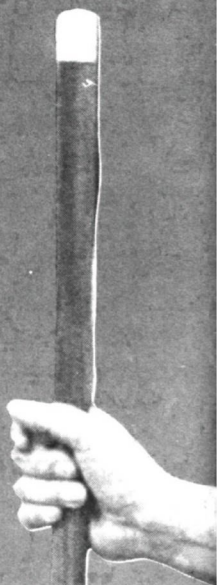
ชีวประวัติ พระอาจารย์ฝั้น อาจาโร

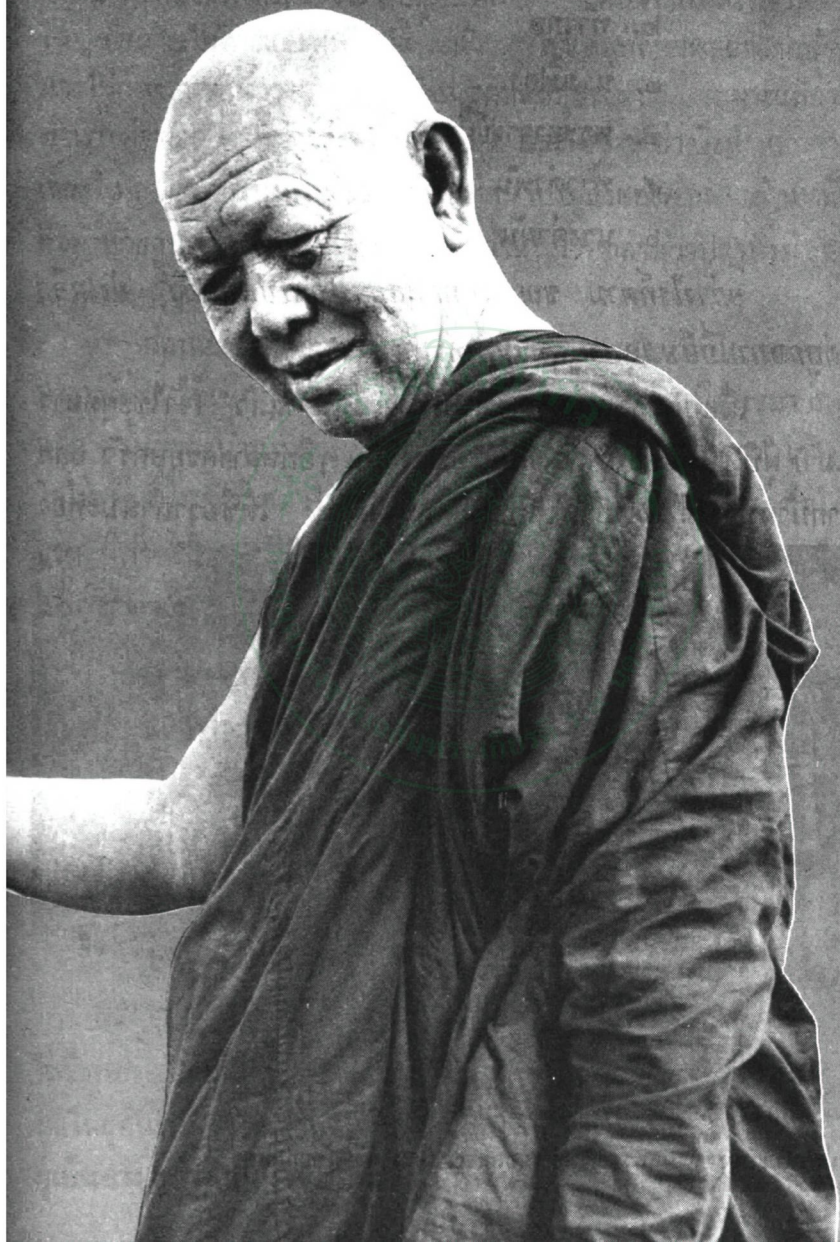
พระอาจารย์ฝั้น อาจาโร เกิดเมื่อวันอาทิตย์ ขึ้น ๑๔ ค่ำ เดือน ๙ ปีชุน ตรงกับวันที่ ๒๐ สิงหาคม พ.ศ. ๒๔๔๒ ที่บ้านม่วงไข่ ตำบลพรรณา อำเภอพรรณานิคม จังหวัดสกลนคร ในตระกูลสุวรรณรงค์ เจ้าเมืองพรรณานิคม

บิดาของท่านคือ เจ้าไชยกุลมาร (เมา) ผู้เป็นหลานปู่ของ พระเสนาณรงค์ (นวล) และหลานอาของ พระเสนาณรงค์ (สุวรรณ) เจ้าเมืองพรรณานิคมคนที่ ๒ และที่ ๔ ตามลำดับ

มารดาของท่านชื่อน้อย เป็นบุตรของหลวงประชาชนรักษ์

พี่น้องร่วมบิดามารดาทั้งหมดมีอยู่ ๘ คน ถึงแก่กรรมแต่ยังเล็ก ๒ คน ส่วนอีก ๖ คน ได้แก่...

๑. นางกองแก้ว อุปพงศ์

๒. ท้าวกุล

๓. นางเฟื่อง

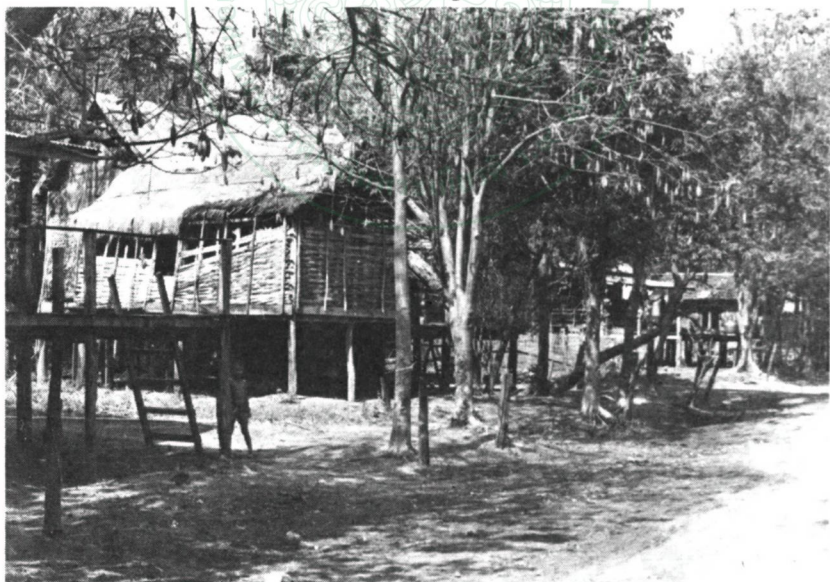
๔. พระอาจารย์ผ่น

๕. ท้าวคำพัน

๖. นางคำพัน

อย่างไรก็ตาม ขณะนี้ทุกคนรู้สึกดีใจไปแล้ว ยังเหลือ
แต่ลูกหลานที่สืบสกุลอยู่ทุกวันนี้เท่านั้น

เมื่อบุตรทุกคนเจริญวัยเป็นท้าวเป็นนางแล้ว เจ้าไชยกุมมาร
(เม้า) ผู้บิดาได้อพยพพร้อมกับครอบครัวอื่นๆ อีกหลายครอบครัว ออก
จากบ้านม่วงไข่ไปตั้งบ้านใหม่ขึ้นอีกหมู่บ้านหนึ่ง ให้ชื่อว่าบ้านปะทอง

เพราะที่นั่นมีต้นทองหลางใหญ่อยู่ต้นหนึ่ง แต่ปัจจุบันต้นทองหลางใหญ่ดังกล่าวได้ตายและผุพังไปสิ้นแล้ว สาเหตุที่อพยพออกจากบ้านม่วงไข้ก็เพราะเห็นว่า สถานที่ใหม่อุดมสมบูรณ์กว่า เหมาะแก่การทำนา ทำสวน เลี้ยงสัตว์ เช่น วัว ควาย และเหมาะสมอย่างยิ่งสำหรับการเลี้ยงไหม เพราะเป็นพื้นที่ซึ่งมีลำห้วยขนานอยู่ถึงสองด้าน ด้านหนึ่งคือลำห้วยอน อยู่ทางทิศใต้ ส่วนอีกด้านหนึ่งคือลำห้วยปลาหาง อยู่ทางทิศเหนือ

ก่อนอพยพจากบ้านม่วงไข้ เจ้าไชยภูมิमार (แม่) บิดาของพระอาจารย์ฝั้น ได้เป็นผู้ใหญ่บ้านปกครองลูกบ้านให้อยู่เย็นเป็นสุขมาก่อนแล้ว ครั้นมาตั้งบ้านเรือนกันใหม่ที่บ้านบะทองท่านก็ได้รับความไว้วางใจให้เป็นผู้ใหญ่บ้านต่อไปอีก เพราะลูกบ้านให้ความเคารพนับถือในฐานะที่ท่านเป็นคนที่มีความเมตตาอารี ใจคอกว้างขวางและเยือกเย็นเป็นที่ประจักษ์มาช้านาน

สำหรับพระอาจารย์ฝั้น เมื่อครั้งยังอยู่ในวัยรุ่นมีความประพฤติเรียบร้อย อ่อนโยน อุนิสังใจคอเยือกเย็นและกว้างขวาง เช่นเดียวกับบิดา ทั้งยังมีความขยันหมั่นเพียร อดทนต่ออุปสรรคหนักเอาเบาสู้ ช่วยเหลือกิจการงานของบิดามารดา และญาติพี่น้องโดยไม่เห็นแก่ความลำบากยากเย็นใดๆ ทั้งสิ้น

ส่วนในด้านการศึกษานั้น พระอาจารย์ฝั้นได้เริ่มเรียนหนังสือมาตั้งแต่ครั้งยังอยู่ที่บ้านม่วงไข้ โดยเข้าศึกษาที่วัดโพธิชัย แบบเรียนที่เขียนอ่านได้แก่มูลบทบรรพกิจเล่ม ๑-๒ ซึ่งเป็นแบบเรียนที่พิเศษสุดในยุคนั้น ผู้ใดเรียนจบจะแตกฉานในด้านการอ่านเขียนไปทุกคน ผู้เป็นอาจารย์สอนหนังสือแก่ท่านในครั้งนั้น ได้แก่พระอาจารย์ตัน

(บิดาของ พันตรีนายแพทย์ตอง วุฒิสาร) กับนายหุ่่น (บิดาของ นาย บัวดี ไชยชมภู ปลัดอำเภอพรหมานิกม)

ปรากฏว่า ท่านมีความหมั่นเพียรในการศึกษาเป็นอันมาก สามารถเขียนอ่านได้รวดเร็วกว่าเด็กอื่นๆ ถึงขนาดได้รับความไว้วางใจ จากอาจารย์ให้เป็นครูสอนเด็กๆ แทนในเวลาที่อาจารย์มักจำเป็น

ต่อมาพระอาจารย์ฝัน ได้ไปศึกษาต่อกับนายเขียน อุปพงศ์ พี่เขยที่เป็นปลัดขวา อำเภอเมือง จังหวัดขอนแก่น ซึ่งต่อมาได้ย้าย ไปเป็นปลัดขวา อำเภอกุดป่อง จังหวัดเลย

เมื่อจบการศึกษาอ่านออกเขียนได้อย่างแตกฉานแล้ว พระอาจารย์ฝันมีความตั้งใจที่จะเข้ารับราชการ เพราะเป็นงานที่มีหน้ามีตา ได้รับความเคารพนับถือจากผู้คนในสมัยนั้น แต่ภายหลังได้เปลี่ยนความตั้งใจเดิมเสียโดยสิ้นเชิง

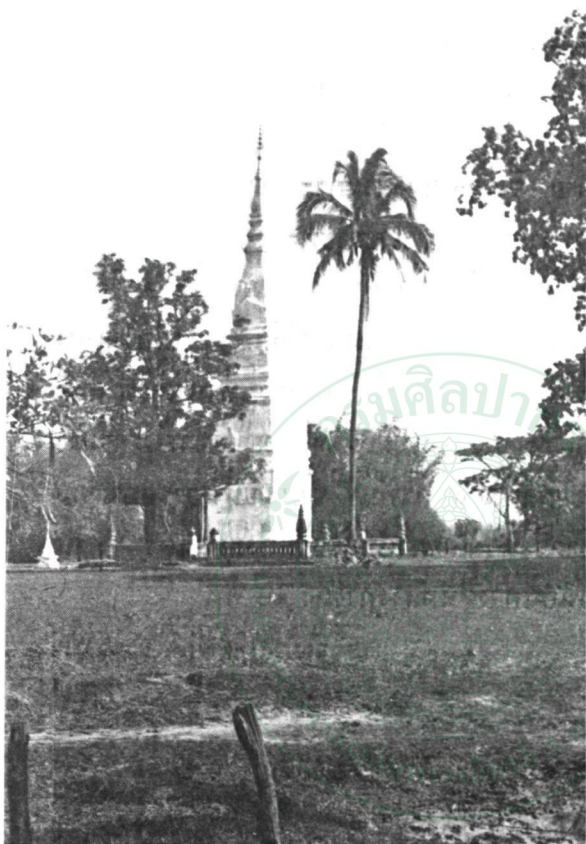
ชาวบ้านบะทองทุกครัวเรือนมีความเลื่อมใสในพุทธศาสนา

สาเหตุที่ท่านเกิดไม่ชอบงานราชการนั้น ก็เพราะเมื่อครั้งไปเล่าเรียนกับพี่เขยที่ขอนแก่น พี่เขยได้ใช้ให้เอาปืนโตไปส่งให้นักโทษ อยู่เสมอ นักโทษคนหนึ่งคือ พระยาณรงค์ฯ เจ้าเมืองขอนแก่นนั่นเอง ท่านต้องโทษฐานฆ่าคนตาย จึงถูกคุมขังตามกระบิลเมือง นอกจากนี้ยังมีข้าราชการถูกจำคุกอีกบางคน เช่น นายวิระพงศ์ ปลัดซ้าย เป็นต้น ต่อมาพี่เขยได้ย้ายไปเป็นปลัดขวาที่อำเภอภูดบ้อง จังหวัดเลย ครั้นเมื่อท่านเดินทางไปเยี่ยมก็พบพี่เขยต้องหาฆ่าคนตายเข้าอีก เมื่อได้เห็นข้าราชการใหญ่โตได้รับโทษ ไม่เว้นแม้ผู้ได้รับพระราชทานบรรดาศักดิ์ เป็นถึงพระยานาหมื่นดังกล่าว ท่านจึงเปลี่ยนใจไม่อยากเข้ารับราชการเหมือนคนอื่น ๆ รัฐบาลพี่เขยกลับสกลนครทันที ซึ่งสมัยนั้นการคมนาคมมีทางเดียวคือทางบก จากจังหวัดเลยผ่านอุดรธานีถึงสกลนคร ท่านต้องเดินเท้าเปล่าและต้องนอนค้างคืนกลางทางถึง ๑๐ คืน

วัดบ้านโทษสามัคคี บ้านม่วงไข่

พระธาตุวัดโพนทอง
บ้านบะทอง
อำเภอพรหมานิคมน
จังหวัดสกลนคร

ปรากฏว่า สภาพของบรรดานักโทษที่ท่านประสบมาทั้งโทษหนักโทษเบา ได้เป็นภาพติดตาท่านอยู่เสมอตั้งแต่นั้น นับได้ว่าเป็นสาเหตุหนึ่งที่ทำให้ท่านรู้จักปลง และประจักษ์ถึงความไม่แน่นอนของชีวิต

เมื่อกลับจากจังหวัดเลยมาถึงบ้านแล้ว ในปีเดียวกันนั้นท่านได้บรรพชาเป็นสามเณรที่วัดโพนทอง บ้านบะทอง ขณะที่ยังเป็นสามเณรอยู่นั้นท่านได้เอาใจใส่ศึกษาและเคร่งครัดในพระธรรมวินัยเป็น

อันมาก ถึงขนาดคุณย่าของท่านได้พยากรณ์เอาไว้ว่า ในภายภาคหน้า
ท่านจะเข้าไปอาศัยอยู่ในป่าข่มจนตลอดชีวิต ระหว่างนั้นจะสร้างแต่
คุณความดีอันประเสริฐเลิศล้ำค่า จะเป็นผู้บริสุทธิ์ผ่องใส ประชาชน
ทุกชั้นตั้งแต่สูงสุดจนต่ำสุด ทุกเชื้อชาติศาสนาที่ได้ฟังพระธรรม
เทศนาของท่าน จะบังเกิดความเลื่อมใสในตัวท่านและรสพระธรรมที่
ท่านเทศนาเป็นอันมาก

เมื่ออายุ ๒๐ ปี ท่านได้อุปสมบทเป็นพระภิกษุ ณ พระ
อุโบสถวัดสิทธิบังคม ที่บ้านไผ่ อำเภอพรรณานิคม จังหวัด
สกลนคร โดยมีพระครูบ่อเป็นพระอุปัชฌาย์ พระอาจารย์สัง

อุโบสถวัดสิทธิบังคม (บ้านไผ่)

พระครูสกลสมณกิจ
(ท่านอาญาครู ธรรม)

อาญาครูธรรมท่านนี้ภายหลังได้รับสมณศักดิ์เป็นพระครูสกลสมณกิจ เจ้าคณะจังหวัดสกลนคร

ระหว่างเดือนอ้ายถึงเดือน ๕ ท่านอาญาครูธรรมได้ชักชวน พระลูกวัดออกเที่ยวธุดงค์ ไปฝึกหัดภาวนาเจริญกรรมฐานตามป่าเขา ตามถ้ำและตามป่าช้าต่างๆ พระอาจารย์ผั่นก็ได้ติดตามไปด้วย

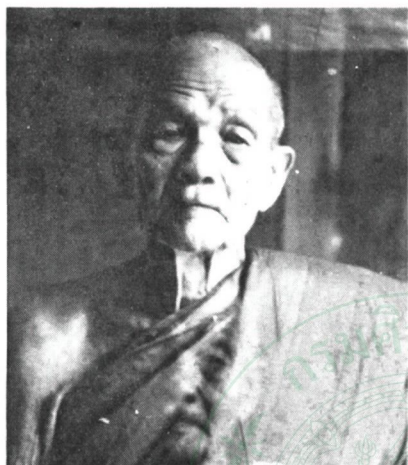
ใน พ.ศ. ๒๔๖๓ เดือน ๓ ข้างขึ้น พระอาจารย์ผั่นได้พบกับ พระอาจารย์มัน ภุทท์โต เป็นครั้งแรก ครั้นนั้นพระอาจารย์มันได้เที่ยว ธุดงค์ไปพักที่วัดป่าภูไทสามัคคี บ้านม่วงไข่ ตำบลพรหม อำเภอ พรรณานิคม จังหวัดสกลนคร และได้แสดงพระธรรมเทศนาสั่งสอน ญาติโยมในเรื่องการให้ทาน การรักษาศีลและการบำเพ็ญภาวนา เมื่อ แสดงพระธรรมเทศนาจบลงแล้ว ท่านอาญาครูดี พระอาจารย์ภู และ พระอาจารย์ผั่นได้บังเกิดความเลื่อมใสในพระอาจารย์มันเป็นอย่างข่งขาม ท่านปราชญ์จะมีความรอบรู้เหมือนพระอาจารย์มันบ้าง จึงปวารณา

กับพระอาจารย์นวล เป็นพระ กรรมวาจาจารย์ ระหว่างจำพรรษา อยู่ที่วัดนั้นท่านท่องเจ็ดตำนานได้ จนจบบริบูรณ์ นอกจากนั้นยังได้ ฝึกวิธีเจริญกรรมฐานจากพระ อภิชาลัยของท่านพร้อมกันไป ด้วย

ออกพรรษาแล้ว ท่านได้ กลับไปอยู่ที่วัดโพธิ์ทอง ซึ่งมีท่าน อาญาครูธรรมเป็นเจ้าอาวาส ท่าน

พระอาจารย์มั่น ภูริทัตโต

(ซ้าย) เจ้าคุณพระรัตนกรวิสุทธ์ (ขวา) พระอาจารย์กู๋ ธรรมทินโน

ตัวขอเป็นศิษย์ตั้งแต่เป็นต้นมา แต่เนื่องจากความจำเป็นบางประการ พระอาจารย์มนจึงเที่ยวรุดงค์ต่อไปก่อน โดยทั้งสามท่านยังไม่อาจติดสอยห้อยตามท่านไปพร้อมกันได้

ระหว่างนั้นท่านอาจารย์ดูลย์ อตุโล (พระรัตนกรวิสุทธ์ บัจจุบันเป็นเจ้าคณะธรรมยุต จังหวัดสุรินทร์) กำลังเที่ยวรุดงค์ติดตามหาพระอาจารย์มน้อยู่ก่อนแล้ว เมื่อเดินรุดงค์ไปถึงบ้านม่วงไข่ได้ไปพักอยู่ที่วัดโพธิ์ชัย และได้พบกับท่านอาญาครุฑี พระอาจารย์กู๋ และพระอาจารย์ผืน ทั้ง ๔ ท่านจึงร่วมเดินรุดงค์ติดตามพระอาจารย์มนไปด้วยกัน จนกระทั่งไปทันพระอาจารย์มนที่บ้านตาลโกน ตำบลตาลเนิ้ง อำเภอสว่างแดนดิน

พระอาจารย์ทั้ง ๔ ได้ศึกษาธรรมกับพระอาจารย์มนอยู่ชั่ว

ระยะเวลาหนึ่ง ต่อมาพระอาจารย์ผ้นกับสามเณรพรหม สุวรรณรงค์
ผู้มีศักดิ์เป็นหลานของท่าน ได้เดินธุดงค์ไปอำเภอบ้านผือ จังหวัด
อุดรธานี และได้ไปบำเพ็ญภาวนาอยู่ที่ถ้ำพระบาท ระหว่างนั้นการ
บิณฑบาตแต่ละครั้งได้เพียงข้าวปั้นเดียวกับพริกและเกลือเท่านั้นเอง
เพราะชาวบ้านที่ใกล้ที่สุดมีแต่เพียงสองตายาย ซึ่งปลูกบ้านอยู่ห่างถ้ำ
ออกไปประมาณ ๑๐๐ เส้น แต่ท่านก็ได้ถือปฏิบัติเป็นอุปปรรคสำคัญ ตกเย็น
ท่านก็นิยมน้ำมุต กล่าวคือเอาลูกสมอมาดองกับน้ำมุตของท่านเอง
ในกระบอกไม้ไผ่ แล้วเผาไฟจนสุก

เมื่อบำเพ็ญภาวนาอยู่ที่ถ้ำพระบาทได้ ๑๕ วันแล้ว พระอาจารย์

ท่านอาญาครู ผ้น

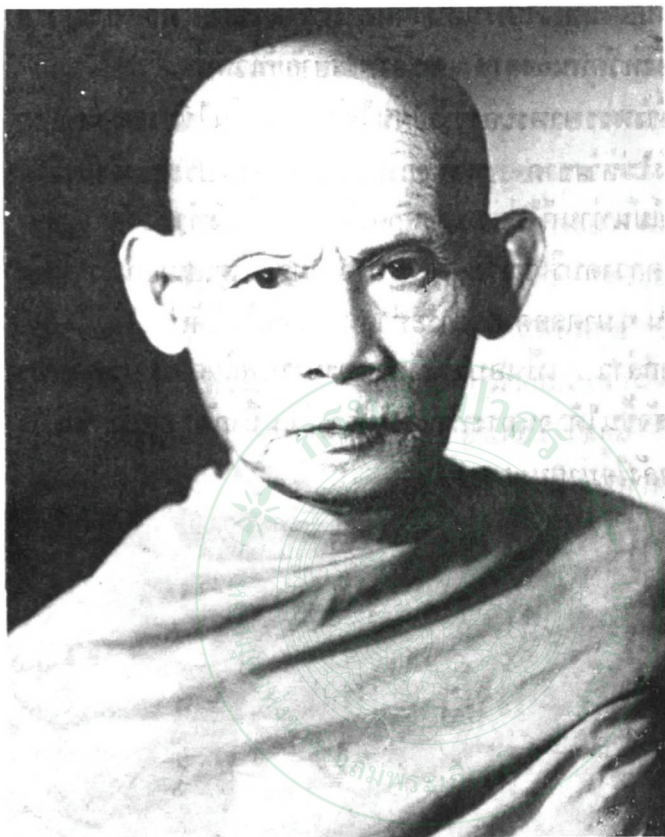
ผ้น ได้พาสามเณรพรหมออกเที่ยว
ธุดงค์ต่อไปอีกหลายแห่ง แล้วได้
ไปนมัสการพระอาจารย์มั่นที่บ้าน
นาสีดา ตำบลกลางใหญ่ อำเภอบ้าน
ผือ จังหวัดเดียวกัน หลังจากนั้น
นั้นได้อยู่ร่ำเรียนกับพระอาจารย์มั่น
อีกพักหนึ่ง แล้วเที่ยวธุดงค์ต่อไป
ทางอำเภอวาริชภูมิ

ขณะไปพักอยู่ที่วัดป่าบ้าน
หนองแสง ท่านได้อำพาเป็นใช้
วัด อันเป็นเหตุให้เกิดอุปสรรคต่อ
การบำเพ็ญภาวนาเป็นอย่างยิ่ง แต่
ในที่สุดท่านก็เอาชนะใช้วัดได้ด้วย
การกำหนดใจตามวิธีของท่าน

หลังจากสามารถฝึกจิตใจให้
เข้มแข็งมั่นคง บำเพ็ญภาวนาได้

วัดโพธิ์สมภรณ์ จังหวัดอุดรธานี

เจ้าคุณพระธรรมเจดีย์ (จุม พนฺธุโ)

ตลอดรอดฝั่ง โดยจัดตั้งรบกวนทั้งหลายได้ดีแล้ว พระอาจารย์ผ่นจึงได้ตัดสินใจขอรับการญัตติกรรม เป็นพระภิกษุฝ่ายธรรมยุติกนิกาย เมื่อวันที่ ๒๑ พฤษภาคม พ.ศ. ๒๔๖๘ เวลา ๑๕ นาฬิกา ๒๒ นาที ที่วัดโพธิสมภรณ์ จังหวัดอุดรธานี โดยมีเจ้าคุณพระธรรมเจดีย์ (จุม พนฺธุโ) เมื่อครั้งเป็นพระครูสังฆวุฒิกร เป็นพระอุปัชฌายะ พระรตเป็นพระกรรมวาจาจารย์ และพระมุกเป็นพระอนุสาวนาจารย์ หลังจากนั้น

พระอาจารย์ฝั้นได้เดินทางไปพำนักอยู่กับพระอาจารย์มั่นที่วัดอรุณวาส
อำเภอท่าบ่อ จังหวัดหนองคาย และจำพรรษาอยู่ที่นี่

ระหว่างพรรษาพระอาจารย์ฝั้นได้อาพาธเป็นไข้มาลาเรีย ออก
พรรษาแล้วก็ยังไม่หายขาด แต่ถึงกระนั้นเมื่อถึงวันประชุมฟังโอวาท
จากพระอาจารย์มั่นท่านก็ไม่ขาดเลยสักครั้ง ทั้งยังทำข้อวัตรปฏิบัติ
เช่นตักน้ำ ปิดกวาดบริเวณวัด และทำความสะอาดเสนาสนะร่วมกับ
ภิกษุสามเณรอื่นๆ มาตลอด การกระทำตนเหมือนไม่ได้ป่วยไข้ โดยใช้
พลังจิตเข้าสู่ตักกล่าว เป็นอุบายให้ท่านสามารถพลิกความป่วยเจ็บมา
เป็นธรรมอริยสัจจนได้ จนกระทั่งพระอาจารย์มั่นถึงกับออกปากชมว่า
“ท่านฝั้นได้กำลังใจมากนะพรรษานี้”

วัดอรุณวาส อำเภอท่าบ่อ จังหวัดหนองคาย

พระอาจารย์ฝั้น จำพรรษาในปี พ.ศ. ๒๔๖๔

เมื่อใกล้จะออกพรรษา พระอาจารย์มั่นได้เตรียมออกเที่ยว
 รุดงค์โดยจัดลูกศิษย์ให้ออกไปเป็นชุดๆ แต่ละชุดให้เลียบภูเขาล้วนแล้วให้
 แวะภาวณาไปตามแนวภูเขานั้น สำหรับพระอาจารย์ฝั้น ท่านได้จัด
 ให้เที่ยวรุดงค์ไปกับพระอาจารย์กู่และพระอาจารย์อ่อน พอออกพรรษา
 แต่ละชุดก็ออกเที่ยวรุดงค์ไปตามโครงการที่พระอาจารย์มั่นได้วางไว้

หลังจากเที่ยวรุดงค์ไปหลายแห่งแล้ว พระอาจารย์ฝั้นก็กลับ
 มายังวัดอรุณวาสี อำเภอบ้านบ่อ จังหวัดหนองคาย ซึ่งเป็นวัดที่ท่าน
 จำพรรษา แต่ขณะที่กลับมาถึงปรากฏว่าก่อนหน้านั้นพระอาจารย์มั่น
 ออกเดินรุดงค์ไปที่ตำบลหนองลาด อำเภวาริชภูมิ จังหวัดสกลนคร
 ท่านจึงได้ติดตามไป พอถึงอำเภอสว่างแดนดิน ท่านก็เกิดอาพาธขึ้น

หนองบ้านสามผง ได้จัดเป็นอุทยานเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่า
 อนุรักษ์พระภิกษุสามเณร เมื่อปี พ.ศ. ๒๕๖๔

การเดินทางจึงช้าลงและมาทราบภายหลังว่า พระอาจารย์เก็ง อธิมุตโตโก และพระอาจารย์สีลา อิสฺสโร ได้อารานานิมนต์ พระอาจารย์มั่น ไปอยู่บ้านสามผง อำเภอท่าอุเทน (ปัจจุบันอยู่ในอำเภอศรีสงคราม) จังหวัดนครพนม พระอาจารย์ฝั้น ได้พยายามติดตามไปจนพบพระอาจารย์มั่น แต่อาการอาพาธของท่านก็ยังไม่หายดี พระอาจารย์มั่นจึงให้ท่านนั่งพิจารณาภายในร่างกายตลอดคืน ก็น้ำอัสจรรยอยู่ไม่น้อย พอรุ่งเช้าอาการอาพาธของท่านก็หายไประาวปลิดทิ้ง ท่านจึงตั้งใจว่า ในปีต่อไปจะจำพรรษาอยู่กับพระอาจารย์มั่นอีก

ครั้นถึงเดือน ๗ พ.ศ. ๒๔๖๕ พระอาจารย์ฝั้นได้เข้าร่วมทำ ญัตติกรรม พระอาจารย์เก็ง อธิมุตโตโก และพระอาจารย์สีลา อิสฺสโร

บริเวณที่พระอาจารย์ฝั้นได้จัดสร้างเสนาสนะป่า

เป็นที่จำพรรษา ณ บ้านคอนแองคอกช่วงปี พ.ศ. ๒๔๖๕

หมู่บ้านคอนแดง ฯ
กิ่งอำเภอนาหว้า
จังหวัดนครพนม

พร้อมทั้งพระภิกษุสามเณรที่เป็นศิษย์ของท่านทั้งสองอีกประมาณ ๒๐ รูปด้วย ที่อุทกทุกเขปสีมาในหนองน้ำบ้านสามผงในจำนวนพระภิกษุสามเณรที่มาทำการญัตติ มีพระอาจารย์สม พุทธจาโร ซึ่งครั้งนั้นยังเป็นสามเณรรวมอยู่ด้วยรูปหนึ่ง

ประมาณ ๗ วันก่อนเข้าพรรษา ปี ๒๕๖๕ กำนันบ้านดอนแดง คอกช้าง อำเภอท่าอุเทน (ปัจจุบันอยู่ในกิ่งอำเภอนาหว้า) จังหวัดนครพนม พร้อมด้วยลูกบ้านอีกจำนวนหนึ่งได้ขอให้พระอาจารย์มันไปจำพรรษาที่บ้านดอนแดงคอกช้าง แต่พระอาจารย์มันมีเหตุขัดข้อง จึงให้พระอาจารย์กู พระอาจารย์ฝน และพระอาจารย์กว่าไปจำพรรษาที่นั่นแทน

บ้านบ่อชะเนง อำเภอบ้านนา จังหวัดนครราชสีมา
พระอาจารย์ฝั้น ได้จำพรรษาปี พ.ศ. ๒๔๗๐

ออกพรรษาปีนั้น พระอาจารย์ฝั้นได้เดินทางไปที่บ้านดอนแดงคอกช้างพร้อมกับพระภิกษุสามเณรประมาณ ๗๐ รูป ได้มีการหารือกันในการที่จะไปเผยแผ่ธรรมและเทศนาโปรดญาติโยมที่อุบลราชธานี โดยออกเดินทางตั้งไปเป็นชุดๆ เหมือนคราวก่อน

เมื่อหารือกันเรียบร้อยแล้ว พระอาจารย์ฝั้นได้ออกเดินทางไปกับพระอาจารย์กู่ พระอาจารย์อ่อน พระอาจารย์กว่า และพระเณรอีก ๒-๓ รูป โดยเดินทางตั้งไปตามป่าเขา แล้วไปพักอยู่ที่สกลนคร ๗ วัน จากนั้นจึงเดินทางตั้งป่าข้ามภูเขาดูต่อไปจนถึงอำเภอกำชะอี จังหวัดนครพนม แล้วเดินทางต่อไปจนเข้าเขตจังหวัดอุบลราชธานี

พอไปถึงบ้านหัววัว ตำบลกำแมด (ปัจจุบันอยู่ในเขตอำเภอ

กุดชุม จังหวดยโสธร) ก็ปรากฏว่าพระอาจารย์มันเดินธุดงค์ไปคอย
อยู่ก่อนแล้ว พอศิษย์ทั้งหลายมากันครบทุกชุด ก็เดินธุดงค์ต่อไปจน
กระทั่งไปพักที่บ้านห้วยตะพาน อำเภออำนาจเจริญ แต่พระอาจารย์มัน
แยกไปพักที่บ้านหนองขอน ห่างจากบ้านห้วยตะพานไปประมาณ ๕๐
เส้นโดยพระอาจารย์มันได้ติดตามไปจัดเสนาสนะถวายท่านด้วย

ต่อมา พระอาจารย์มันตั้งใจจะจำพรรษาพร้อมกับพระอาจารย์
มันต่อไปอีก แต่พระอาจารย์มันได้ให้ไปจำพรรษากับพระอาจารย์กุที่
บ้านบ่อชะเนง อำเภอเดียวกัน เพราะที่บ้านบ่อชะเนงไม่มีพระภิกษุ
ที่สวดปาฏิโมกข์ได้ พระอาจารย์มันเห็นว่าพระอาจารย์มันสวดได้จึงให้
ไปจำพรรษาอยู่เพื่อช่วยเหลือพระอาจารย์กุ

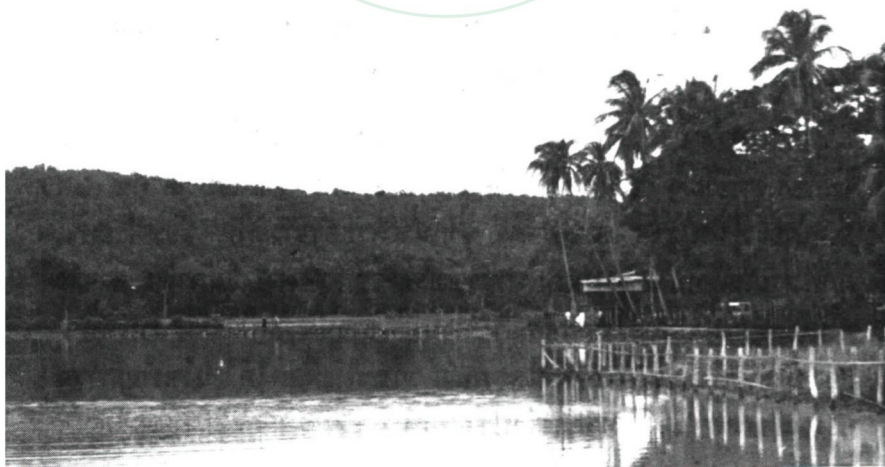
ระหว่างจำพรรษาปีนั้น พระอาจารย์กุกับพระอาจารย์มันได้
เทศนาสั่งสอนญาติโยม ที่บ้านบ่อชะเนงและบ้านอื่นๆ ใกล้เคียงมา
ตลอด ผู้คนต่างก็เลื่อมใสในปฏิปทาของท่านทั้งสองเป็นอันมาก ถึง
ขนาดให้ลูกชายลูกสาวบวชเป็นพระเป็นเณร และเป็นแม่ชีกันมากมาย
ครั้นออกพรรษาแล้วพระอาจารย์มัน ได้พาพระภิกษุสามเณรไปที่บ้าน
บ่อชะเนง จากนั้นได้ปริกษาหารือถึงเรื่องที่จะออกเที่ยวธุดงค์ต่อไปอีก
โดยกะการกันไว้ว่าจะเดินธุดงค์เข้าตัวจังหวัดอุบลราชธานี เพื่อเทศนา
สั่งสอนประชาชนตลอดจนญาติโยมไปเรื่อย ๆ

ครั้งนั้น พระอาจารย์มันออกเดินธุดงค์ร่วมกับพระอาจารย์มัน
ไปก่อนชุดอื่นๆ ไปแวะพักที่วัดสุทัศน์ ๒ คืน วัดเลียบ ๒ คืน แล้ว
ไปพักอยู่ที่วัดบูรพาอีก ๑๐ คืน จากนั้นพระอาจารย์มันพร้อมด้วยพระ-
ภิกษุสามเณรอีก ๓ รูป และลูกศิษย์ผ้าขาวอีก ๒ คน ได้ลาพระอาจารย์
มันแยกธุดงค์ไปลำพอง รอนแรมตามป่าเขาจนกระทั่งไปถึงบ้านหนอง-
สูง อำเภอด่านซ้าย จังหวัดนครพนม และในที่สุดได้ไปบำเพ็ญภาวนา
อยู่ในถ้ำแห่งหนึ่ง ชื่อว่าถ้ำจำปา

เมื่อพักทำความเพียรอยู่ที่ถ้ำจำปาเป็นเวลา ๒๐ วันแล้ว พระอาจารย์ฝั้นจึงได้พาพระภิกษุสามเณร และลูกศิษย์ เดินรุดงค์กลับไปยังบ้านบ่อชะเนง แต่ไม่พบพระอาจารย์มัน ทั้งนี้เพราะเจ้าคุณปัญญาวิตสาละเถระ (หนู จิตะปัญโญ) เจ้าอาวาสวัดสระปทุม ได้พาพระอาจารย์มันเข้ากรุงเทพฯ ไปแล้ว ท่านจึงเดินรุดงค์ย้อนกลับไปที่บ้านหนองสูงอีกครั้งหนึ่ง

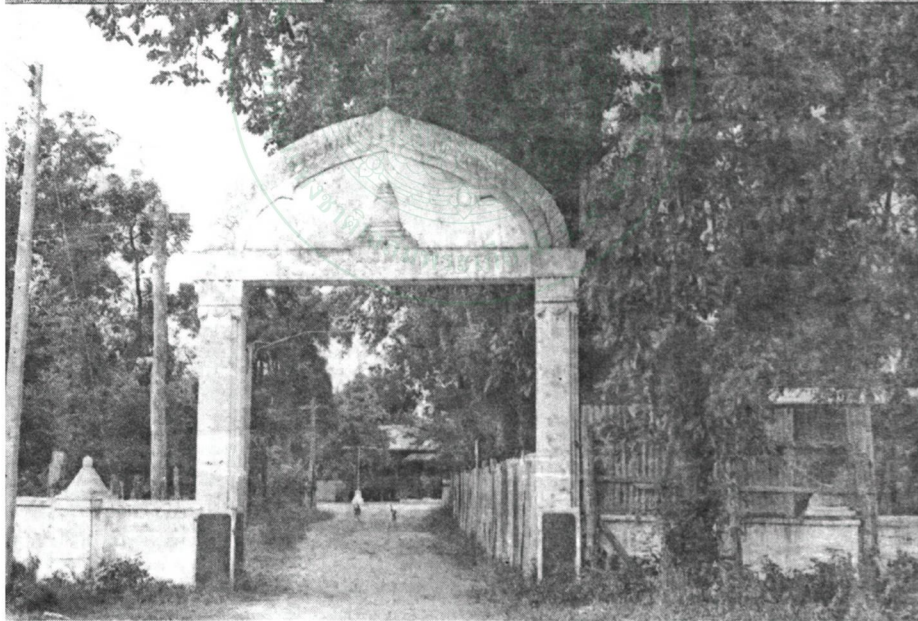
ในพรรษาที่ ๔ ของพระอาจารย์ฝั้น (พ.ศ. ๒๔๗๑) พระอาจารย์ฝั้นได้จำพรรษาอยู่สำนักสงฆ์ที่หนองน่อง บ้านห้วยทราย อำเภอกำชะอี จังหวัดนครพนม ซึ่งสำนักสงฆ์แห่งนี้ พระอาจารย์มันได้เคยมาจำพรรษาครั้งหนึ่งแล้วเมื่อ พ.ศ. ๒๔๖๔

ระหว่างจำพรรษา พระอาจารย์ฝั้นได้อาพาเป็นโรคกระเพาะ ปรากฏว่ามีอาการหนักมาก แต่ด้วยกำลังใจอันเข้มแข็ง ท่านเอาชนะโรคภัยได้ตามเคย พอออกพรรษาก็ค่อยหายเป็นปกติไปได้ จากนั้นบ้านหนองสูง อำเภอกำชะอี จังหวัดนครพนม

(บน) บริเวณหนองน้ำ บ้านห้วยทราย อำเภอคำชะอี จังหวัดนครพนม
 พระอาจารย์ผ้น ได้ตั้งสำนักสงฆ์จำพรรษาใน พ.ศ. ๒๔๗๑
 (ล่าง) ทางไปหนองน้ำ จากบ้านห้วยทราย

บน วัดศรีจันทร์ อำเภอเมือง จังหวัดขอนแก่น
 ล่าง วัดป่าวิเวกธรรม (วัดเหล่าจา) อำเภอเมือง จังหวัดขอนแก่น

จากซ้าย : พระอาจารย์ฝั้น—พระอาจารย์มหาปิ่น—พระอาจารย์สิงห์

ท่านได้เดินทางย้อนกลับมาที่อำเภออำนาจเจริญ จังหวัดอุบลราชธานี
อีกครั้งหนึ่ง แล้วได้ร่วมปรึกษาหารือกับพระอาจารย์สิงห์และพระ-
อาจารย์มหาปิ่นที่บ้านหัววัว เพื่อไปช่วยท่านเจ้าคุณพระพิศาลอรัญเขต
(จันทร เขมิโย) ซึ่งเป็นเจ้าคณะธรรมยุตจังหวัดขอนแก่น เทศนา
อบรมประชาชนและญาติโยมที่นั่น

เมื่อตกลงกันแล้ว ต่างก็แยกย้ายกันออกเดินทาง โดยกำหนด
ว่าจะไปพบกันที่จังหวัดขอนแก่นก่อนเข้าพรรษา สำหรับพระอาจารย์-
ฝั้น ท่านต้องการไปเยี่ยมญาติโยมทางอำเภอพรรณานิคมก่อน แล้ว
จึงจะเดินทางไปสมทบด้วย

เมื่อเยี่ยมญาติโยมตามที่ตั้งใจไว้เรียบร้อยแล้ว พระอาจารย์ฝั้น
จึงได้ออกเดินทางตรงต่อไปทางบ้านแร่ ไปออกวาริชภูมิ ตัดป่าฝ้าเขา
ไปอำเภอหนองหาน จังหวัดอุดรธานี ไปพักที่บ้านเชียงแหว แล้วมุ่ง
หน้าต่อไปยังอำเภอกุมภวาปี และอำเภอน้ำพอง จังหวัดขอนแก่น จาก

(บน) หมู่บ้านผือ ตำบลโนนทัน อำเภอเมือง จังหวัดขอนแก่น
 (ล่าง) ก่อนน้ำซ้ำ บ้านผือ พระอาจารย์ผืน ไถ่สร้างเสนาสนะป่า
 ชนจำพรรษา พ.ศ. ๒๔๗๒-๒๔๗๓

นั้นจึงขึ้นรถไฟจากน้ำพองไปลงในตัวจังหวัดเพื่อสมทบกับพระอาจารย์สิงห์ ท้วดเหล่างา ตามที่นัดหมายกันไว้

ท้วดเหล่างา (ปัจจุบันคือวัดเวกธรรม) พระปฏิบัติสัทธรรมชุดนี้ซึ่งมีอยู่ประมาณ ๗๐ รูป ได้แยกย้ายกันไปตั้งเป็นสำนักสงฆ์วัดป่าฝ่ายอรัญวาสีขึ้นหลายแห่งภายในจังหวัด เพื่อเผยแผ่ธรรม เทศนาสั่งสอนประชาชนให้ละมิจฉาทิฎฐิ เลิกจากการนับถือภูตผีปีศาจ แล้วให้ตั้งอยู่ในไตรสรณคมน์ต่อไป

ในปี พ.ศ. ๒๔๗๒ พระภิกษุชุดนี้ได้แยกย้ายกันจำพรรษาอยู่ในจังหวัดขอนแก่น โดยเฉพาะพระอาจารย์ฝั้น ได้ไปจำพรรษาอยู่ที่วัดบ้านผือ ตำบลโนนทัน อำเภอพระลับ (ปัจจุบัน อ. เมือง)

ออกพรรษาปีนี้ พระอาจารย์ฝั้นออกเดินธุดงค์อีกเพื่อจะไปอำเภอน้ำพอง แต่พอถึงวัดศรีจันทร์ ประชาชนในละแวกที่ท่านจำพรรษาอยู่ได้ติดตามมาทัน ขอร้องให้ท่านกลับไปโปรดอีกครั้งหนึ่ง ท่านจึงต้องกลับไปอีก และใน พ.ศ. ๒๔๗๓ นั้นเอง พระอาจารย์ฝั้นก็ได้จำพรรษาที่บ้านผืออีกครั้งหนึ่งเช่นเดียวกับปีก่อน

ปี พ.ศ. ๒๔๗๔ ซึ่งเป็นพรรษาที่ ๓ ของพระอาจารย์ฝั้น ท่านได้จำพรรษาอยู่ที่ภูระงำ อำเภอชนบท จังหวัดขอนแก่น โดยมีพระอาจารย์กมา จิรปัญโญ ร่วมจำพรรษาอยู่ด้วย จึงนับเป็นปีที่ ๓ ที่ท่านไปจำพรรษาอยู่ในจังหวัดขอนแก่น

ก่อนหน้าที่จะไปถึงภูระงำ ท่านได้เข้าร่วมพิธีทำวัตรดิถีกรรมพระภิกษุครั้งใหญ่ที่วัดศรีจันทร์ งานนี้ท่านอดหลับอดนอนเตรียมตัดเย็บสบง จีวร สังฆาฏิทั้งกลางวันกลางคืน เป็นเหตุให้ท่านถึงกับอาพาธ

ภูระงำ (ทรงลูกศร) มองจากภูหนั พระอาจารย์ผ้นได้จำพรรษา
ในพ.ศ. ๒๔๗๔

ไปอีกครั้งหนึ่ง

แม้กระทั่งขณะเดินทางไปจำพรรษาที่ภูระงำ อาการของท่านก็ยังไม่ทุเลาดีนัก ในระหว่างพรรษาท่านจึงได้รับทุกข์เวทนาเป็นอันมาก จะนั่งจะนอนให้รู้สึกปวดเมื่อยไปทุกอริยาบถ จึงตัดสินใจออกไปนั่งภาวนาทำความเพียรอยู่ในที่โล่งแจ้ง ตั้งใจว่าจะภาวนาไปเรื่อย ๆ จนกว่าจะมรณภาพไปเอง โดยนั่งภาวนาถึงความทุกข์ความเวทนาที่เกิดขึ้นในร่างกาย

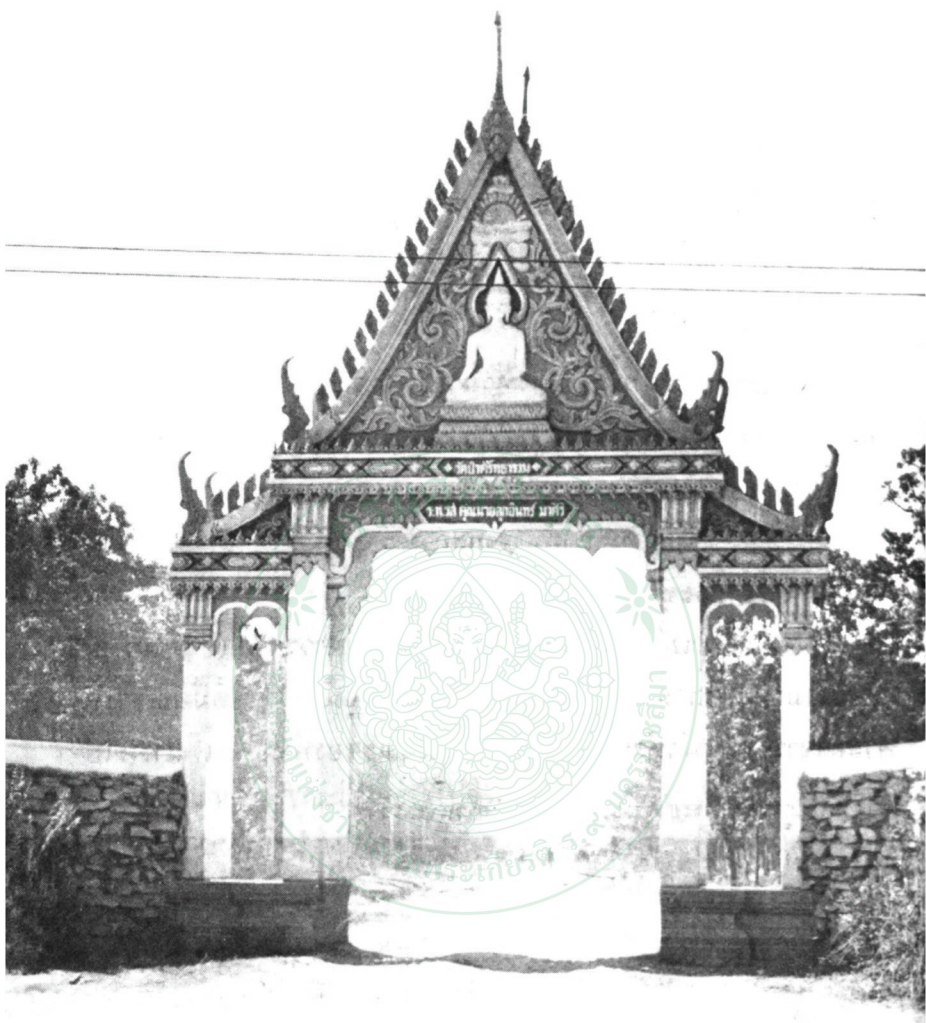
ด้วยความสำรวมใจอย่างแน่วแน่ จิตของท่านก็พลันสงบวรูปร่างกายเบาหวิว ความทุกข์ทรมานทั้งหลายก็พลอยปราศจากการไปสิ้น ท่านนั่งภาวนาดังแต่ห่มเสฉจนกระทั่ง ๕ โมงเช้า พอพระเณรเข้าไปกราบท่านจึงได้รู้สึกตัวลืมตาขึ้นมา ปรากฏว่าจากการนั่งภาวนาบนภูระงำครั้งนั้น เป็นผลให้ท่านระลึก “พุทโธ” ได้เป็นครั้งแรก อาการ

อาหารและความปวดเมื่อยทั้งหลายก็หายไปดังปลิดทิ้ง ทำให้ท่าน
 อุกคิตขึ้นมาได้ว่า สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าได้เคยทำความเพียร
 นั่งสมาธิอยู่ได้นานถึง ๔๕ วัน ดังนั้นหากท่านจะนั่งนานต่อไปอีกก็
 ควรจะได้อย่างไม่มีปัญหา

ออกพรรษาปีนั้น ท่านได้ลงจากภูระงำเที่ยวรุดงค์ปฏิบัติ
 กัมมัฏฐาน เทศนาอบรมสั่งสอนชาวบ้านไปเรื่อย ๆ จนถึงอำเภอน้ำพอง
 ที่นั่นท่านได้พบกับพระอาจารย์สิงห์ พระอาจารย์หม่าป็น และพระเถร
 อีกหลายรูป ต่างก็เดินธุดงค์มาจากสถานที่ ๆ จำพรรษาซึ่งได้แยกย้าย
 กันอยู่ตามที่ได้ประชุมตกลงกัน

และที่อำเภอน้ำพองนี้เอง สมเด็จพระมหาธีรวงศ์ (อ้วน ดิสโส)
 เจ้าคณะมณฑลอีสานเมื่อครั้งยังเป็นพระพรหมมุนี ได้มีบัญชาให้
 พระอาจารย์สิงห์นำพระภิกษุสามเณรในคณะของท่าน เดินทางไป
 ปากถ้ำ บนภูระงำ พระอาจารย์ผ้น กิ่งใจนักราวนาสละชีวิต

วัดป่าศรัทธารวม ตำบลห้วยทะเล จังหวัดนครราชสีมา
 พระอาจารย์ต้น ได้จำพรรษาใน พ.ศ. ๒๔๗๕ และ
 ใน พ.ศ. ๒๔๗๘-๒๔๘๖

นครราชสีมา เพื่อเทศนาสั่งสอนพุทธบริษัท พระอาจารย์ฝั้นก็ได้เดินทางไปกับพระภิกษุสามเณรชุดนี้ด้วย

เมื่อไปถึงนครราชสีมา พระอาจารย์ฝั้นได้ไปพักอยู่ที่วัดสุทธจินดา บรรดาพุทธบริษัทได้ไปร่วมทำบุญกันมากมาย เมื่อคราวที่หลวงชาญนิคม ผู้บังคับกองตำรวจจังหวัดนครราชสีมา ได้ยกที่ดินผืนใหญ่ให้สร้างวัดป่าสาละวัน ท่านก็อยู่ร่วมในพิธีถวายที่ดินคราวนั้นด้วย

รุ่งขึ้นจากวันถวายที่ดินดังกล่าว พระอาจารย์ฝั้นก็เดินทางเข้ากรุงเทพฯ เป็นครั้งแรก โดยเดินทางร่วมมากับพระอาจารย์สิงห์และพระอาจารย์มหาปิ่น เพื่อเข้าเยี่ยมอาการอาพาธของเจ้าคุณพระอุบาลีคุณูปมาจารย์ (จันทร์ สิริจันโท) เมื่อถึงกรุงเทพฯ ได้เข้าพักอยู่ที่วัดบรมนิวาสตั้งแต่เดือน ๓ ถึงเดือน ๖ ต่อจากนั้นท่านจึงเดินทางกลับไปพักที่จังหวัดนครราชสีมา และได้ไปจำพรรษาอยู่ที่วัดป่าศรัทธารวม ตำบลหัวทะเล พรรษาเป็นพรรษาที่ ๘ (พ.ศ. ๒๔๗๕)

ตั้งแต่ พ.ศ. ๒๔๗๕ เป็นต้นมา จนถึง พ.ศ. ๒๔๘๖ (พรรษาที่ ๘ ถึงพรรษาที่ ๑๙) ท่านได้จำพรรษาอยู่ที่วัดในจังหวัดนครราชสีมา โดยตลอด โดยเฉพาะในพรรษาที่ ๘ นั้น วัดป่าศรัทธารวมที่ท่านจำพรรษาอยู่ แต่ก่อนเคยเป็นป่าช้า ๒ สำหรับเผ่าผู้ตายด้วยโรคติดต่อเป็นอหิวาตกโรคและกาฬโรค ฯลฯ เป็นต้น

ออกพรรษา พ.ศ. ๒๔๗๕ แล้ว พอถึงเดือน ๖ นายอำเภอชนเหมสมหาร ได้อาราธนาพระอาจารย์อ่อนพระอาจารย์ฝั้นไปจัดสร้างวัดชนวัดหนึ่งใกล้สถานีรถไฟบ้านใหม่สำโรง ตำบลลาดบัวขาว อำเภอสีคิ้ว เมื่อสร้างเสร็จแล้วพระอาจารย์ฝั้นได้เดินทางดงค์กลับไปโคราช แล้วต่อไปที่อำเภอโนนสูง พอถึงบ้านมะรุ่ยได้จัดสร้างเสนาสนะป่าเป็น

สำนักสงฆ์ขึ้นบนโคกป่าช้า
ซึ่งอยู่ระหว่างหมู่บ้านแฝก
กับหมู่บ้านหนองนา ตำบล
พลสงคราม และที่สำนัก
สงฆ์แห่งนี้เอง พระอาจารย์
ฝั้นได้จำพรรษาอยู่ใน พ.ศ.
๒๔๗๖ - ๒๔๗๗ (พรรษาที่
๙-๑๐) ส่วนพระอาจารย์
อ่อนได้แยกไปจำพรรษาอยู่
ที่วัดป่าบ้านใหม่สำโรง

ออกพรรษาปี ๒๔๗๗
พระอาจารย์ฝั้นได้เดินทาง
ไปในดงพญาเย็น โดยมี
พระภิกษุ ๓ รูปกับสามเณร
อีก ๑ รูปร่วมคณะไปด้วย

พระพุทธรูปในบริเวณวัดป่าศรีถาวร

ในพรรษาที่ ๑๑-๑๕ (พ.ศ. ๒๔๗๘ - ๒๔๘๒) ท่านได้
กลับไปจำพรรษาที่วัดป่าศรีถาวร ตำบลห้วยทะเล จังหวัดนคร
ราชสีมาอีก

โดยเฉพาะเมื่อเดือน ๓ ขึ้น ๑๔ ค่ำ พ.ศ. ๒๔๗๙ พระอาจารย์
ฝั้นได้ออกจากวัดป่าศรีถาวร ไปนมัสการพระอาจารย์มั่นที่เชียงใหม่
โดยมีพระอาจารย์อ่อนร่วมเดินทางไปด้วย พอถึงเดือน ๘ ขึ้น ๗ ค่ำ
พ.ศ. ๒๔๘๐ พระอาจารย์ฝั้นจึงได้เดินทางจากเชียงใหม่เพื่อกลับมาจำ
พรรษาที่นครราชสีมา

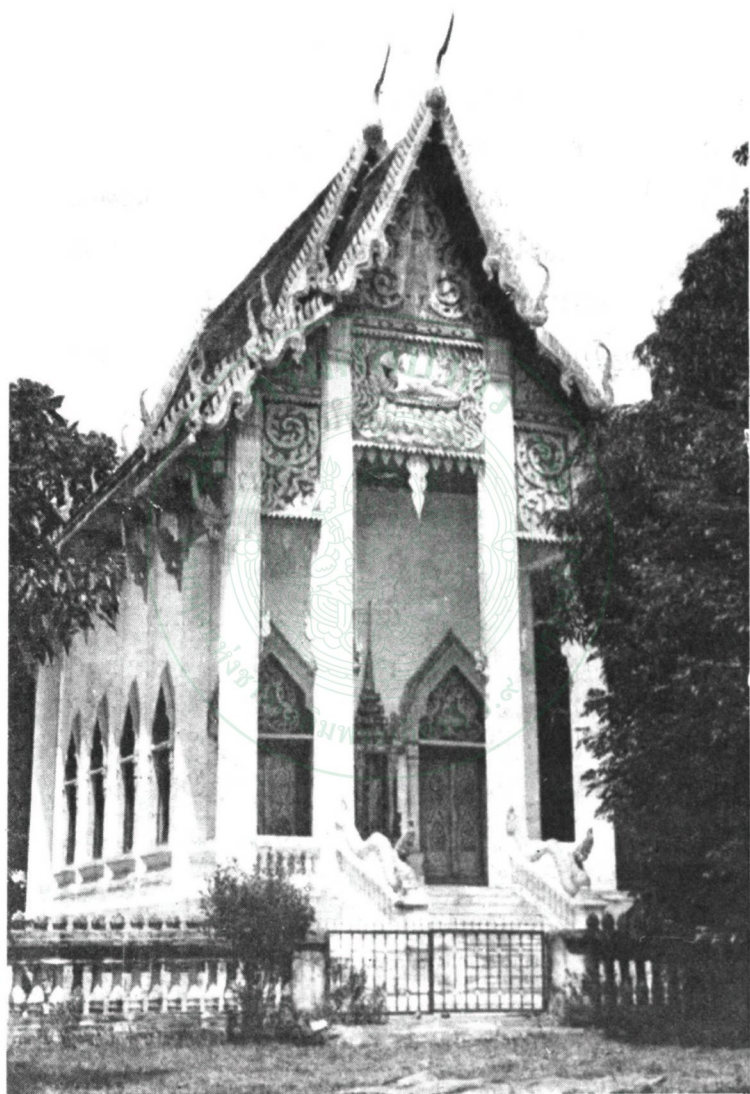
ระหว่างออกพรรษาปี ๒๔๘๒ พระอาจารย์ฝั้นได้เดินทาง

จากวัดป่าศรัทธารวม ซึ่งเป็นวัดที่ท่านจำพรรษาคิดต่อกันนานถึง ๑๒ ปี ไปพักวิเวกตามป่าเขาที่เห็นว่าสงบเงียบพอเจริญกัมมัฏฐานได้ดี โดยเปลี่ยนสถานที่พักวิเวกผ่านหมู่บ้านและอำเภอต่างๆ ไปเรื่อยๆ จนกระทั่งไปถึงเขาพนมรุ้ง อำเภอประโคนชัย จังหวัดบุรีรัมย์ เมื่อทำความเพียรอยู่ที่เขาพนมรุ้งเป็นเวลานานพอสมควรแล้ว จึงได้เดินรุดงค์ต่อไปถึงจังหวัดสุรินทร์ และได้ไปพักวิเวกอยู่ในป่าไม้กระเบาริมห้วยเสนงซึ่งเป็นสถานที่เงียบสงบเหมาะแก่การบำเพ็ญภาวนาเป็นอย่างยิ่ง

ระหว่างพักอยู่ในป่าริมห้วยเสนง บรรดาพุทธบริษัทชาว จังหวัดสุรินทร์และจังหวัดใกล้เคียงต่างก็เลื่อมใสในตัวท่านเป็นอันมาก สังกศัตได้จากจำนวนผู้คนที่พากันไปฟังพระธรรมเทศนา และรับการ

วัดป่าโยธาประสิทธิ์ จังหวัดสุรินทร์

วัดบูรพา อำเภอเมือง จังหวัดอุบลราชธานี
พระอาจารย์ศน จำพรรษาปี พ.ศ. ๒๔๘๗

ศาลาที่พักแสนตำราญ อำเภอวารินชำราบ จังหวัดอุบลราชธานี
 อบรมจากท่านเนื่องแน่นไปทุกนัด ผู้คนล้นหลามทั้งกลางวันและ
 กลางคืน รวกับงานมหรรรรมงานหนึ่งทีเดียว

พอใกล้จะเข้าพรรษา พระอาจารย์ฝั้นได้ลาญาติโยมจากจังหวัด
 สุรินทร์ไปจำพรรษาที่จังหวัดอุบลราชธานี ตามบัญชาของสมเด็จพระ
 มหาวีรวงศ์ (อ้วน ติสฺโส) สังฆนายก สาเหตุที่มีบัญชาดังกล่าวเป็น
 เพราะในปีนั้นสมเด็จพระเจ้าอาพาธหนักถึงขนาดฉันอาหารไม่ได้ แพทย์
 ต้องถวายอาหารทางเส้นโลหิต ท่านจึงเรียกพระเถระฝ่ายกัมมัญฐานเข้า
 ไปปรึกษาหารือเพื่อหาทางบำบัดโรคด้วยทางธรรมปฏิบัติ จึงนิมนต์
 พระอาจารย์สิงห์ให้อธิบายธรรมเป็นองค์แรก พระอาจารย์ทอง อโศโก
 เจ้าอาวาสวัดบูรพาเป็นองค์ต่อมา จากนั้นจึงให้พระอาจารย์ฝั้นอธิบาย
 ธรรมเป็นองค์สุดท้าย เมื่อพระอาจารย์ฝั้นอธิบายธรรมถวายจบลงแล้ว
 สมเด็จพระมหาวีรวงศ์ได้ออกปากว่า เออ, เข้าที่ดี แล้วมีบัญชาให้

วัดสุปัฏน อำเภอมือง จังหวัดอุบลราชธานี

พระอาจารย์ฉันไปจำพรรษาอยู่กับท่านที่จังหวัดอุบลราชธานี เพื่อจะได้ศึกษาธรรมให้ลึกซึ้งยิ่งขึ้น ดังนั้นพระอาจารย์ฉันจึงเลือกเอาวัดบูรพาเป็นที่จำพรรษา เพราะวัดนี้อยู่ฝั่งเดียวกันกับวัดสุปัฏน ที่สมเด็จฯ ท่านก้อย

ในพรรษา พ.ศ. ๒๔๘๗ พระอาจารย์ฉันเกือบไม่มีเวลาเป็นของตัวเอง เพราะท่านได้ทำหน้าที่อุปฐากพร้อมกันถึง ๒ อาจารย์ กล่าวคือ กลางคืนท่านเข้าเฝ้าถวายธรรมแก่สมเด็จพระมหาธีรวงศ์ที่วัดสุปัฏน จากพลบค่ำไปจนถึงเวลาประมาณ ๔ ห่ม บางครั้งถึง ๖ ห่ม จึงได้กลับวัดบูรพา พอเช้าขึ้นมาท่านก็ออกบิณฑบาตไปเรื่อยๆ ข้ามแม่น้ำมูลไปทางฝั่งอำเภวารินชำราบ แล้วไปฉันเช้าที่วัดป่าแสนสำราญ พอฉันเสร็จก็ประกอบยารักษาโรคถวายพระอาจารย์มหาปิ่น ซึ่งขณะนั้นกำลังอาพาธด้วยโรคปอดอยู่ที่วัดนั้น พระอาจารย์ฉันได้พยายามเสาะหาสมุนไพรต่าง ๆ มาปรุง แล้วกลั่นเป็นยาถวาย ทยูกยา

ที่ทันสมัยไม่มีเลย เพราะขณะนั้น
กำลังอยู่ในระหว่างสงครามโลก
ครั้งที่ ๒

ออกพรรษาปี พ.ศ. ๒๔๘๗
เสร็จฤดูกฐินพระอาจารย์ฝั้นได้เข้า
นมัสการลาสมเด็จพระมหาธีรวงศ์
ที่วัดสุปัฏน ขอดินทางไปสกล
นคร อันเป็นจังหวัดบ้านเกิดของ
ท่านเอง เพื่อบำเพ็ญกุศลทักษิณ
านุประทาน อุทิศแด่บุพการี คือ
โยมบิดามารดา สมเด็จฯ ก็
อนุญาตให้

เมื่อเดินทางถึงอำเภอบริเวณที่พระอาจารย์ฝั้นได้เข้ามาพัก
พรรณานิคมแล้ว ท่านได้ตัดทุ่งนา ครั้งแรกที่วัดป่าอุดมสมพร
ไปยังบ้านบะทองซึ่งเป็นบ้านเกิดของท่าน พักที่บ้านบะทองคืนเดียวก็
ย้ายเข้าไปพักในป่าข้างๆ ป่าช้าใกล้กับหนองแขว โดยมีญาติโยมไปช่วย
ถากถางและทำที่พักชั่วคราวถวายให้

ที่พักชั่วคราวแห่งนี้ ได้กลายมาเป็นวัดป่าอุดมสมพรใน
ปัจจุบัน ส่วนหนองแขวได้กลายเป็นสระใหญ่ซึ่งมีโบสถ์น้ำอยู่กลางสระ

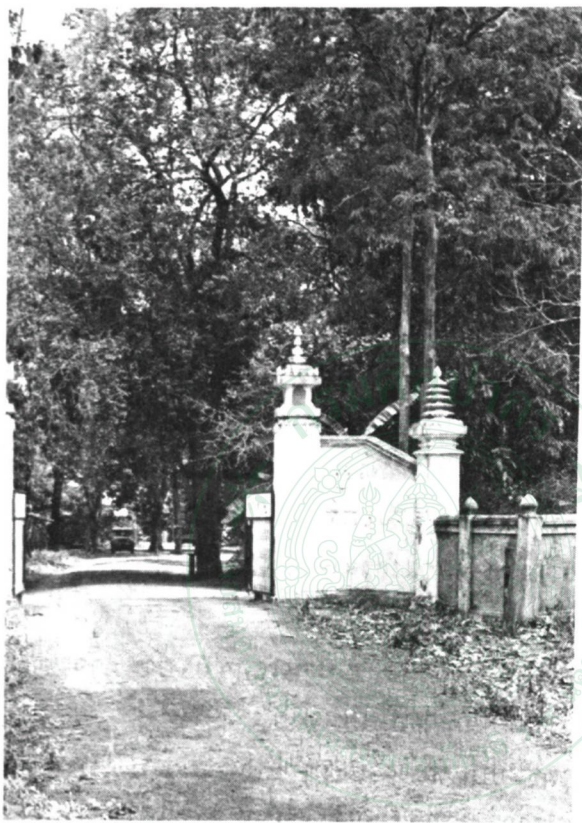
พระอาจารย์ฝั้นได้จัดงานทำบุญอุทิศส่วนกุศลแด่บุพการีของ
ท่าน ณ ที่พักชั่วคราวแห่งนี้ บรรดาชาวบ้านหลายหมู่บ้านได้ไปร่วม
งานอย่างคับคั่ง ไม่มีมหรสพ ไม่มีเครื่องกระชายเสี้ยง มีแต่เทศนา

อบรมธรรมอย่างเดียวนตลอดคืน แต่ผู้คนที่หลังไหลไปร่วมงานด้วย
จิตศรัทธาอย่างแท้จริง พระเถระผู้ใหญ่ก็ไปร่วมงานด้วยหลายรูป

เสร็จการบำเพ็ญกุศลแล้ว อีกไม่กี่วันต่อมาพระอาจารย์ฝันได้
ลาญาติโยมทั้งหลายเดินทางตรงไปจังหวัดอุบลราชธานีอีกครั้ง เพื่อร่วม
งานศพคุณแม่ชีสาธิตา ซึ่งทางเจ้าภาพและคณะสงฆ์ในจังหวัดนั้นได้
นิมนต์ไว้ แต่เนื่องจากหมายกำหนดการเผาศพผิดพลาด ไปไม่ทันเผา
ท่านจึงเลื่อมความตั้งใจจะไปจังหวัดอุบลฯ คงออกจากที่พักเดินทางตรง
ย้อนกลับไปทางตัวเมืองสกลนคร ระหว่างทางเมื่อไปถึงวัดป่าธาตุนาเว
ท่านได้ตั้งใจจะแวะพักเพียงคืนเดียว แต่เนื่องจากมีผู้นิมนต์ให้ท่านจำ
พรรษาที่จังหวัดสกลนคร เพื่อแบ่งเบาภาระพระอาจารย์มั่นอีกแรงหนึ่ง
ท่านจึงรับปาก และพักจำพรรษาอยู่ที่วัดป่าธาตุนาเว ตั้งแต่ปี ๒๔๘๘
เป็นต้นมา

หนองแขว ไก่กลายเป็นสระใหญ่ มีโบสถ์น้ำตั้งอยู่

วัดป่าพุทธพิทักษ์
อำเภอเมือง สกลนคร
พระอาจารย์ฝั้น

ได้จำพรรษา

ใน พ.ศ. ๒๔๘๘-๒๔๙๖,
๒๔๙๙ และ ๒๕๐๖

(ล่าง) กุฏิพระอาจารย์ฝั้น
ที่วัดป่าพุทธพิทักษ์

ขณะจำพรรษาอยู่วัดนั้น พระอาจารย์ฝั้นได้เป็นผู้นำใน
การบูรณะวัด โดยซ่อมแซมกุฏิที่ผุพังให้มีสภาพดีขึ้น ภายหลังวัดนี้
ได้เปลี่ยนชื่อเป็นวัดป่าภูธรพิทักษ์

ระหว่างออกพรรษา พระอาจารย์ฝั้นขอออกเที่ยวธุดงค์ไปใน
เขตเทือกเขาภูพาน ไปพักวิเวกอยู่ตามสถานที่อันสงบตามเชิงเขา
บางที่พักในป่าที่บ่อนเต็มไปด้วยสัตว์ร้ายนานาชนิด

ออกพรรษาปี พ.ศ. ๒๔๕๑ ท่านได้พาพระภิกษุสามเณรเดินธุดงค์
ไปพักวิเวกที่ภูว ในท้องที่อำเภอบึงกาฬ จังหวัดหนองคาย หลังจาก
พักวิเวกบนภูวได้ ๒ เดือนเศษ ท่านพระครูอุดมธรรมคุณ ได้ออก
ความเห็นขึ้นว่า ควรจะทำอะไรสักอย่างไว้เป็นที่ระลึกในการไปพัก
ยังสถานที่นั้น พระอาจารย์ฝั้นจึงตกลงสร้างพระพุทธรูปขึ้นบนหน้าผา
ซึ่งอยู่สูงขึ้นไปจากที่พัก โดยสร้างจากวัสดุที่หาได้ง่ายๆ เช่น มูลช้าง
มูลวัวเป็นต้น โดยมีญาติโยมบ้านดอนเสียด บ้านโสกก้าม บ้านนาตะไก้
และบ้านอื่นๆ ใกล้เคียงไปร่วมมือด้วยเป็นอันมาก

การสร้างพระพุทธรูปบนหน้าผาประสบอุปสรรคอยู่บ้างเพราะ
ปีนั้นฝนตกหนัก น้ำก็หลากลงมาแรง แต่ยังไม่ทันสร้างเสร็จ พระ
อาจารย์ฝั้นก็ผลุนผลันชวนท่านพระครูอุดมธรรมคุณลงมาจากภูว เพื่อ
เดินทางไปเยี่ยมพระอาจารย์มั่นซึ่งขณะนั้นกำลังอาพาธหนักยิ่งกว่าคราว
อื่นๆ ท่ามกลางความงุนงงสงสัยของบรรดาพระภิกษุลูกศิษย์ทั้งหมด
เพราะไม่ทราบว่พระอาจารย์ฝั้นยังรู้ได้อย่างไร ว่าพระอาจารย์มั่น
กำลังอาพาธหนัก

เมื่อปฏิบัติพระอาจารย์มั่นอยู่ประมาณ ๒ สัปดาห์ พระ
อาจารย์มั่นก็ค่อยทุเลาลง ท่านจึงได้กลับไปจำพรรษาที่วัดป่าภูธร

(บน) พระพุทธรูปที่พระอาจารย์คันไค้สร้างบนหน้าผาภู่วัว
(ล่าง) ที่พักพระอาจารย์คันไค้ เมื่อคราววิเวกที่ภู่วัว

พิทักษ์ ออกพรรษาแล้วจึงไปเยี่ยมอาการพระอาจารย์มั่นอีกครั้งหนึ่ง
พักอยู่หลายวันจึงกลับวัดป่าภูธรพิทักษ์ เพราะเห็นว่าอาการดีมากแล้ว

ต่อมาประมาณเดือนมกราคม ปี พ.ศ. ๒๔๙๒ พระอาจารย์ฝั้นได้
ชวนพระครูอุดมธรรมคุณไปเฝ้าที่ภูวอวก เพื่อเสริมสร้างพระประธาน
บนหน้าผาสูงให้เสร็จ การเสริมสร้างได้กระทำกันอย่างเร่งรีบ พอ
สร้างเสร็จเรียบร้อยแล้วท่านจึงลงจากภูวอวก กลับไปยังวัดป่าภูธรพิทักษ์
เพราะขณะที่อยู่บนภูวอวกท่านเป็นห่วงพระอาจารย์มั่นอยู่ตลอดเวลา

กลางพรรษาพระอาจารย์มั่นอาพาธหนักมาก ทางจังหวัด
สกลนครได้ให้คุณวัน คมนามูล เอรถยนต์ไปรับพระอาจารย์มั่นไป
พักอยู่ที่วัดป่าสุทธาวาส เพื่อให้ไกลหมออย่างชั้ พระอาจารย์อ่อน
พระอาจารย์ฝั้น พร้อมด้วยพระภิกษุสามเณรอีกมากมายได้ติดตามไป
ปฏิบัติทั่วคันด้วย แต่ในที่สุดพระอาจารย์มั่นก็ถึงแก่กรรมภาพด้วย
อาการสงบในตอนดึกคืนนั้นเอง ท่ามกลางความอาลัยของบรรดา
สาธุศิษย์ที่รายล้อมเฝ้าอาการอย่างใกล้ชิด

บรรดาศิษย์ผู้ใหญ่ของพระอาจารย์มั่น ได้เตรียมการจัดงานศพ
เป็นเวลาถึง ๓ เดือน พระอาจารย์ฝั้นได้อยู่ช่วยจัดการมาแต่ต้นจน
ประชุมเพลิงแล้วเสร็จ

ประมาณเดือนมีนาคม ปี พ.ศ. ๒๔๙๓ พระอาจารย์ฝั้นได้นำ
พระภิกษุหลายรูปออกเดินทางมุ่งไปทางจังหวัดนครพนม เพื่อหาสถานที่
วิเวกทำความเพียรเช่นก่อนๆ โดยไปพักที่วัดป่าบ้านท่าควาย
ประมาณ ๗ วัน ที่ภักระแต่อีก ๑๐ วัน แต่เนื่องจากมีผู้คนมาเยี่ยมเยียน
มาก ไม่สะดวกแก่การพักวิเวกทำความเพียร ท่านจึงพาพระภิกษุร่วม
คณะไปพักบนภูวอวกอีกครั้งหนึ่ง

วัดป่าสุทธาวาส
อำเภอเมือง จังหวัดสกลนคร

(จากซ้าย) พระอาจารย์ฝั้น พระอาจารย์สิงห์ พระอาจารย์กงมา

ออกพรรษาปี พ.ศ. ๒๔๙๓ พระอาจารย์ฝั้นพร้อมกับพระอาจารย์กงมา จิรปุญฺโญ ได้พาพระภิกษุสามเณรบางรูปเดินธุดงค์ไปอำเภอขลุง จังหวัดจันทบุรี เพราะพระอาจารย์วิริยงค์ได้นิมนต์ไปวัดดำรงธรรม ระหว่างพักที่วัดนั้น มีประชาชนสนใจเข้าฟังธรรม และรับการอบรมจากท่านเป็นจำนวนมาก ต่อมาพระอาจารย์วิริยงค์ได้นิมนต์ไปพักที่สำนักสงฆ์บ้านกงซีไ้ ซึ่งสร้างขึ้นใหม่ลึกเข้าไปในป่าพักอยู่หลายวันจึงได้กลับไปพักที่วัดดำรงธรรมอย่างเก่า และหลังจากพักอยู่ในจังหวัดจันทบุรีได้ประมาณ ๓ เดือน พระอาจารย์ฝั้นจึงพาคณะของท่านลงเรือเข้ากรุงเทพฯ แล้วจึงกลับไปยังวัดป่าภูธรพิทักษ์ จังหวัดสกลนครในเวลาต่อมา

หลังออกพรรษาปี พ.ศ. ๒๔๙๕ พระอาจารย์ฝั้นมีกิจนิมนต์เข้ากรุงเทพฯ พร้อมกับพระอาจารย์กงมา เสร็จกิจแล้วได้เลยไปจังหวัดจันทบุรีอีกครั้ง

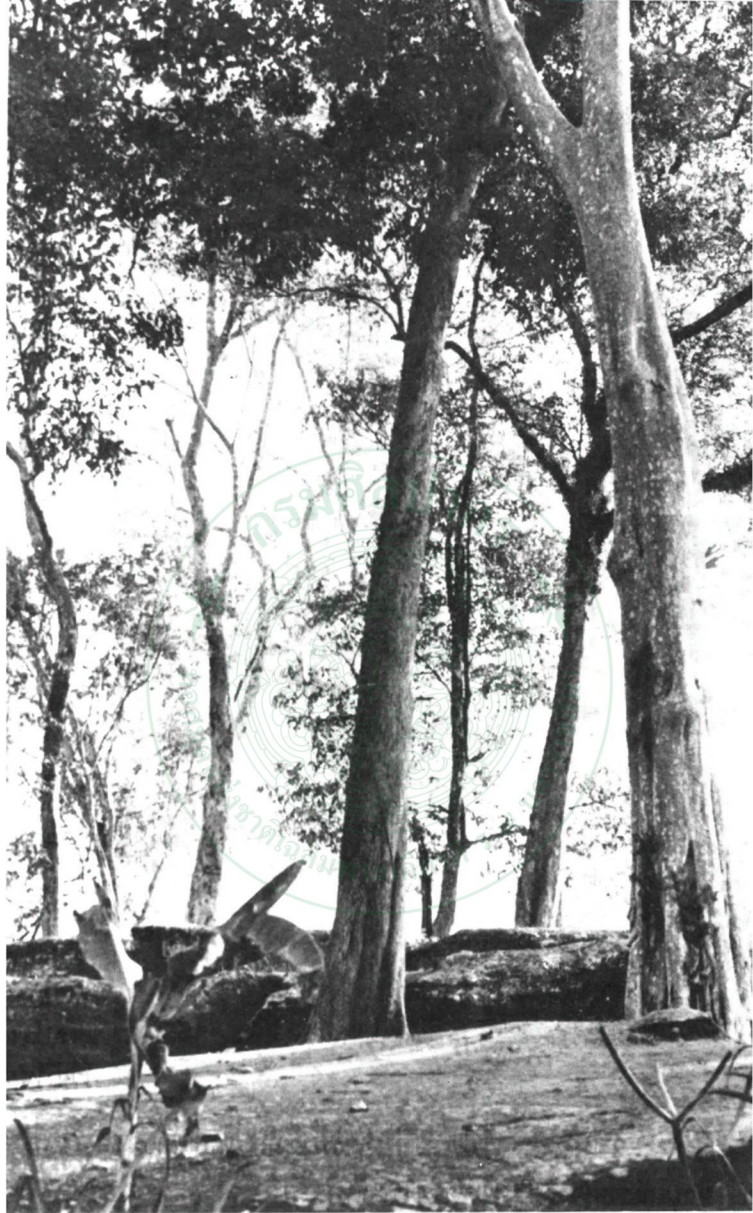

พระ: ๐๗๑๗๕ / พัน ๐๗๑๗๕
 ๐๗๕ ๕๘ / พรมหา ๓๑ พรมหา ๑๖ ร.ค. ๑๘.

ในพรรษาปี พ.ศ. ๒๔๘๖ พระอาจารย์ผั่นคงจำพรรษาอยู่
 ทั่วป่าภูธรพิทักษ์ตามเดิม ระหว่างนั้นทางด้านฆราวาสญาติโยม
 เพิ่มจำนวนมากขึ้น ผู้ไปนมัสการมณฑลทั่วโลก แต่ท่านก็ยัง
 เข้มแข็งในปฏิปทาอย่างคงเส้นคงวา

ตอนกลางพรรษาปีนั้น พระอาจารย์ผั่นได้ปรารภกับศิษย์
 ทั้งปวงอยู่เสมอว่า ท่านได้นิมิตเห็นถ้ำอยู่ถ้ำหนึ่งทางทิศตะวันตกของ
 เทือกเขาภูพาน ในถ้ำมีแสงสว่างเท่าๆกับตะเกียงเจ้าพายุประมาณ ๒
 ดวง อากาศก็ดี สงบและวิเวก เหมาะแก่การบำเพ็ญภาวนาอย่างยิ่งนัก เมื่อ
 ขึ้นไปอยู่ถ้ำนั้นแล้วจะเหมือนกับได้ไปอยู่ในโลกอีกโลกหนึ่งที่เดียว
 ท่านปรารภอยู่เสมอด้วยว่า ออกพรรษาแล้วจะต้องไปค้นหาให้ได้
 พอออกพรรษาปีนั้นแล้ว พระอาจารย์ผั่นก็ออกเดินทางไปค้นหาถ้ำตาม

ถ่ายภาพ พระอาจารย์คัน ไค่ปันมาจำพรรษา
ใน พ.ศ. ๒๔๙๗-๒๔๙๘ และ พ.ศ. ๒๕๐๐-๒๕๐๕

มะขามต้นนี้เป็น
ที่มาของคำว่าถ้าขาม
พระอาจารย์ฝั้นสร้าง
ศาลาโรงธรรมพร้อม
ไว้ดังในภาพ

นิมิต แต่มิได้ตรงไปตามทิศทางที่มันใจเสียทีเดียว ท่านกับพระภิกษุ
สามเณรอย่างละครูปได้ตรงไปพักที่วัดป่าอุดมสมพรก่อน เพื่อพาคณะ
ญาติโยมบำเพ็ญกุศลทักษิณานุปทานอุทิศแก่บุพการีของท่าน เสร็จแล้ว
ออกเดินทางไปพักที่วัดป่าบ้านกู่ เพื่อบำเพ็ญกุศลครบรอบวันฉาปนกิจ

ขณะพระอาจารย์ฉันฉั้นไปพักบนถ้ำขามครั้งแรก
 ญาติโยมช่วยกันจัดแคร่นอนให้เป็นที่พักชั่วคราว
 ของพระอาจารย์กู่ จากนั้นได้เดินทางไปพักที่ป่าข้าง ๆ บ้านไฮ่อีก ๒ คืน
 แล้วเดินทางต่อไปยังบ้านคำข่า พอไปถึงญาติโยมทั้งหลายได้นำไปพัก
 ในดงข้างหมู่บ้านซึ่งเป็นดงทึบ ชาวบ้านเรียกกันว่าดงวัดร้าง เมื่อทำ
 ความคุ้นเคยกับญาติโยมในหมู่บ้านดีแล้ว ท่านก็ถามญาติโยมทั้งหลาย
 ว่าภูเขาแถบนี้มีถ้ำที่ไหนบ้างหรือเปล่า พวกโยมตอบว่ามีอยู่หลายแห่ง
 ทั้งถ้ำเล็กถ้ำใหญ่ ท่านจึงให้พวกโยมพาไปดูในวันต่อมา วันนั้นทั้งวัน
 ไปดูหลายถ้ำ แต่ไม่ตรงกับถ้ำที่นิมิตไว้เลยสักแห่งเดียว จึงพากันกลับ
 ยังที่พัก

ต่อมาญาติโยมได้แจ้งให้ท่านทราบว่า ยังมีอีกถ้ำหนึ่งอยู่

บนยอดเขาเป็นถ้ำใหญ่มาก ชาวบ้านเรียกกันว่า “ถ้ำขาม” ทุกปี
เมื่อถึงวันสงกรานต์ ชาวบ้านจะขึ้นไปทำบุญและสรงน้ำพระบนถ้ำนั้น
เป็นประจำ ท่านจึงให้พาไปดูในวันรุ่งขึ้น การเดินทางเต็มไปด้วย
ความลำบาก ต้องปีนต้องไต่ขึ้นไปตามไหล่เขาอันเต็มไปด้วยขวาก
หนาม

เมื่อขึ้นไปถึงถ้ำขามแล้ว พระอาจารย์ฝันได้เดินดรอบๆ
บริเวณสักครู่หนึ่ง ก็ออกปากขึ้นทันทีว่า “เออ, ถ้ำนี้แหละที่เราหนีมิต

(สองภาพ) พระอาจารย์ฝั้น ขึ้นไปจำพรรษาที่ถ้ำขามในระยะแรก

เห็นตอนกลางพรรษา” แล้วท่านก็ให้ญาติโยมจัดหาไม้มาทำแคร่นอน ขึ้นในถ้ำรวม ๒ ที่ ความจริงท่านตั้งใจจะพำนักค้างคืนตั้งแต่คืนนั้นเลย แต่เนื่องจากไม่ได้เตรียมบริขารและเสบียงอาหารไปด้วย จึงจำต้องกลับลงมาก่อน ระหว่างทางที่ลงมานั้น ท่านได้ให้พวกโยมตัดทางลงมาด้วย จะได้ขึ้นลงได้สะดวกในภายหลัง

เช้าวันรุ่งขึ้นหลังจากบิณฑบาตและฉันแล้ว ท่านจึงเดินทาง ขึ้นไปยังถ้ำขามพร้อมด้วยญาติโยมและเสบียง เหตุที่ต้องนำเสบียงกว้าง ขึ้นไปด้วยพอสมควร ก็เพราะบนถ้ำนั้นอยู่ห่างจากหมู่บ้านมาก การ

สัจจวิพัตตาทิลาไม่สะดวก ต้องอาศัยลูกศิษย์ทำอาหารเอง

พระอาจารย์ฝั้นได้ขึ้นไปพักบนถ้ำขามพร้อมด้วยพระภิกษุสามเณรผู้เป็นศิษย์เมื่อประมาณเดือนมีนาคม พ.ศ. ๒๔๙๗ เมื่อขึ้นไปพักใหม่ๆ ประสบความขัดข้องในเรื่องน้ำกินน้ำใช้มาก พวกโยมจึงแนะนำว่ามีน้ำบ่อซึมอยู่แห่งหนึ่งที่ภูเขาอีกลูกหนึ่งทางตะวันออก ห่างจากถ้ำขามไปประมาณ ๔ กิโลเมตร เมื่อไม่มีแหล่งน้ำใดที่ใกล้กว่านั้นจึงจำเป็นต้องอาศัยน้ำบ่อซึมดังกล่าว โดยใช้กระบอกลอยไปเป็นภาชนะบรรจุน้ำ สะพายบาทั้งสองข้างนำกลับมาใช้ หากใช้ถึงหรือบ่อบรรจุจะหกเสียแทบหมด เพราะต้องหามหามระหกระเหินเป็นระยะทางไกลมาก.

เป็นอันว่าใน พ.ศ. ๒๔๙๗ พระอาจารย์ฝั้นได้จำพรรษาอยู่

ศาลาโรงธรรมบนถ้ำขาม ปัจจุบันได้รับการบูรณะเป็นอาคารถาวรไปแล้ว

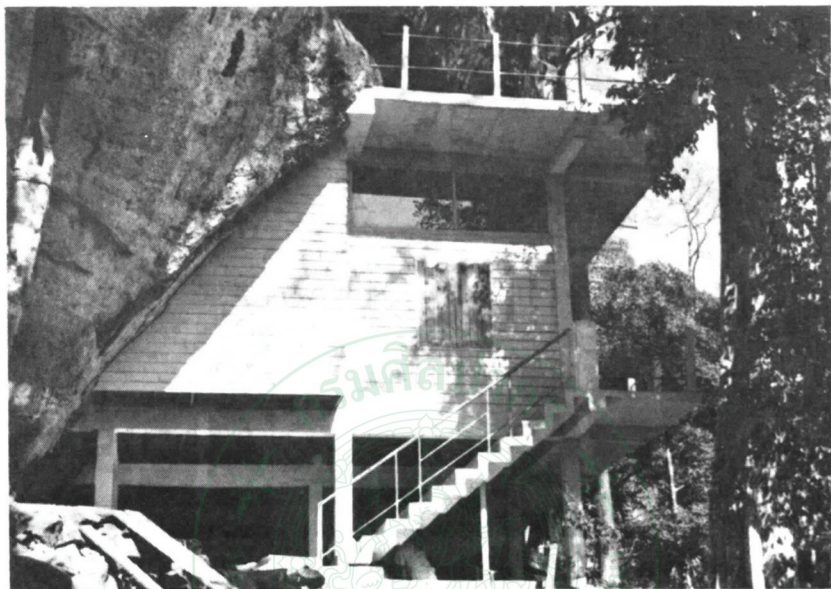

กุฏิที่พระอาจารย์ฉ้นจำพรรษาในระยะแรก ๆ บนถ้ำขาม
บนถ้ำขามโดยมีพระภิกษุอีก ๔ รูป กับสามเณรอีก ๓ รูปร่วมจำ
พรรษาอยู่ด้วย แม้จะอดอยากอย่างไรก็ตามก็ได้ถือเป็นอุปสรรคในการ
บำเพ็ญภาวนา หากจะบิณฑบาตให้ได้ก็ต้องลงจากถ้ำขามแล้วเดิน
เท้าเปล่าจากถนนใหญ่ไปอีกเป็นระยะทางไกลถึง ๒๐ กว่ากิโลเมตร

ในพรรษา พ.ศ. ๒๔๕๘ พระอาจารย์ฉ้นยังคงจำพรรษาอยู่
บนถ้ำขาม พร้อมด้วยพระภิกษุอีก ๔ รูป กับสามเณรอีก ๓ รูป
เท่ากับพรรษา ก่อน

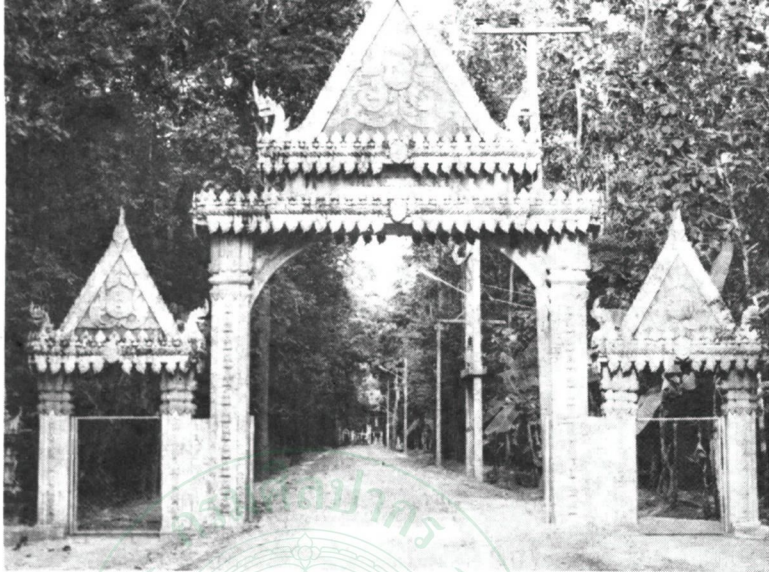
ถึงพรรษา พ.ศ. ๒๔๕๙ พระอาจารย์ฉ้นได้ลงมาจำพรรษาอยู่ที่
วัดป่าภูธรพิทักษ์ เพราะบรรดาสาธุศิษย์ทั้งหลายได้อ้อนวอนอาราธนา
ให้ท่านลงไปจำพรรษาอยู่ที่วัดนั้น แต่พอออกพรรษาท่านก็กลับขึ้นไป
บนถ้ำขาม และนำสาธุศิษย์บูรณะกับสร้างถาวรวัตถุเพิ่มขึ้นตามลำดับ

กฤษณะอาจารย์ผืนบนถ้ำขาม ปัจจุบันได้รับการบูรณะเป็นกุฏิถาวรแล้ว

ใน พ.ศ. ๒๕๐๐ มีพระเนรจำพรรษาอยู่ด้วยบนถ้ำขามรวม ๗ รูปเหมือนปีก่อน แต่ใน พ.ศ. ๒๕๐๒ เพิ่มจำนวนขึ้นเป็น ๙ รูป ปี พ.ศ. ๒๕๐๓ เพิ่มเป็น ๑๕ รูป จนเกินกำลังของผู้จะให้ความอุปภัฏฐาก และยังความลำบากแก่พระเนรในกลางพรรษาเป็นอย่างยิ่ง ในพรรษาต่อมาท่านจึงตัดจำนวนลง คือใน พ.ศ. ๒๕๐๔ คงให้เหลือพระเนรจำพรรษาเพียง ๙ รูป และใน พ.ศ. ๒๕๐๕ ลดลงอีกคงเหลือเพียง ๖ รูป เท่านั้น

ปี พ.ศ. ๒๕๐๕ เมื่อออกพรรษาแล้ว พระอาจารย์ผืนได้ลงไปพักอยู่ที่วัดป่าอุดมสมพร ในฤดูแล้งปีนั้นเอง ท่านได้นำญาติโยมพัฒนาเส้นทางจากโรงเรียนบ้านม่วงไข่ไปยังบ้านหนองโคก โดยได้อยู่

วัดป่าอคมสมพร อำเภอพรรณานิคม จังหวัดสกลนคร
เป็นที่จำพรรษาครั้งสุดท้ายของพระอาจารย์ฝั้น

ดูแลเป็นกำลังใจในการทำงานของญาติโยมอย่างใกล้ชิดเป็นเวลา ๕-๖
วัน ติดต่อกัน

การตรากตรำคร่ำเคร่งงาน ในขณะที่สังขารกำลังร่วงโรย
ลงทุกที เป็นเหตุให้ท่านอาพาธหนักถึงขนาดต้องเข้าพักรักษาตัว
ในโรงพยาบาลจังหวัดสกลนคร หลังจากนั้นประมาณ ๒ สัปดาห์
ท่านจึงได้ทุเลาลง แล้วกลับไปพักฟื้นอยู่ที่วัดป่าภูธรพิทักษ์ และ
ได้จำพรรษาอยู่ที่วัดนั้นในปี พ.ศ. ๒๕๐๖ ไม่อาจขึ้นไปจำพรรษาอยู่
บนถ้ำขามได้ดังเดิม เพราะขณะนั้นท่านมีอายุมากแล้วและมีโรคภัย
เบียดเบียนด้วย คณะแพทย์และสาธุศิษย์เห็นว่าการเดินขึ้นลงถ้ำขาม
ต้องออกกำลังมากอาจเป็นอันตรายต่อสุขภาพของท่านได้

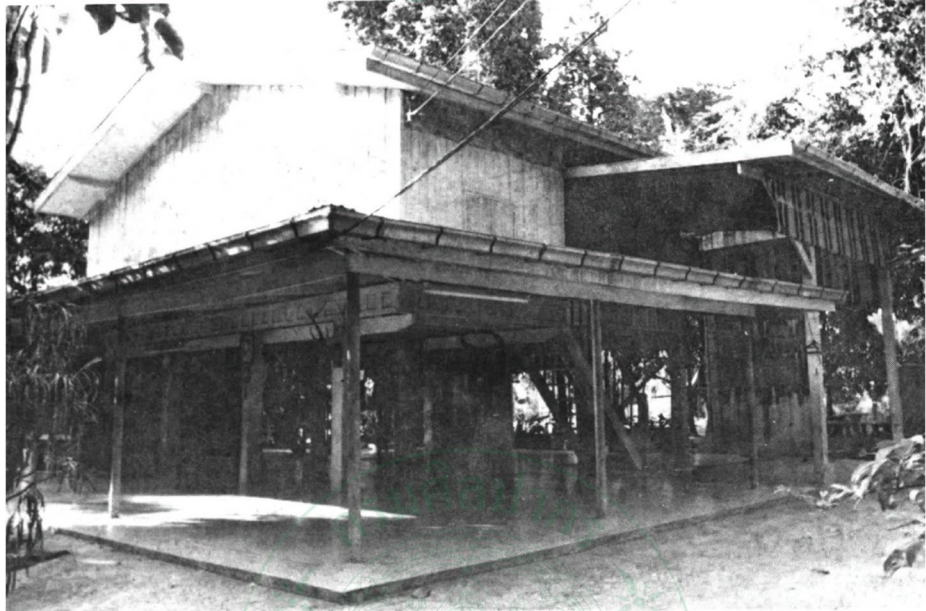
อย่างไรก็ตาม ถึงแม้ท่านจะจำพรรษาอยู่ที่วัดนั้นเป็น

ศาลาโรงธรรม วัดป่าอุดมพร ปัจจุบันเทพื้น และกันผาไต่บันเป็นที่สำหรับพระภิกษุ
สามเณรฉันท์กัถาหาร

การพักพิง แต่บรรดาแขกซึ่งเป็นสานุศิษย์ทั้งไกลใกล้พากัน
ไปนมัสการท่านอย่างมากมายมิได้ขาด ท่านเองก็เมตตาต้อนรับ
และเทศนาอบรมสั่งสอนโดยมิได้เห็นแก่ความเหน็ดเหนื่อย จึง
เป็นเหตุให้ท่านป่วยกระเสาะกระแสะลงเรื่อยตั้งแต่ปีนั้นเป็นต้น
มา ถึงขนาดต้องเข้าพักรักษาตัวในกรุงเทพฯ เป็นหลายครั้ง

พอถึงพรรษา ๒๕๐๗ พระอาจารย์มั่นได้ไปจำพรรษาอยู่ที่
วัดป่าอุดมสมพร และได้จำพรรษาอยู่ที่วัดนั้นมาจนกระทั่งถึงวาระสุดท้าย
แห่งอายุขัย ส่วนถ้าขามและวัดป่าภูธรพิทักษ์ซึ่งอยู่ในความรับผิดชอบ
และอุปการะของท่าน ท่านก็ยังไปๆมาๆ ด้วยความห่วงใยอยู่เสมอ
ในปีนั้น ถึงแม้ท่านจะชรามากและยังป่วยกระเสาะกระแสะอยู่ แต่
ท่านยังอุตส่าห์นำสานุศิษย์พัฒนาวัดอยู่มิได้ขาด เช่นพาญาติโยมไป

กุฎิพระอาจารย์ผ้น ที่วัดป่าอุดมสมพร

ชุดสระ คือชุดขยายหนองแขวงให้ลึกลงไปเป็นรูปสระใหญ่ดังปรากฏในทุกวันนี้ แล้วจัดสร้างโบสถ์น้ำขึ้นในสระจนสำเร็จเรียบร้อย กับได้จัดสร้างกุฏิหลังใหญ่ขึ้นอีกหลังหนึ่งที่ท่านพักอยู่เป็นประจำในระยะหลังๆ

พระอาจารย์ผ้นได้มรณภาพ เมื่อวันที่ ๔ มกราคม ๒๕๒๐ ท่ามกลางความเศร้าสลดอาลัยของบรรดาสานุศิษย์ และพุทธศาสนิกชนโดยทั่วไป

สาเหตุแห่งการมรณภาพ นอกจากความร่วงโรยแห่งสังขาร ซึ่งทุกชีวิตไม่อาจหลีกเลี่ยงให้พ้นไปได้แล้ว ความตรากตรำในการแผ่เมตตาตลอดอายุขัยของท่าน ก็เป็นอีกเหตุผลหนึ่งซึ่งไม่อาจมีใครโต้แย้งได้ ในระยะหลังๆ แม้บรรดาสานุศิษย์ผู้ใกล้ชิดจะวิงวอนให้ท่านบรรเทาการรับแขกลงเสียบ้าง โดยการจำกัดเวลาให้แน่นอน แต่ท่านไม่ยินยอม อ้างว่าแต่ละคนเดินทางมาทั้งใกล้ไกล หากมาแล้วไม่พบ

วันเสาร์ ๒๕๐๗

พ.ศ. ๒๕๐๗ พระอาจารย์ผ้น ได้สร้างโบสถ์หน้าขึ้นแทนโบสถ์เดิม (ซ้ายมือ)
ในหนองแวง วัดป่าอุดมสมพรและเป็นที่ทำสังฆกรรมจนทุกวันนี้

ท่านก็จะพากันผิตหวัง ผู้มีธุระจำเป็นไม่อาจค้างแรมได้ จะยังเสียใจ
และเสียเวลาโดยไม่จำเป็น

เมตตาธรรมและคุณความดีของท่านเป็นที่ประจักษ์แก่บรรดา
สาธุศิษย์และบรรดาสาธุชนโดยทั่วไป สมจริงดังคำทำนายของคุณย่า
ของท่าน ซึ่งได้เคยพยากรณ์ไว้ก่อนแล้วตั้งแต่ครั้งท่านเพิ่งบรรพชา
เป็นสามเณรใหม่ๆ ที่วัดโพททอง บ้านชะทอง

คำพยากรณ์ของคุณย่าของท่านมิได้ผิดความจริงเลย จะ
เห็นได้ว่า แม้แต่องค์พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวและสมเด็จพระ
พระนางเจ้าฯ พระบรมราชินีนาถ ก็ยังทรงเลื่อมใสในรสพระ-

กุฏิชัยมอชางโบสถ์นาคิษยานุศิษย์ได้สร้างขึ้นถวาย
เมื่อคราวพระอาจารย์ผ่นอาพาธ และได้มรณภาพกุฏินี้

ธรรมของท่าน โดยเฉพาะเมื่อวันที่ ๙ พฤศจิกายน พ.ศ. ๒๕๑๕
ล้นเกล้าฯ ทั้งสองพระองค์ได้เสด็จพระราชดำเนินไปทรงทอด
ผ้าพระกฐินที่วัดป่าอุดมสมพร ซึ่งท่านจำพรรษาอยู่ และได้ทรง
นิมนต์ท่านเข้าไปพักที่วัดบวรนิเวศวิหาร เมื่อวันที่ ๒๒ เดือน
เดียวกันอีกชั่วระยะเวลาหนึ่ง ระหว่างที่พักอยู่ในวัดบวรฯ
ล้นเกล้าฯ ทั้งสองพระองค์ได้เสด็จฯ ไปทรงเยี่ยมเยียน และ
สนทนาธรรมกับท่าน นอกจากนั้นล้นเกล้าฯ ทั้งสองพระองค์
ยังได้เสด็จฯ ไปเยี่ยมเยียนท่าน ณ วัดป่าอุดมสมพรเป็นการส่วน

พระองค์ก็กตด้วย เมื่อวันที่ ๑๔ ตุลาคม พ.ศ. ๒๕๑๘

ยิ่งไปกว่านั้น บรรดาผู้คนที่ไปนมัสการก็ยังปะปนกันทุกชั้น สมดังคำพยากรณ์ของคุณย่าของท่านจริง ๆ และท่านเองก็ให้การต้อนรับโดยเสมอหน้ากันทุกคน ไม่เคยให้โอกาสพิเศษแก่ใครผู้ใด ไม่ว่าคนผู้นั้นจะมีความสำคัญในระดับไหน

สำหรับการเผยแพร่ธรรม ตลอดอายุขัยท่านโปรดบรรดาสาธุศิษย์และญาติโยมโดยมิได้เห็นแก่ความเหน็ดเหนื่อย มุ่งหน้าแต่จะให้ญาติโยมละเว้นจากความชั่วหันมาประกอบแต่ความดี และยึดถือไตรสรณคมน์เป็นที่พึ่ง รสพระธรรมและเมตตาธรรมที่ท่านแผ่ไปอย่างกว้างขวาง เป็นสารัตถะสำคัญที่เสริมสร้างกิตติคุณของท่านให้กระจ่างไปทั่วทิศานุทิศ กิตติศัพท์ดังกล่าวยิ่งกว้างไกลออกไปเท่าใด ภาระหนักในการต้อนรับบรรดาญาติโยมทั้งหลายก็ยิ่งเพิ่มขึ้นเป็นเงาตามตัว จนท่านเองเกือบจะหาเวลาเป็นตัวของท่านเองแทบไม่ได้ ทำให้ท่านเหน็ดเหนื่อยและสังขารเริ่มทรุดโทรมลงทุกที จนกระทั่งสุดท้าย คณะแพทย์จะช่วยเหลือให้ท่านดำรงชีวิตอยู่ต่อไปได้สำเร็จ

ไม่มีปัญหาเลย เมตตาธรรมและคำสั่งสอนของท่าน ซึ่งแผ่ไปอย่างกว้างขวางไรขอบเขต จะเป็นสิ่งหนึ่งซึ่งบรรดาสาธุศิษย์และพุทธศาสนิกชนโดยทั่วไปต้องจดจำและรำลึกถึงคุณงามความดีของท่านตลอดไปอย่างไม่มีวันลืมเลือน

จอมสงฆ์นิราศร้าง
ดินคร่ำรำพิลย

ฟ้าครวญบ้วนอาลัย
ชนกันเสียชีวิตแก้ว

งามบุญพระต้องถ้วน
งามจริยศาสน์สรรพ
งามจิตเมตต์อนันต์
งามเกียรติคุณมอบไว้

เพลงกาลกลก่อกើ
ขวัญศาสน์พุทธางกูร
ตุงดวงประทีปสุญ
กำสรवलถ้วนทั่วหล้า

แรมไกล

ยิ่งแล้ว

กำสรต เทวษเศร้า

อนางข้า ถวิลถึง

ศีลธรรม

ยิ่งไซ้

ไต่เปรียบ

ก่องฟ้า สุธาสถาน

อาตุร

สู่ฟ้า

ลับโลก

แหล่งล้วน พุทธชน

รูป ปรีติ มจฺจนํ นามโคตฺตํ น ปรีติ

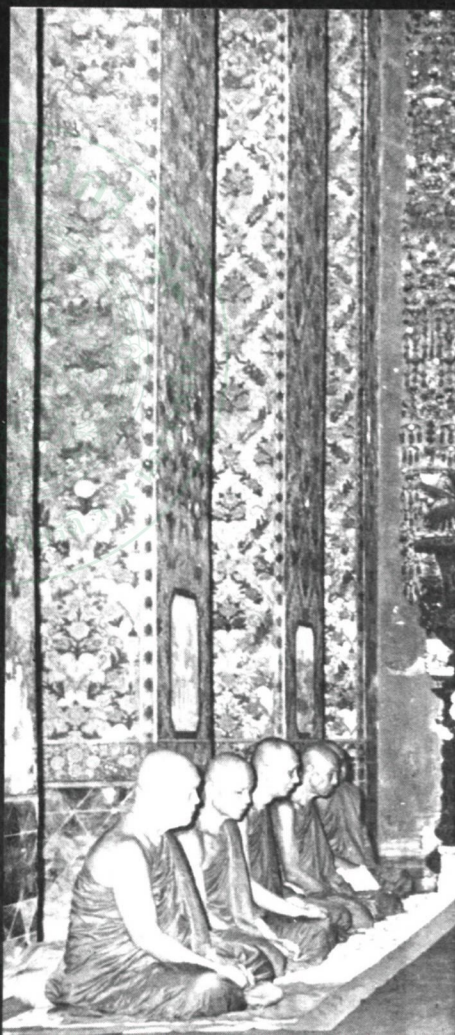

ภาพพระราชาชน

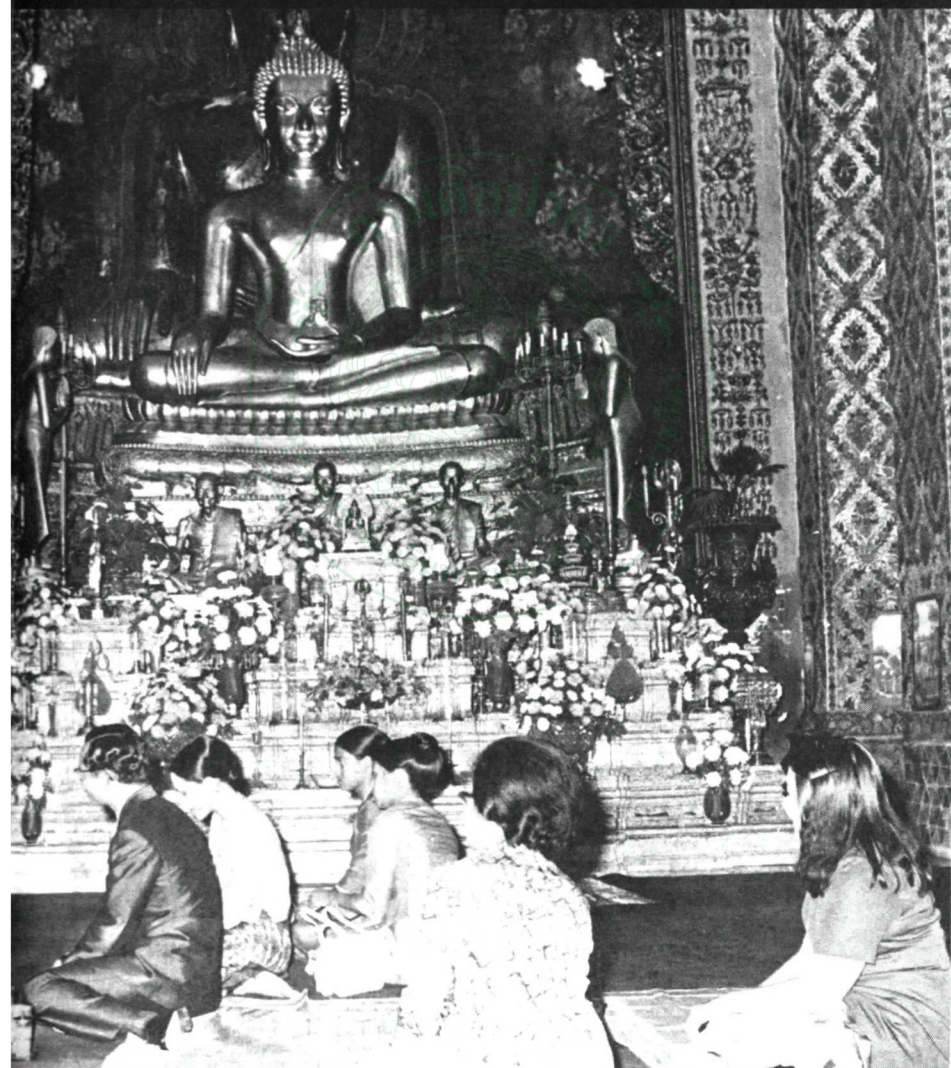
ปฏิปทา

(ภาพพระราชาชน)

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว และสมเด็จพระนางเจ้าฯ พระบรมราชินีนาถ เสด็จฯ พร้อมด้วยสมเด็จพระเจ้าลูกเธอทั้งสองพระองค์ ทรงสนทนารวมกับพระอาจารย์ฝั้น อาจาโร ฌอโบลตวักขรณิกะวิหาร เมื่อ ๒๒ พฤศจิกายน พ.ศ. ๒๕๑๕

และ คุณธรรม

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวเสด็จพระราชทานผ้าพระกฐิน
ณ วัดป่าอุดมสมพร เมื่อวันที่ ๙ พ.ย. ๒๕๑๕

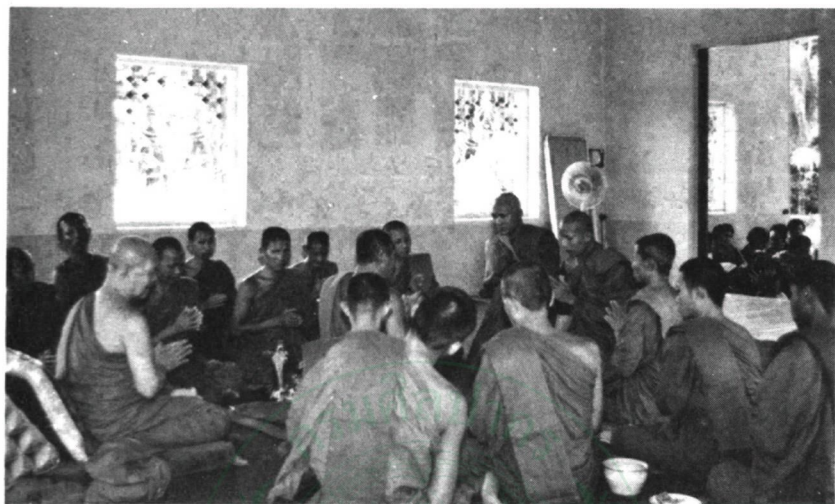

(บน) พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ทอดกลางราษฎรที่เฝ้ารับเสด็จ
วันพระราชทานผ้าพระกฐิน ที่วัดป่าอุดมสมพร

(ล่าง) สมเด็จพระนางเจ้า พระบรมราชินีนาถ และสมเด็จพระเจ้าลูกเธอ
ทั้งสองพระองค์ โดยเสด็จพระราชทานผ้าพระกฐินครั้งหน้ด้วย

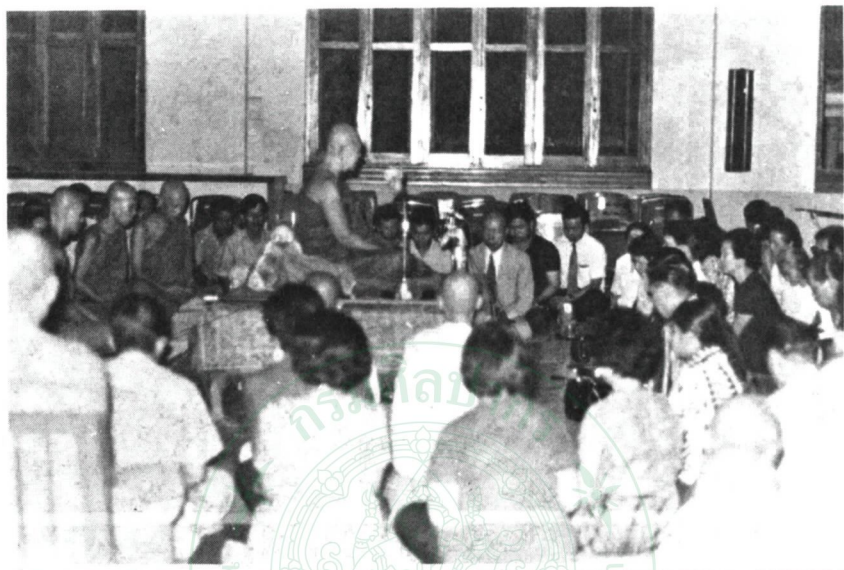

(ภาพพระราชทาน) พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว และสมเด็จพระนางเจ้าฯ พระบรมราชินีนาถ เสด็จฯ พร้อมด้วยพระเจ้าลูกเธอเป็นการส่วนพระองค์ ณ วัดป่าอุดมสมพร เมื่อ ๑๔ ก.ค. ๑๘

(บน) พิธีอุปสมบทพระภิกษุทุกครั้งที่วัดป่าอุดมสมพร พระอาจารย์ผู้ต้องเป็นประธานสงฆ์ในการอุปสมบท

(ล่าง) ทุกปีครบรอบวันเกิด ๒๐ สิงหาคม ศาสดาวิปัสสนาจารย์ จะเนืองแน่นไปด้วยศิษยานุศิษย์

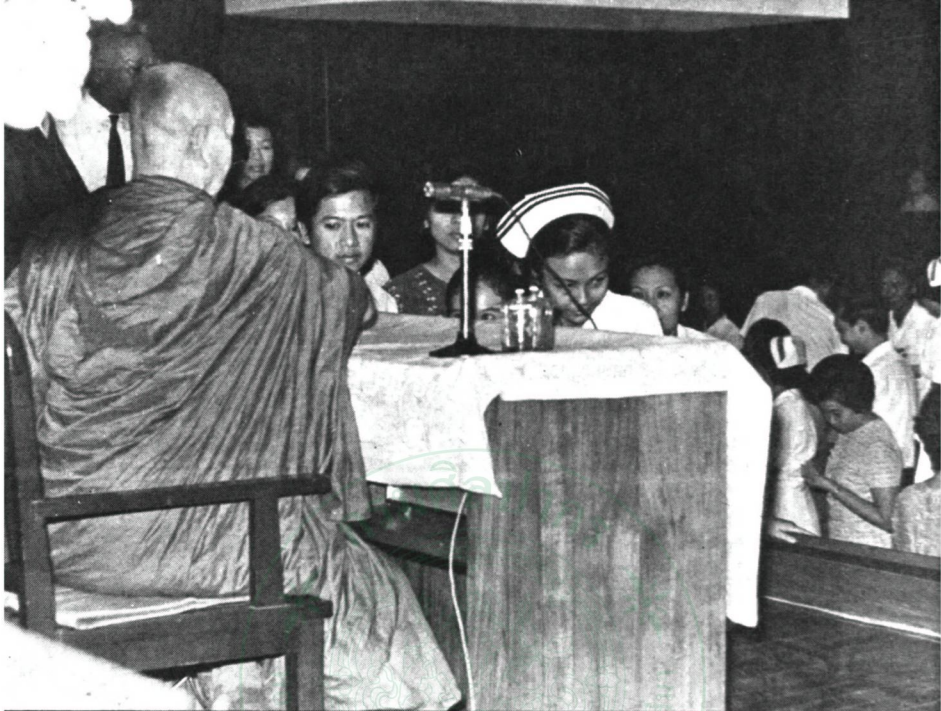
(สองภาพ) พระอาจารย์ฉ้นแสดงธรรม แล้วให้ผู้ฟังนั่งภาวนา
ที่วัดบวรนิเวศวิหาร

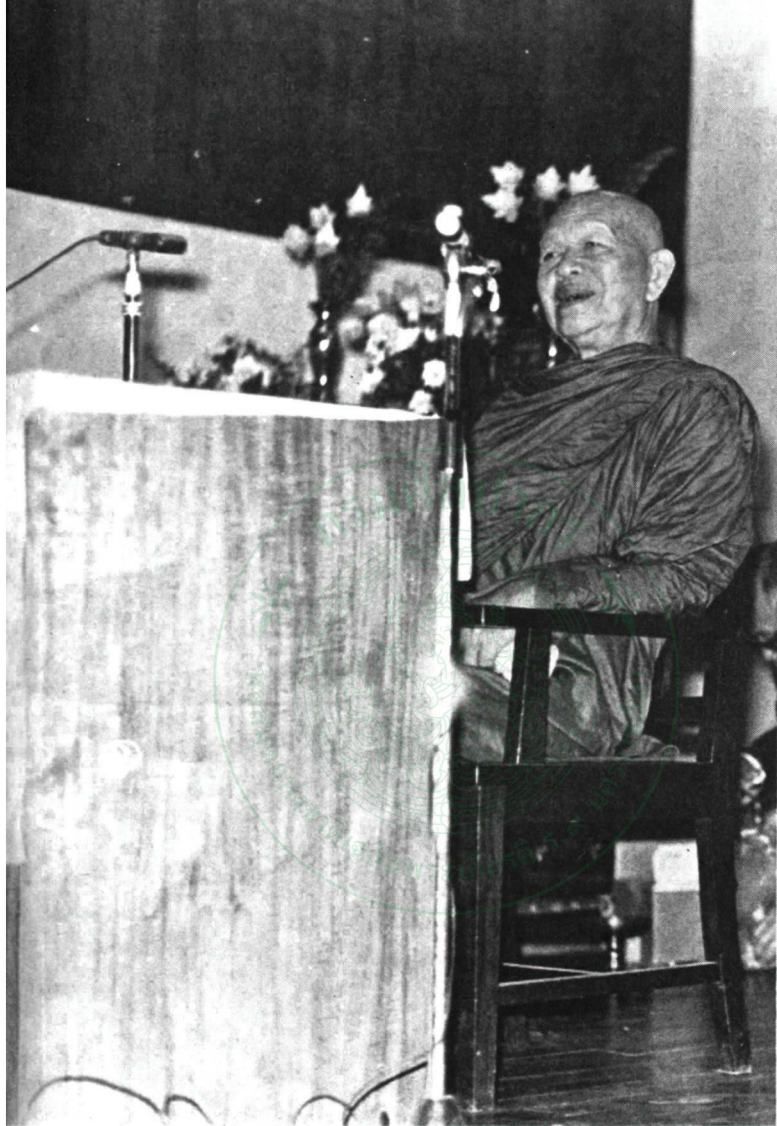

พิธีวางศิลาฤกษ์อาคารพิพิธภัณฑ์ พระอาจารย์มั่น ภูริทัตโต
ณ วัดป่าสุทธาวาส เมื่อ ๑๑ พฤศจิกายน ๒๕๑๖

(บน) สมเด็จพระสังฆราช เมื่อครั้งเป็นสมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์ เสด็จร่วม
ถวายสมเด็จพระมหาธีรวงศ์ (พิมพ์ ธรรมธโร) และพระอาจารย์ฝั้น อาจาโร

(ล่าง) พระอาจารย์ฝั้น เจิมแผ่นศิลาฤกษ์

พระอาจารย์ฉั้น อาจาโร แสดงธรรมที่ห้องประชุมแพทย์ ในโรงพยาบาลศิริราช
(ซ้ายบน) บรรดาแพทย์ พยาบาลเข้ามารับการประพรมน้ำพุทธมนต์
(ซ้ายล่าง) เข้าเยี่ยมชมห้องภายในตึก ๗๒ ปีของโรงพยาบาลศิริราช

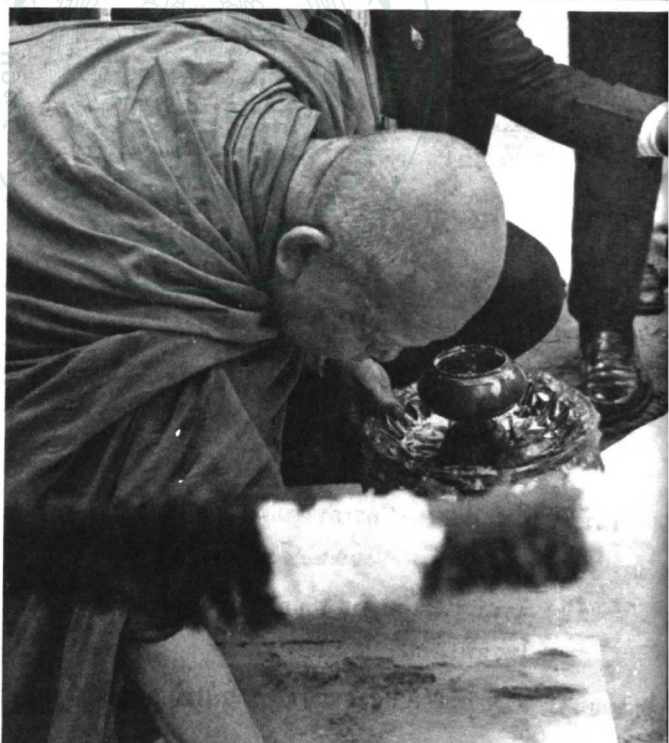

ในวันเปิดตึกพิเศษสงฆ์ “พระอาจารย์ฝั้น อาจาโร” ในโรงพยาบาลสกจนคร
เมื่อ ๒๐ สิงหาคม ๒๕๑๕

(ซ้ายล่าง) พระอาจารย์ฝั้น กับ พล.อ.ท. จุลละทรัพย์ รัฐมนตรีสาธารณสุข
ในวันพิธีเปิดตึก

(ซ้ายบน) พระอาจารย์ฝั้นเยี่ยมชมห้องต่างๆ ในตึกพิเศษสงฆ์

สมเด็จพระสังฆราชทรงกล่าวว่า...

พระอาจารย์ฝั้น อาจาโร นับเป็น

“ปูชนียิกษุ” รูปหนึ่ง การบำเพ็ญ

สมณธรรม ตลอดถึงกรณีกิจน้อย

ใหญ่ที่ท่านได้ปฏิบัติมาแล้ว ล้วนแต่

สมควรถือเป็นอนุสาวรีย์แห่งชีวิต

ของท่าน ที่บรรดาศิษยานุศิษย์ผู้มี

น้ำใจมั่นในกตัญญูกตเวทีตามธรรม

จะพึงบูชาด้วยการประพาศปฏิบัติ

ตามเยี่ยงอย่างตลอดกาลทุกเมื่อ...

พระอาจารย์ผืน อาจาโร

แสดงพระธรรมเทศนา

ณ วัดป่าอุดมสมพร จังหวัดสกลนคร

เมื่อ ๑๘ สิงหาคม ๒๕๑๘

นโม ตสฺส ภควโต อรหโต สมฺมาสมฺพุทฺธสฺส

พระรัตนตรัย คืออะไร คือ พระพุทธเจ้าหนึ่ง พระธรรมหนึ่ง พระสงฆ์หนึ่ง เรามี “พุทฺโธ” คือพระพุทธเจ้าเป็นสรณะที่พึ่ง “ธัมโม” คือพระธรรมเป็นสรณะที่พึ่ง “สังโฆ” คือพระสงฆ์เป็นสรณะที่พึ่ง รวมเป็นรัตนสามท่านที่เป็นสรณะที่พึ่งของเรา นอกนั้นพึ่งไม่ได้สักอย่างเดียว ถ้าใครมาว่าพึ่งสิ่งโน้นได้สิ่งนี้ได้ ทั้งหมดอย่าไปเชื่อเขา เชื่อพระพุทธเจ้าท่าน พระพุทธเจ้าเป็นสรณะที่พึ่ง นอกนั้นไม่มีที่พึ่งอะไรในสามโลก ตัวเราก็กึ่งไม่ได้ ข้าวของเงินทองก็พึ่งไม่ได้ ฤกษ์งานฤกษ์การก็พึ่งไม่ได้ ชาวบ้านร้านตลาดประเทศชาติก็พึ่งไม่ได้ ขาดพระพุทธเจ้าองค์เดียว พึ่งอะไรไม่ได้สักอย่าง

พุทฺโธ คือพระพุทธเจ้า พุทฺธะ คืออะไร พุทฺธะ คือ

ความรู้ ขาดความรู้คนเราทำอะไรเป็นเล่า คือคนตายใช้ใหม่ละ
ทำอะไรก็ไม่ได้ ฟังก็ไม่ได้ ต้องมีความรู้ ให้คู่ตรงนี้ (ท่านชี้ที่หน้าอก
ซึ่งหมายถึงใจ) เรามีอันนี้เป็นที่พึ่งของเรา พุทธะ คือความรู้ ถ้ามี
ความรู้แล้วพึ่งได้หมด อะไรๆ ก็พึ่งได้

เมื่อเรารู้แล้วก็ให้ทำ สิ่งใดที่เราไม่ได้ทำไว้ ก็ไม่มีอะไร
เป็นที่พึ่ง อยากได้สิ่งใดก็ไม่ได้ เพราะเราไม่ได้ทำสิ่งนั้นไว้ ใครๆ
ก็อยากได้ด้วยกันทั้งนั้น แต่ไม่ได้ทำไว้ ไม่ได้สร้างไว้ มันก็ไม่ได้
นะซี ถ้าเราทำได้ไว้ ได้สร้างไว้ อยากได้สิ่งใดก็จะได้สิ่งนั้น เหมือน
กับที่เราได้สร้างมา ถ้าเราไม่ได้ทำไว้ เช่น อยากได้ศาลา งบประมาณ
ก็ไม่ได้หรอก หากเราได้สร้างไว้ก็จักได้นะซี

นี่แหละคนเรา อุปมาเหมือนการทำงาน คนไม่ได้ทำนา
แต่ขอให้ได้ข้าวเต็มยุ้งเต็มฉาง จะได้ข้าวใหม่ละ มันก็ไม่ได้นะซี
ถ้าเขาได้ทำไว้เต็มมาแล้ว ถึงไม่อยากจะ มันก็ได้ไม่ใช่หรอ
นี่แหละ... รู้จักไว้

พระสงฆ์เป็นที่พึ่งของเรา เราก็จึงได้ สิ่งใดเราไม่ได้ปฏิบัติ
ไว้ ก็พึ่งไม่ได้ ฟังได้แต่สิ่งที่เราได้ปฏิบัติไว้เท่านั้น ให้พิจารณาเอา...
พระพุทธเจ้า พระธรรม พระสงฆ์ พระพุทธเจ้าอยู่ที่ไหนละ พุทธะ
อยู่ที่ใจของเรา พุทโธ พุทโธ...นี่อยู่ที่ใจ ใจเป็นผู้ระลึก นี่แหละ
—ให้ดูนี่ (ท่านชี้ตรงที่อกด้านซ้าย)

ดวงดีเป็นยังงี้ ดวงดี คือใจเราดีมีความสุขความสบาย เช่น
ออกเย็นใจ ไม่ทุกข์ไม่ร้อน ไม่ร้อนไม่วาย สบาย...ใจเราดี ทำอะไร
ก็ดี การงานก็ดี การเงินการทองก็ดี ทำมาหากินก็ดี ค้าขายก็ดี เป็น
ข้าราชการก็ดี ครอบครัวก็ดี ชาวบ้านรันทดลาดก็ดี ประเทศชาติก็ดี

ไปไหน ๆ ก็ประสบพบเห็นแต่สิ่งไม่ดี เพราะใจเราดี เห็นไหมล่ะ จำไว้

ถ้ากลัวผีกลัวสาธัง ให้นึก “พุทโธ พุทโธ...” ขึ้นมา ความกลัวก็จกหายไป จะกลัวทำไมล่ะผี ขณะที่ใจเราไม่ดี ก็นึก “พุทโธ พุทโธ...” ขึ้นมา พุทโธ คือความรู้ เมื่อเรารู้แล้ว สิ่งที่ไม่ดีก็จกหายไป ถ้าใจมันขี้เกียจขี้คร้าน ก็ให้นึก “พุทโธ พุทโธ...” ขึ้นมา คนขี้เกียจดีไหมล่ะ ไม่ดีไม่ใช่หรือ เมื่อรู้ว่าไม่ดีก็เลิกเสีย ขยันมากๆ ซี้ จึงจะดี

พุทโธ คือความรู้แหละ จะเป็นใหญ่เป็นโตก็ต้องอาศัยความรู้ ไม่มีความรู้ก็เป็นไม่ได้ ถึงอยากได้ ก็ไม่ได้ เพราะตนไม่มีความรู้ ทำอะไรก็ไม่เป็น ถ้ารู้แล้วทำได้ ปฏิบัติได้ นี่แหละดวงดีละ พิจารณาดูว่าใจเราดีหรือยัง ถ้าใจเราดี ดวงเราก็ดีหมดเคราะห์ หมดโทษ...

ดวงไม่ดีเป็นอย่างไร คือใจไม่ดีนี่แหละ ใจไม่ดี ทำอะไรก็ไม่ได้ ทำอะไรก็ไม่ได้ การงานก็ไม่ได้ ครอบครัวก็ไม่ได้ ชาวบ้านร้านตลาดประเทศชาติก็ไม่ได้ ประสบพบเห็นสิ่งใดๆ ก็ไม่ดี ที่ใจเราไม่ดีนี่แหละ ดวงไม่ดีละ ใจไม่ดี ทำอะไรก็ไม่ได้ เขียนหนังสือก็ไม่ได้ เมื่อใจเราไม่ดีแล้วให้รู้สึก และนึก พุทโธ พุทโธ... ขึ้นมา จนกว่าจะหาย ครั้นใจเราดีแล้ว ความชั่วทั้งหลายก็หายไปหมด

เปรียบอุปมาเหมือนกับความมืด เมื่อเราจุดไฟขึ้น ความมืดก็หายไป ฉะนั้น เมื่อใจเราดีแล้วความชั่วทั้งหลายก็หายไป ฉะนั้นตอนนี้คงรู้จักดวงดีกันแล้ว ต่อไปอย่าไปให้หมอดูเขาโกหกเอาเปล่าๆ คนเรามากหลง ให้คนหลอกกินเงิน ถูกคนหลอกหลวง ให้รู้ไว้นะ

พระพุทธเจ้าให้นั่งพิจารณาดู และให้เข้าวัดทุกวัน จะนั่งอยู่ก็ดี จะนอนอยู่ก็ดี กราบที่พึงของเราเสียก่อน คือกราบครุฑที่หนึ่ง

“พุทโธ” นึกถึงพระพุทธเจ้าเป็นที่พึ่งของเรา กราบครั้งที่สอง “ธัมโม” นึกถึงพระธรรมเป็นที่พึ่งของเรา กราบครั้งที่ ๓ “สังโฆ” นึกถึงพระสงฆ์เป็นที่พึ่งของเรา เข้าวัดพักนี้แหละ เอาใจของเรา นึกพุทโธ ธัมโม สังโฆ สามหนแล้วมารวมว่า พุทโธ พุทโธ พุทโธ... อย่างเดียว รักษากาย หลับตาหุบปาก ล้นก็ไม่กระตุกกระตึก ระวัง “พุทโธ” ไว้ในใจ นี้แหละ เขาวัดกันตรงนี้ (ท่านเอาคืบนิ้วชี้วัดครั้งที่หัวใจ) วัดเพื่อเหตุใด เพื่อให้รู้ว่าใจเรานะดีหรือไม่ดี ใจดีเป็นอย่างไร ใจเราดีก็มีความสุข ความสบายเย็นอกเย็นใจ ไม่เดือดไม่ร้อน พุทโธ-กาย เราบิกบาน พุทโธ-ใจเราสว่างไสว พุทโธ-ใจเราผ่องใส เหมือนน้ำใส กระจกใส หรือแก้วใส เห็นตนเป็นบุคคลอื่น มองเห็นเรา มองเห็นเขา มองเห็นงานมองเห็นการ มองเห็นความสุขความทุกข์ของเรา

เราเกิดมา... มองเห็นเรามีชีวิต เราก็รักชีวิตของเราไม่ใช่เหรอ เราก็รักของของเราไม่ใช่เหรอ ใครๆ ก็มีชีวิตเหมือนกันทุกคน รักชีวิตและสิ่งของด้วยกันทุกคน เมื่อเป็นเช่นนั้น มนุษย์เราก็ไม่ควรเบียดเบียนซึ่งกันและกันซึ่ง เขาเบียดเบียนเรา เราก็ไม่ชอบไม่ใช่เหรอ เราเบียดเบียนเขา เขาก็ไม่ชอบไม่ใช่เหรอ เขาขโมยเรา มันก็ไม่ได้ไม่ใช่เหรอ อยากได้ไหมล่ะ เราขโมยเขา มันก็ไม่ได้เหมือนกัน เขามาฆ่าเราล่ะ เราก็ไม่อยากจะ มันไม่ดี เราไปฆ่าเขาล่ะ เขาก็ไม่อยากจะ มันไม่ดี เมื่อเป็นเช่นนั้น มนุษย์เราก็อย่าเบียดเบียนซึ่งกันและกันซึ่ง

หัวใจคนนะ มันมีดั่งกลางคืน เพราะไม่ได้เข้าวัด ดูซิ มองเห็นตัวเห็นตนเมื่อไรล่ะ นี่แหละ บ้านเมืองของเราจึงวุ่นวายนัก เหตุเพราะไม่นึกถึงตัวเราตัวเขา เช่นพาเขาไปจับขัง พาเขาไปปล้น

บ้าง ทำให้สัตว์ทั้งหลายตกทุกข์ได้ยากวุ่นวายไปหมด อย่างนั้นมันจะดี
 ยังไง หากมองเห็นตนก็จะระลึกถึงตัวเองได้ นี่แหละเข้าถึงวัดแล้ว
 คือ วัดใจเราให้รู้ว่า ใจเราดี - ไม่ใช่อะไร ดังอธิบายให้ฟังแล้ว

ข้อสำคัญฟังให้เข้าใจ ของดีของไม่ดีให้รู้ อันนี้ดี อันนั้นดี
 อะไรบ้างที่ดี ให้หาเข้ามา อาตมาหามาแล้ว พระพุทธเจ้าท่านก็หา
 ท่านเสด็จออกสู่อภินิหารมณเฑียร กระทำทุกกรกิริยาอยู่ถึงหกปี ท่านจึง
 ได้ตรัสรู้ ครั้นรู้แล้ว ท่านได้วางศาสนาไว้ให้แก่พวกเรา ได้สอน
 ได้เรียนและปฏิบัติกันอยู่เวลานี้

เมื่อก่อนนี้ (ชาวอินเดีย) พวกกันถือศาสนาพราหมณ์ เช่น
 ถือฤกษ์ดียามดี เเคราะห์ดีเคราะห์ร้าย ถือโลกวิลาศ เสดาะเคราะห์
 เสดาะนาม เมื่อพระพุทธเจ้าตรัสรู้แล้ว ท่านไม่สอนแบบพราหมณ์
 ท่านเลิกหมด คนเราที่เกิดมาในโลกนี้ มีความปรารถนาอยู่สามนัย
 ไม่ใช่เธอ

นัยหนึ่ง ต้องการวัตถุข้าวของเงินทองมาก ๆ

นัยสอง ต้องการรูปสวย ๆ งาม ๆ อายุยืนนาน ไม่มีโรคไม่มีภัย

นัยสาม ต้องการมีสติปัญญาเฉลียวฉลาด

แต่เหตุใดเล่า คนเราจึงมักไม่สมความมุ่งมาดปรารถนา คือเราไม่ได้
 ทำไว้ไม่ได้สร้างไว้ ถ้าทำไว้แล้ว ไม่ต้องปรารถนาก็ได้เอง

อานิสงส์การมีทรัพย์สินมาก คือเราได้สร้างไว้ เราได้ทำไว้
 เราได้บริจาคไว้ ทรัพย์สินสมบัติอันนี้แหละเป็นของเรา ตามเราไปใน
 ภพใดชาติใด ทั้งปัจจุบันและเบื้องหน้า จะเป็นคนไม่อดไม่อยาก
 เพราะเราได้ทำของเราไว้แล้ว ได้สร้างไว้แล้ว เป็นของของเราแล้ว
 โจรหรือมารจะมาแย่งชิงของเราก็ไม่ได้ เป็นของของเราแน่นอน ถ้า

เราไม่ได้ทำไว้ ถึงอยากได้มันก็ไม่ได้นะซี อานิสต์ของการให้ทาน การสละ และการบริจาค เป็นของของเราทั้งหมด ไม่ใช่เป็นของใคร เพราะเราได้ทำของเราไว้ เหมือนกับการรับประทานอาหาร เรารับ แล้วใครอ้มล่ะ เราอ้มไม่ใช่หรอ เรามีแรงไม่ใช่หรอ คนไม่รับเขาก็กินอ้ม ไม่มีแรง เมื่อเราทำบุญ บุญนั้นก็^{สี่}เป็นของเรา ไม่ใช่เป็นบุญของพระพุทธเจ้า ไม่ใช่เป็นของพระอริยเจ้า ไม่ใช่เป็นของพระสงฆ์เจ้า ย่อมเป็นของของตน นี่แหละ ฟังระลึกไว้ ที่เราได้ทำทานไว้แล้ว ย่อมเป็นคนไม่อดไม่อยาก เพราะผลทานนั้น เมื่อเกิดมาในภพใดชาติใดก็ดี แม้ในปัจจุบันนี้ก็ดี ย่อมเป็นคนไม่ทุกข์ไม่จน

นัยสอง ต้องการรูปสวย ๆ งาม ๆ แต่บางคนทำไม่สวยละ ท่านให้รักษาศีล ศีลห้า^{สี่}นั้นจำได้ไหม อย่าไปโกหกกับพระหลาย อย่าไปขอกับพระมาก รู้ไหมละศีล^{สี่}นั้นเราได้มาตั้งแต่เกิดแล้ว จะไปขอกับใครอีกล่ะ ศีลห้าเปรียบได้แก่ขาสอง แขนสอง ศีรษะหนึ่ง ได้ตัว ศีลห้ามาพร้อมแล้ว จะไปขอศีลห้ากับใครอีกล่ะ จะไปขอศีรษะกับใคร จะไปขอแขนขา^{สี่}กับใครล่ะ ใครเล่า เขาจะให้ หือ!

เมื่อเรามีนโมแล้ว ท่านบอกว่า พระพุทธเจ้า พระธรรม พระสงฆ์ เป็นสรณะที่พึ่ง อย่าเอาหาอย่างนี้ (ศีรษะหนึ่ง แขนสอง ขาสอง) ไปทำเป็นโทษห้า คือ ทำปาณา-กัโทษ ไม่ใช่ศีล ท่านให้ละเว้น อทินนา-กัโทษ ไม่ใช่ศีล ท่านให้ละเว้น กาเม-กัโทษ ไม่ใช่ศีล ท่านให้ละเว้น มุสา-กัโทษ ไม่ใช่ศีล ท่านให้ละเว้น สุรา-กัโทษ ไม่ใช่ศีล ท่านให้ละเว้นทั้งนั้น

เดี๋ยวนี้เรื่องยุ่งยากเกิดขึ้นมาก ก็เพราะหาอย่างนี้เท่านั้น ไม่ได้ยุ่งยากจากอย่างอื่นเลย คือกลัวคนมาฆ่า กลัวคนมาขโมย กลัวคนทำผิดในกาม กลัวคนมุสาฉ้อโกงหลอกลวง กลัวคนขี้เมา

อาละวาดเหล่านี้ มีใครอยากได้หรือไม่ เมื่อไม่อยากจะ ท่านให้ละเว้นเสีย ผู้ใดละเว้นจากโทษห่าอย่างนั้นได้แล้ว ก็จักเป็นคนสวายนาม มีความสุขความสบาย... ท่านว่า “สี่เลนะสุคะติงยันติ” คนจะไปสู่สุคติได้ก็เพราะศีล “สี่เลนะโมกะสัมปะทา” ผู้จะถึงพร้อมด้วยโมกขสมบัติได้ก็เพราะศีล อันนี้คือผลที่ได้ละเว้นจากโทษห่า เมื่อโทษไม่มีแล้ว ทำอะไรก็สะดวก ไม่ขัดไม่ข้อง จะมีอันใดเล่า คนขโมยก็ไม่มี คนฉ้อโกงหลอกลวงก็ไม่มี การฆ่ากันก็ไม่มี การผิดในกามก็ไม่มี คนเมาสุราก็ไม่มี เมื่อเป็นเช่นนี้ เราจะทำการงานอะไรก็สะดวก มีความสุขกายสบายใจ มีแต่ความเจริญ ไม่อดไม่ยาก ทำมาค้าขายทำไร ทำนาทำสวน ทำราชการ ทำงานใดๆ ไม่ขัดไม่ข้อง สะดวกทุกอย่าง เพราะคนเรามีศีล คือกายวาจาใจเป็นปกติดีแล้ว ทำอะไรก็ดีมีความเจริญทุกอย่าง... เข้าใจหรือยัง

นี้แหละ ที่พวกเราพากันมาประกอบการบุญการกุศล เข้าวัดเข้าวา คนเข้าวัดกันน้อย เพราะคนดามีคมีมาก จึงไม่เห็นวัด ตาไม่ได้เข้าวัด ที่มาวัดต้องวัดทุกคนนะ รู้จักวัดหรือยัง วัดอย่างนี้ (ท่านเอานิ้วชี้กับนิ้วหัวแม่มือวัดกรงตำแหน่งของหัวใจ) วัดตรงนั้นนะ นี่พักไม่ใช่หรอ (ท่านชี้ที่ศาลา) ไม่ใช่วัด นี่! วัดตรงนี้ (ท่านชี้กรงหัวใจอีก) เข้าวัดทุกวันๆ นี่ ในรถก็เป็นวัด ในรถก็วัดนะ วัดตรงนี้ (ท่านชี้ที่หัวใจ) เดินขึ้นวัดได้ทั้งนั้น คนเราไม่รู้จักวัด นั่งในรถนะวัดสิ วัดให้รู้ว่า ใจเราดีหรือไม่ดี ถ้าใจเราไม่ดีก็ยก “พุทโธ พุทโธ...” ขึ้นมา ไม่ดีมันก็จะหายไป มิใช่หรือไม่ดี ใจเราต่างหากที่ไม่ดี เมื่อใจเราไม่ดีแล้ว สิ่งที่ประสบพบเห็นก็ไม่ดี ของไม่ดีเราก็มองไม่อยากได้ มิใช่คนอื่นเขาว่าอะไรๆ เราไม่ดี แต่ที่จริงใจเราไม่ดี ให้คิดดู...

อุปมาให้เห็นดังนี้ เช่น บุตรกับบิดามารดา ภรรยากับสามี รักกันมากที่สุดไม่ใช่หรอ เรารักใคร่ชอบใจกันปานใดให้รู้ เมื่อใจเราดีด้วยกันทั้งสองฝ่ายแล้ว ก็ไม่ทะเลาะกันไม่ใช่หรอ แต่ถ้าใจเรา

ไม่ดีกันแล้ว ก็ทะเลาะกันวนเวียนกันใช้ใหม่ นี่แหละ เพราะใจไม่ดีด้วยกัน จึงเกิดทะเลาะกันขึ้น นี่ก็เหมือนกัน ถ้าใจไม่ดีก็จะประสบพบเห็นแต่สิ่งที่ไม่ดี เมื่อเห็นสิ่งที่ไม่ดีให้นึก “พุทโธ พุทโธ...” ตัดมันเสีย เพราะเราไม่ต้องการสิ่งเหล่านั้น ถ้าใจเราดี รูปร่างผิวพรรณก็มีน้ำมีนวล ดูสวยงาม หน้าตาขี้มิ้มแจ่มใส ก็เพราะใจเราดีแล้ว หรือว่าไง คนใจดีทำงานการอะไรก็แคล้วคล่อง ถูกต้องทุกอย่าง เกิดผลดีงามตามมา ถ้าดับขันธในขณะใจดีใจสบาย ทำบุญทำกุศล ทำคุณงามความดี ก็จักได้ไปเป็นเทพบุตรเทพธิดา พระอินทร์พระพรหมบนสวรรค์ชั้น... ถ้าไม่ได้ไปสวรรค์ จะมาเกิดเป็นมนุษย์ชั้น “มนุษย์โส” ซึ่งสูงกว่ามนุษย์ธรรมดาสามัญ จักได้เป็นท้าวพระยามหากษัตริย์ เป็นเศรษฐีคหบดี เป็นคนสวยงามมั่งมีศรีสุข เป็นคนไม่ทุกข์ไม่จน ไม่อดไม่ยาก เป็นนายร้อยนายพัน นายพลจอมพล ดังกล่าวนั้นแหละ คือผลของความเป็นคนใจดี ใครๆ ก็อยากได้ดีทุกคนไม่ใช่หรือ แต่ทำไมจึงไม่ได้ละ ก็เพราะเป็นคนใจไม่ดีนี่ละ จึงมีรูปร่างชั่วร้ายชั่วน้ำตาบิตเบี้ยวใช้ใหม่ละ ใจไม่ดีแล้วรูปร่างก็ไม่ดี ทำอะไรก็ไม่ดี ไม่สวยไม่งาม ครั้นดับขันธแล้วจะไปเกิดเป็นอะไรละพุ้น... ไปเกิดเป็นเปรต เป็นสัตว์ดิรัจฉาน สัตว์นรก ถ้าเกิดเป็นมนุษย์ก็เป็นคนต่ำช้าเลวทราม เป็นใบ้เป็นบ้า เสียจริตผิดมนุษย์ทั้งหลาย จมูกบี้ หูหนวกตาบอด ปากหยิกกระจอกงอกร่องย ชีพุดกุฎฐังตกระกำลำบาก นี่แหละ ใจไม่ดีเป็นอย่างนี้ จะว่าไง อยากได้ใหม่ละ

เพราะฉะนั้น ให้เข้าวัด คือวัดศุภใจของเราละ ให้รู้ว่าดีหรือไม่ดี เมื่อเห็นว่าใจไม่ดี ก็ให้นึก “พุทโธ พุทโธ...” ขึ้นมา โทษก็จะไม่เกิดแก่เรา เราไม่อยากจะใช้ใหม่ เมื่อโทษไม่เกิดแล้ว

ความดีทั้งหลายก็จักเกิดแก่เรา เราจะได้สิ่งใดก็ล้วนแต่ที่ดี ๆ งาม ๆ
ทั้งนั้น เข้าใจหรือยัง เป็นคนใจดีหรือยัง

เรานับถือพระพุทธศาสนา อะไรเป็นพระพุทธศาสนา ตัว
ศาสนาอยู่ที่ไหน ท่านบัญญัติศาสนาไว้ที่ไหน ธรรมทั้งหลายอยู่แห่ง
ใดเล่า ท่านกับบัญญัติตัวคุณนี้แหละเป็นพระพุทธศาสนา ท่านไม่ได้
สอนดีนฟ้าอากาศ ต้นไม้ภูเขาเหล่ากอ เรื่องนี้ทางจังหวัดโน้น....
อาจารย์มหาวิทยาลัยมาบอกว่า “ศาสนาม้าสั่งสอนของพระพุทธเจ้า
เทศนาว่า บุญบาปนรกสวรรค์เหลือเชื่อ” อวดมาว่า “จะเชื่อหรือไม่
เชื่อก็กี่แล้วแต่...” ศาสนาคืออะไร อะไรเป็นศาสนา ศาสนาแปลว่า
ยังงี้ ศาสนาก็คือคำสั่งสอน ท่านสอนอะไร ท่านสอนคน สอนกาย
สอนวาจา สอนใจของคน สอนเพื่อเหตุใด สอนกายวาจาใจของคน
เพื่อให้ละความชั่ว ให้ละความชั่วเพื่อเหตุใด เพื่อไม่ให้เราได้ทุกข์
ได้ยาก ได้ความลำบากรำคาญ ไม่ให้อึดไม่ให้งั้น ให้พ้นจากตกทุกข์
ได้ยาก นี่แหละ ท่านสอนอย่างนี้ ความทุกข์ยากลำบากนะเราอยาก
ได้หรือ ความทุกข์ยากลำบากนั้นก็อันรบนั่นเอง ความทุกข์มิใช่อยู่
บนท้องฟ้าอากาศ ทุกข์อยู่ตรงไหน บาปก็อยู่ตรงนั้น นรกก็อยู่ตรงนั้น
ผู้ใดได้ยินได้ฟังแล้ว พิจารณาให้เห็นให้รู้ ประพัตติไม่ดีก็ได้ทุกข์
ได้ยาก ท่านสอนให้เราทำคุณงามความดี เพื่อให้เรามีความสุข
ความสบาย และมีความเจริญ ความสุขความเจริญนี้แหละเป็นตัวบุญละ
อะไรละเป็นสุข กาย-ใจของเราเนี่ยเป็นสุข กาย-ใจของเราได้ดี
ไม่ใช่สิ่งอื่นได้ เชื่อหรือไม่เชื่อก็กี่แล้วแต่... อะไรดี-ไม่ดีก็ให้
พิจารณาดูบุญนั้นแหละคือความดี ความสุขความสบาย ความไม่ทุกข์
ไม่ยาก ความไม่ลำบากรำคาญ ความไม่อึดไม่จน เรามีอายุอยู่ได้ก็
เพราะบุญ พระท่านบัญญัติเป็นศาสนาไว้ดังนี้

การทำบุญ บางแห่งมีคนเขาว่า “ทำบุญก็ไม่เห็นตัวบุญ” ทางเมืองโคราชก็ว่า “ทำบุญนะเห็นตัวไหม” “เหมือนสูบบุหรี่ไหม” อาตมาบอกว่า “อ้าว! ทำไมจึงว่ายังงั้นเล่า” เขาว่า “มันไม่เห็นโต (ตัว) บุญนี่” แล้วถามเขาว่า “บุญเป็นยังงี้” เขาว่า “ไม่รู้” ถามเขาว่า “บาปเป็นยังงี้” เขาว่า “ไม่รู้” จึงว่า “คนไม่รู้บุญรู้บาปจะเห็นได้ยังงี้ บาปก็นั่งอยู่ที่นี่ บุญก็นั่งอยู่ที่นี่ จะว่ายังงี้ละคนไม่รู้” แล้วบอกเขาต่อไปว่า “เรื่องของบุญนะเป็นยังงี้ เอ้า! ฟังดูซิ ใจเรามีหรือไม่มี เราทำคุณงามความดี ใจเราดีมีความสุขความสบาย มีไหม?” เขาตอบว่า “มี” แน่... “จะว่าไม่มีได้ยังงี้ละ ส่วนบาปนั้น มีอาการและลักษณะเป็นดังนี้ ให้ดูในตัวเราว่ามีไหม เช่น เราทำไม่ดี ใจเราไม่ดี แล้วเกิดทุกข์เกิดยาก เตือนรื้อนุ่นวายต่างๆ มีไหม?” เขาตอบว่า “มี” “นั่นแหละตัวบาปละ ตัวบาปก็คือความทุกข์ยากดิ้นรนเดือนรื้อนต่างๆ ที่เกิดกับตัวเรา คือ ศีรษะดำๆ คอกั่วๆ ไม่ใช่ข้อไหนหรอก”

ปริมณฑลศาสนาท่านตรัสว่า ไม่น้อยไม่ใหญ่ เท่าตัวคนนี่แหละ คือความกว้างหนึ่งศอกกามา ความหนาหนึ่งคืบ ความยาวหนึ่งวา อยู่ที่ไหนละ “กว้างศอกยาววาหนาคืบ” นะ อยู่ที่ตัวเรานี่แหละ วัดจากไหล่ซ้ายถึงไหล่ขวานี้ ศอกกามาไม่ใช่เหรอ (ท่านชี้นิ้วประกอบ) วัดจากหน้าอกจดสันหลัง ก็คืบเดียวไม่ใช่เหรอ (ท่านไข่นิ้วกับวัทกรรสีข้าง) วัดจากศีรษะมาจดพื้น ก็วาเดียวไม่ใช่เหรอ (ท่านชี้ที่ศีรษะลงมาพื้น) นี่แหละมีเท่านั้น ทุกข์ก็อยู่ในนี้ สุขก็อยู่ในนี้ ชั่วก็อยู่ในนี้ ดีก็อยู่ในนี้ ไม่ใช่อยู่ที่อื่น เราเกิดมาทั้งหมดมีเท่านั้น เพราะฉะนั้น ท่านให้พิจารณาเลือกเฟ้น นำเอาธรรมมาประพฤติปฏิบัติ เพื่อให้เกิดคุณงามความดี มีความสุขความสบาย และความเจริญแก่ตัวเรา ท่านให้รักษาศีล ก็คือ

ให้รักษากายวาจาให้เรียบร้อย และรักษาใจให้ดี โดยหมั่นภาวนาว่า “พุทฺโธ พุทฺโธ...” เปรียบเหมือนเรารับประทานอาหาร เราก็กเลือกรับ ไม่ใช่เหวอ เช่นแกงหรือปลา เราจะรับทั้งหมดหรือ เราก็กเลือกรับ ไม่ใช่เหวอ หรือไม่เลือก ก็ต้องเลือกซึ่ มิฉะนั้นก้ก้างก้จะขวางคือตาย เท่านั้นแหละ ใจเรานก้เหมือนกัน มีทั้งดีทั้งชั่ว ก้ต้องพิจารณาเลือก เพื่รับเอา เป็นต้นว่า ใจทุกข์ใจยาก ใจนรกใจสวรรค์ ใจจนใจมั่งมี ศรีสุขมีอยู่ทั้งนั้น ให้เราเลือกเอาซึ่ ถ้าจะให้ใจดีก้นึก พุทฺโธ พุทฺโธ...” นี่แหละเป็นที่พึ่งของเรา ไม่มีอื่นไกล

กรรมก้เป็นของเรา เป็นที่พึ่งของเราเหมือนกัน ท่านกล่าวว่า “กัมมัสสโกมหิ...” มีกรรมเป็นของตน เป็นที่พึ่งของตน มิใช่อื่นไกล กรรมไม่ได้อยู่บนฟ้าอากาศ ภูเขาเหล่ากอ ในบ้านในเมือง ในถนนหนทาง กายกรรม กรรมเกิดจากกาย วิจิกรรม กรรมเกิดจากวาจา มโนกรรม กรรมเกิดจากใจ ไม่ใช่เกิดจากที่อื่น ไม่เป็นอย่างอื่น เป็นของของเรา ทำกรรมที่เป็นบุญหรือเป็นบาปอย่างใด ย่อมได้รับผลอย่างนั้น ดังที่ท่านว่า “กัลยาณัง วา ปาปะกัง วา ตัสสทายาโท ภวิสสามิ” เราทำกรรมอันใดไว้ เป็นบุญหรือเป็นบาป ก้ตาม เราจะได้รับผลของกรรมนั้นสืบไป

ตามเนื้อความดังกล่าว เราจะรู้ได้ว่า กรรมดีหรือกรรมชั่ว เป็นอย่างไร “กัลยาณัง” คือกรรมดี ก้ได้แก่ใจเราดีนั่นแหละ ใจเราดี มีความสุขความสบาย เย็นอกเย็นใจ ไม่ทุกข์ไม่ร้อน สบาย.... นี่แหละคือกรรมอันดี ผลที่ได้รับก้เป็นความดี ทำอะไรก้ดี น้ก้ดี นอนก้ดี เดิน-ยืนก้ดี ไปไหนๆก้ดี “ปาปะกัง วา สุขัง” ผลที่ได้

รับอันเป็นโทษ คือใจเราไม่ดีใจเล่า เมื่อใจไม่ดี ทำอะไรก็ไม่ดี ทุกข์ยากกว่าเหนื่อยเดือดร้อน ไปไหนก็ได้รับความลำบาก เมื่อพิจารณา รู้แล้วว่ากรรมดีเป็นอย่างไร กรรมชั่วเป็นอย่างไร ก็ให้เลือกเฟ้นเอาแต่กรรมที่ดีขึ้น ภาวนา “พุทโธ พุทโธ พุทโธ...” ทำใจให้เบิกบาน ดังได้อธิบายให้ฟังแล้ว นี่แหละพากันจำไว้

พวกเราที่รู้จักพระกันหรือยัง นี่ใจละพระ (ท่านที่ทักซึ่งหมายถึง รูปธรรมนามธรรม) ทุกคนที่รู้จักพระ ต้องกราบพระ (ท่านหมายถึง พระธรรม คือกาย-ใจ) อย่าเที่ยวหาแต่พระข้างนอกนะ ในบทพระธรรม คุณท่านว่า “เอหิภิกขุ” จงเรียกร่องสัตว์ทั้งหลายให้มาดูธรรม ท่านไม่ให้ไปดูธรรมภายนอก (หมายถึงสิ่งนอกกาย-ใจเรา) ท่านให้มาดูธรรม ดูธรรมที่ไหนเล่า ก็ดูรูปธรรม-นามธรรมที่ตัวเราแหละ รูปธรรมก็คือสภาพร่างกายของเรา มีขาสอง แขนสอง ศีรษะหนึ่ง นามธรรมก็คือดวงใจของเรา ผู้คิดผู้นึก “โอปะนะยโก” ให้น้อมเข้า “ปัจจุตัง...” สัตว์ทั้งหลายพึงรู้จำเพาะตัวเท่านั้น ธรรมอันนี้ ใครทำมาให้เป็นละ หรือใครแต่งให้เป็น-ที่นั่นอยู่นั้น ไม่มีใครแต่งได้สักคน ถ้าบิดามารดาแต่งได้ทำได้ ทำไมไม่ทำลูกแต่งลูกให้สวยๆ ละ คนหนุ่มสาวอดก็อยากได้ยังงั้นเธอ บิดามารดาอยากให้อายุยืน อยากให้อายุสวยงาม ทำไมไม่แต่งเอาละ อันนี้ต้องแล้วแต่พระธรรม พระธรรมนั้นแหละจะมาดบแต่งให้ ท่านกล่าวไว้ว่า “ธัมโม หะเว รักษะติ ธัมมะจารี” ธรรมนั้นแล ย่อมรักษาผู้ประพฤติธรรม ดังนั้น ใครปฏิบัติธรรมดี ความดีก็มีแก่ผู้นั้น ใครปฏิบัติไม่ดี ความไม่ดีก็มีแก่ผู้นั้น กล่าวถึงรูปธรรม-นามธรรมนี้ รวมเป็นพระธรรมทั้งหมด นับได้แปดหมื่นสี่พันพระธรรมขันธ์ ซึ่งมีอยู่ในตู้พระไตรปิฎก พระไตรปิฎกนั้นก็คือ พระสูตร พระวินัย พระปรมาัตถ์ นี่แหละ-คือ

พระแท้ ๆ ละ พระทั้งสามองค์รักษาเราอยู่ ถ้าขาดพระสามองค์นี้
แล้ว หมอก็รักษาไม่ได้ บิฏฐทั้งสามนี้เรียกอีกอย่างว่า สุดตปิฏก
วินัยปิฏก ปรมัตถปิฏก ดังนี้ สุดตปิฏก มีสองหมื่นหนึ่งพันพระ-
ธรรมชันธ์ วินัยปิฏกมีสองหมื่นหนึ่งพันพระธรรมชันธ์ ปรมัตถปิฏก
มีสี่หมื่นสองพันพระธรรมชันธ์ รวมทั้งสามปิฏกเป็นแปดหมื่นสี่พัน
พระธรรมชันธ์ พระธรรมทั้งสามปิฏกอยู่ที่ไหนเล่า สุดตปิฏกนั้น
คือสุดลมหายใจเข้า (ท่านสุดลมเข้าปอดประกอบ) ลมหายใจที่สูดเข้าไปนั้น
คือสุดตปิฏก วินัยปิฏกก็คือ ได้แก่ลมหายใจออก ปรมัตถปิฏกนั้น
ได้แก่ผู้รู้ข้างในนี้ (ท่านนี้ที่กลายอกหมายถึงใจ) รวมพระธรรมทั้งสามปิฏกนี้
ได้รักษาชีวิตอินทรีย์เราให้คงอยู่ ไม่ให้แตก ไม่ให้ทำลาย พระสูตร
พระวินัย พระปรมัตถ์ นี่แหละคือ พระสามองค์ละ คนจะตายนั้น
หายใจไหมเล่า ก็ไม่หายใจซี ถ้าไม่มีลมหายใจแล้ว ใครทำให้เรา
เป็นละ หรือเราจักทำให้เป็นเอง ก็ทำไม่ได้ซี ไม่รู้ว่าใครทำให้เรามี
ลมหายใจ เวลานอนหลับอยู่ลมหายใจก็รักษาเราอยู่ พระสูตรนี้แหละ
รักษาเราอยู่ ให้รู้จักไว้ ต้องกราบต้องไหว้พระองค์นี้อยู่เสมอๆ เมื่อ
เราปฏิบัติดีต่อพระท่าน พระท่านก็นำความดีมาให้เรา นำเราไปสู่
สุคติ ถ้าเราปฏิบัติไม่ดี ธรรมนี้ก็นำเราไปสู่ทุคติ จะว่าย่างงါเล่า
จำได้หรือยังละ

นี่แหละ - ธรรม คือคำสั่งสอนขององค์สมเด็จพระ-
สัมมาสัมพุทธเจ้า สรุปลหวัข้อแล้ว ได้ใจความว่าพระพุทฺธ
ศาสนานี้ คือกายกบใจ อันเป็นที่ตั้งแห่งพระพุทฺธศาสนา
เป็นที่ตั้งแห่งมรรคและผล เป็นที่ตั้งแห่งความสุขความเจริญ
เมื่อเราทำนุทั้งหลายได้ยินได้ฟังแล้ว จงใช้ - โยนิโสมนสิการ

พากันกำหนดจดจำ แล้วนำไปประพฤติปฏิบัติ ผูกหัดตน
 เพื่อให้พ้นจากทุกข์จากภัยพิบัติ อย่ามีความประมาท หมั่น
 เจริญภาวนา พุทธธานุสสติ – ธรรมธานุสสติ – สังฆธานุสสติ เป็น
 เนิืองนิตย จะประสบอิฏฐวิบูลย์มณูญผล เจริญชนม์เจริญสุข
 ทุกทิพาราตรีกาล ดังได้แสดงมาด้วยประการฉะนี้ ฯ

ประกาศวัดป่าอุดมสมพร อำเภอพรรณานิคม จังหวัดสกลนคร

ฉบับที่ ๑/๒๕๒๐

เรื่อง การแต่งตั้งคณะกรรมการและคณะที่ปรึกษากรรมการจัดทำหนังสืออนุสรณ์
พระอาจารย์ฝั้น อาจาโร

ด้วยคณะสงฆ์วัดป่าอุดมสมพร มีความประสงค์จัดทำหนังสือประวัติพระอาจารย์
ฝั้น อาจาโร เพื่อเป็นอนุสรณ์แด่ท่านพระอาจารย์ และให้สาระประโยชน์แก่มวลชนที่สนใจใน
ประวัติและปฏิปทาของท่านพระอาจารย์ ในการนี้จึงขอแต่งตั้งคณะสงฆ์และศิษยานุศิษย์ให้ดำเนินการ
จัดทำหนังสือดังกล่าวให้แล้วไปด้วยความเรียบร้อย สมบูรณ์ตามความมุ่งหมาย และขอให้นัด
พระอาจารย์ชั้นผู้ใหญ่เป็นคณะที่ปรึกษาคณะกรรมการจัดทำหนังสือดังกล่าวด้วย ตามรายนาม
ต่อไปนี้

๑. คณะกรรมการที่ปรึกษา

- ๑.๑ พระอาจารย์ อ่อน ญาณศิริ วัดบ้านโคกธาราม อุดรธานี
- ๑.๒ พระอาจารย์ สุวัฒน์ สุโจ วัดถ้ำศรีแก้ว สกลนคร
- ๑.๓ พระอาจารย์ วัน อุตตโม วัดถ้ำอภัยดำรงธรรม สกลนคร

๒. คณะกรรมการจัดทำหนังสือ ฯ ฝ่ายสงฆ์

- ๒.๑ พระอาจารย์ แปลง สุนทโร
- ๒.๒ พระอาจารย์ อภัย ศิริระโร
- ๒.๓ พระอาจารย์ เกียม ไสโร
- ๒.๔ พระอาจารย์ จำรัส อนุภักโม
- ๒.๕ พระอาจารย์ สาคร ธมฺมวโร
- ๒.๖ พระอาจารย์ ปิ่น ปิยธมฺโม

๓. คณะกรรมการจัดทำหนังสือ ฯ ฝ่ายฆราวาส

- ๓.๑ นาวาอากาศเอก ศักดิ์ ธารีฉัตร ประธานกรรมการ
- ๓.๒ นาวาอากาศเอก เกษม งามเอก รองประธานกรรมการ
- ๓.๓ นายพิชัย เลาหะประสิทธิ์ รองประธานกรรมการ
- ๓.๔ นาวาเอก ประชุม เวศม์วิบูลย์ ร.น. กรรมการ
- ๓.๕ นาวาอากาศโท ประเสริฐ ไก่แก้ว กรรมการ
- ๓.๖ นายพรหม สุวรรณรงค์ กรรมการ
- ๓.๗ นายสุพล น้าชม กรรมการ

๓.๘	นายวิโรจน์	ตั้งเดชะหิรัญ	กรรมการ
๓.๙	นายเกษม	จงเจริญ	กรรมการ
๓.๑๐	นายประวิตร	ผลวัฒน์	กรรมการ
๓.๑๑	นายสงวน	ตั้งเดชะหิรัญ	กรรมการ
๓.๑๒	นางดวงพร	ธารีฉัตร	กรรมการ
๓.๑๓	นายอาคม	ทนนีเทศ	กรรมการ
๓.๑๔	นายสงบ	แจ่มพัฒน์	กรรมการ
๓.๑๕	ม.ร.ว. ชยธวัช	ศรีธวัช	กรรมการและเลขานุการ

ทั้งนี้ให้คณะกรรมการตามข้อ ๒ และข้อ ๓ เริ่มดำเนินการได้ตั้งแต่วันที่นับเป็นต้นไป
และให้หนังสือแล้วเสร็จก่อนวันพระราชทานเพลิงศพ พระอาจารย์ ผิน อจาโร

ประกาศมา ณ วันที่ ๑๖ กรกฎาคม ๒๕๖๐

ลงนาม
(พระปลั่ง สุนทรโร)

รักษาการเจ้าอาวาสวัดป่าอุดมสมพร

บันทึกท้ายเล่ม

ในตอนคำของวันอังคารที่ ๔ มกราคม ๒๕๒๐ เวลาประมาณ ๑๙.๕๐ น. วงการสงฆ์โดยเฉพาะฝ่ายวิปัสสนาธุระ และคณะศิษยานุศิษย์ ได้สูญเสียอริยสงฆ์ที่สำคัญรูปหนึ่งของประเทศไทย คือ “การมรณภาพของพระอาจารย์ฝั้น อาจาโร” ณ วัดป่าอุดมสมพร อำเภอพรรณานิคม จังหวัดสกลนคร

พระอาจารย์ฝั้น อาจาโร เป็นที่เคารพนับถือ และเลื่อมใสศรัทธาของ บรรดาศิษยานุศิษย์ ทุกเพศ ทุกวัย ทุกอาชีพ ไม่ว่า มั่งมีหรือยากจน ต่างชาติหรือต่างศาสนา ในวาระที่ท่านได้มรณภาพไปนี้ ทางคณะสงฆ์วัดป่าอุดมสมพรร่วมกับคณะสงฆ์ชั้นผู้ใหญ่ และคณะศิษยานุศิษย์มีความเห็นพ้องต้องกันว่าสมควรจะได้จัดทำสิ่งที่จะเป็นอนุสรณ์ เพื่อเป็นการเผยแพร่เกียรติคุณของท่านพระอาจารย์และให้ศิษยานุศิษย์ได้ระลึกและยึดถือประพฤติปฏิบัติตามธรรมคำสั่งสอนของท่านเพื่อเป็นการแสดงกตัญญูกตเวทีต่อท่านพระอาจารย์

ดังนั้นวัดป่าอุดมสมพรจึงได้แต่งตั้งคณะกรรมการและคณะที่ปรึกษากรรมการเพื่อดำเนินการจัดทำหนังสืออนุสรณ์พระอาจารย์ฝั้น อาจาโร ตามประกาศของวัดป่าอุดมสมพร ฉบับที่ ๑/๒๕๒๐ ลงวันที่ ๑๖ กรกฎาคม ๒๕๒๐ เป็นการจัดทำในนามของวัดป่าอุดมสมพร และในขั้นแรกตั้งเป้าหมายไว้ว่า การจัดทำหนังสืออนุสรณ์ฯ นี้ จะไม่ใช้เงินทุนของทางวัดซึ่งได้รับบริจาคจากเรื่องอื่นไว้แล้ว แต่จะจัดหาทุน

เพื่อดำเนินการด้วยการขอรับบริจาคจากศิษยานุศิษย์และสาธุชนซึ่งได้
พิจารณากำหนดวัตถุประสงค์ของการบริจาคขึ้นในรูปของการกุศลเกี่ยว
กับพระอาจารย์ฝั้น รวม ๓ ประการ คือ การจัดทำหนังสือชีวประวัติ
และปฏิปทาของท่านพระอาจารย์ เพื่อเป็นทุนก่อตั้งมูลนิธิของท่าน
พระอาจารย์ และเพื่อช่วยการกุศลเกี่ยวเนื่องด้วยท่านพระอาจารย์

ปรากฏว่าบรรดาศิษยานุศิษย์ และสาธุชนทั้งหลาย ได้มีจิตศรัทธาร่วมกันบริ-
จาคเพื่อช่วยการกุศลอย่างมากมาจนได้เงินทุนพอเพียงที่จะดำเนินการตามวัตถุประสงค์ที่
ทางวัดกำหนดไว้ คือจัดพิมพ์ “หนังสือภาพชีวประวัติและปฏิปทาของพระอาจารย์ฝั้น”
จำนวนหนึ่งหมื่นเล่ม และทำการแจกจ่ายแก่ผู้ศรัทธาบริจาคไปเสร็จเรียบร้อยแล้วตั้งแต่วันที่ ๒๑ ธันวาคม ๒๕๒๐ พร้อมกันก็ได้จัดพิมพ์หนังสืออนุสรณ์ เพื่อแจกเป็นธรรม
บรรณาการแก่บรรดาศิษยานุศิษย์ และสาธุชนทั้งหลายที่จะมาร่วมงานในวันพระราชทาน
เพลิงศพพระอาจารย์ฝั้น อาจาโร อีกจำนวนห้าหมื่นเล่ม

จะเห็นได้ว่าการแสดงกตเวทิตะแด่พระอาจารย์ฝั้น อาจาโร
และการเผยแพร่เกียรติคุณของท่านพระอาจารย์ตามความปรารถนาของ
ทางวัดป่าอุดมสมพรซึ่งได้รับความสำเร็จอย่างดียิ่ง ในครั้งนี้ด้วยความ
ร่วมมือร่วมใจ และแรงศรัทธาของบรรดาศิษยานุศิษย์และสาธุชนช่วยกัน
บริจาคเพื่อให้เป็นทุนจนสามารถจัดพิมพ์หนังสือดังกล่าวแล้วทั้งสอง
เล่ม และได้ดำเนินการตามวัตถุประสงค์อื่นๆ ตามที่ได้ตั้งเป้าหมายไว้
ต่อไปตามลำดับ จึงใคร่ขอขอบพระคุณมา ณ โอกาสนี้ด้วย

และสำหรับข้อบกพร่องต่างๆ ที่จะมีขึ้นในหนังสือที่จัดพิมพ์
ขึ้นนี้ ทางวัดและคณะกรรมการผู้จัดทำ ขออภัยรับผิดชอบทุกประการ
และพร้อมที่รับทราบข้อบกพร่องและคำแนะนำจากท่านผู้รู้ทุกท่านเพื่อ
จะได้แก้ไขให้ถูกต้องในโอกาสต่อไปด้วย

คณะกรรมการจัดทำหนังสืออนุสรณ์

พระอาจารย์ฝั้น อาจาโร

